

Határozatok Tára

MELCHIOR WATHELET
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2018. január 10.¹

C-266/16. sz. ügy

**Western Sahara Campaign UK,
The Queen
kontra
Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs,
Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs**

(a High Court of Justice [England & Wales], Queen's Bench Division [Administrative Court]
[felsőbb bíróság {Anglia és Wales}, Queen's Bench kollégium {közigazgatási tanács}, Egyesült Királyság]
által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Az Európai Közösség és a Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodás – A megállapodás szerinti halászati lehetőségek megállapításáról szóló jegyzőkönyv – A megállapodás és a jegyzőkönyv megkötését jóváhagyó aktusok – A jegyzőkönyvben megállapított halászati lehetőségeket a tagállamok között felosztó rendeletek – Érvényesség az EUSZ 3. cikk és a nemzetközi jog szempontjából – A Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre történő alkalmazás”

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
II. Jogi háttér.....	4
A. A halászati megállapodás.....	4
B. A 2013. évi jegyzőkönyv.....	6
C. A 764/2006 rendelet.....	7
D. A 2013/785/EU határozat.....	7
E. Az 1270/2013 rendelet.....	8
III. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések.....	8

¹ Eredeti nyelv: francia.

IV. A Bíróság előtti eljárás	10
V. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik és negyedik kérdésről	11
A. A Bíróság hatásköréről	11
B. Az ügy érdeméről	14
1. Előzetes észrevételek	14
2. A nemzetközi jog szabályaira a vitatott jogi aktusok érvényességének vitatása érdekében való hivatkozás lehetősége	19
a) Általános elvek	19
b) A nemzetközi jog Nyugat-Szahara természeti erőforrásainak kiaknázására irányuló nemzetközi megállapodások megkötésére alkalmazandó szabályaira való hivatkozás lehetőségéről	23
1) Az önrendelkezéshez való jog	23
i) Az önrendelkezéshez való jog az emberi jogok része	23
ii) Az önrendelkezéshez való jog mint az általános nemzetközi jog és a nemzetközi szerződések jogának egyik elve, valamint erga omnes kötelezettség	25
– Az önrendelkezéshez való jog kötelezi az Uniót	25
– Az önrendelkezéshez való jog a nemzetközi jog olyan szabálya, amelynek tartalma feltétel nélküli és kellően pontos	26
– Az önrendelkezéshez való jog jellegével és rendszerével nem ellentétes a vitatott jogi aktusok bírósági felülvizsgálata	28
2) A természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve	29
3) A nemzetközi humanitárius jognak a megszállt terület természeti erőforrásainak kiaknázását célzó nemzetközi megállapodások megkötésére alkalmazandó szabályai	30
3. A 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet érvényességéről, valamint a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv a nemzetközi jog azon hivatkozható szabályaival való összeegyeztethetőségéről, amelyekre az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése utal	31
a) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogát, valamint azon kötelezettséget, hogy ne ismerjenek el az e jog megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtsanak segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához	31
1) A nyugat-szaharai nép arra irányuló szabad szándékának fennállásáról, hogy a vitatott jogi aktusok révén valósítsa meg gazdasági fejlődését, valamint rendelkezzen természeti kincseivel és erőforrásaival	32
2) Az arra irányuló kötelezettségről, hogy ne ismerjék el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtsanak segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához	39

3) A Nyugat-Szaharára alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat az e terület feletti szuverenitásra vonatkozó állításától eltérő jogalapon kötötték meg a Marokkói Királysággal?	44
i) A Marokkói Királyság mint Nyugat-Szahara de facto adminisztratív hatalma	45
ii) A Marokkói Királyság mint Nyugat-Szahara megszálló hatalma	48
– A nemzetközi humanitárius jog Nyugat-Szaharára való alkalmazhatóságáról .	48
– A katonai megszállás Nyugat-Szaharában való fennállásáról	49
– A megszálló hatalom azon jogosítványáról, hogy a megszállt területre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat kössön, valamint az ilyen megállapodások megkötése jogszerűségének feltételeiről	51
b) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét, valamint a nemzetközi humanitárius jognak a megszállt terület természeti erőforrásainak kiaknázására vonatkozó szabályait	53
1) A természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve	53
2) Az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke	53
3) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét, valamint az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikkét ..	54
c) Az el nem ismerés kötelezettségének korlátairól	58
4. Összefoglalás	59
VI. A Tanács arra irányuló kérelméről, hogy a Bíróság időben korlátozza az érvénytelenség megállapításának hatályát	59
VII. Véggövetkeztetés	59

I. Bevezetés

1. A jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem az Európai Közösség és Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodás² (a továbbiakban: halászati megállapodás), a halászati megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti jegyzőkönyv³ (a továbbiakban: 2013. évi jegyzőkönyv) és

2 HL 2006. L 141., 4. o. E megállapodás megkötését az Európai Közösség és Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodás megkötéséről szóló, 2006. május 22-i 764/2006/EK tanácsi rendelet (HL 2006. L 141., 1. o.) hagyta jóvá.

3 HL 2013. L 328., 2. o. E jegyzőkönyv megkötését az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti halászati partnerségi megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti jegyzőkönyv megkötéséről [helyesen: az Európai Unió nevében történő megkötéséről] szóló, 2013. december 16-i 2013/785/EU tanácsi határozat (HL 2013. L 349., 1. o.) hagyta jóvá.

a 2013. évi jegyzőkönyv szerinti halászati lehetőségek elosztásáról szóló, 2013. november 15-i 1270/2013/EU tanácsi rendelet⁴ érvényességére vonatkozik, amennyiben ezek Nyugat-Szahara élő tengeri erőforrásainak az Európai Unió és a Marokkói Királyság általi kiaknázását vezetik be, illetve hajtják végre.

2. Az első olyan érvényességgel kapcsolatos előzetes döntéshozatal iránti kérelemről van szó, amely az Unió által kötött nemzetközi megállapodásokra, valamint az azok megkötéséről szóló jogi aktusokra irányul. E tekintetben új jogkérdéseket vet fel mind a Bíróságnak az Unió által kötött nemzetközi megállapodások érvényességének elbírálásával kapcsolatos hatáskörét, mind pedig azon feltételeket illetően, amelyeknek a magánszemélyeknek annak érdekében kell megfelelniük, hogy e nemzetközi megállapodások érvényessége vizsgálatának keretében hivatkozhasanak a nemzetközi jog szabályaira, továbbá e szabályok értelmezésével kapcsolatban is. E kérdések elsőrendű fontossággal bírnak az Unió külső fellépésének bírósági felülvizsgálatát, valamint a Nyugat-Szaharában az 1960-as évek óta folyó dekolonizációs folyamatot illetően.

3. Vitathatatlan, hogy több, az e kérdésekre adandó válasz politikai kihatásokkal bír. Ahogyan azonban a Nemzetközi Bíróság kimondta, „az, hogy egy jogkérdésnek politikai vetületei vannak, »ami a dolgok természeténél fogva a nemzetközi életben felmerülő számos kérdésnél így van«, nem elegendő ahhoz, hogy azt megfossza »jogkérdés« jellegétől, valamint, hogy »megfossza a Bíróságot az alapokmánya által kifejezetten biztosított hatáskörétől« [...]. Bármilyenek is legyenek a feltett kérdés politikai vetületei, a Bíróság nem tagadhatja meg egy olyan kérdés jogi jellegét, amellyel arra kéri fel, hogy egy, lényegét tekintve bírósági feladatot lásson el [...]”⁵.

II. Jogi háttér

A. A halászati megállapodás

4. A halászati megállapodás egy sor, az Unió és a Marokkói Királyság között 1987-től a halászat területén kötött megállapodást követ. Megkötését a Közösség nevében a 764/2006 rendelet hagyta jóvá. 17. cikke szerint e rendelet 2007. február 28-án lépett hatályba.⁶

5. Preambuluma, valamint 1. és 3. cikke értelmében e halászati megállapodás partnerséget hoz létre, amelynek célja, hogy hozzájáruljon a Marokkói Királyság halászati politikájának hatékony végrehajtásához, valamint tágabban az élő tengeri erőforrások fenntartható és felelős megőrzéséhez és kiaknázásához, a felek közötti gazdasági, pénzügyi, műszaki és tudományos együttműködés révén, továbbá az Unió valamely tagállamának lobogója alatt közlekedő hajók marokkói halászati övezetekbe történő bejutására irányadó feltételekhez, az e vizeken folytatott halászat ellenőrzéséhez, továbbá a halászati ágazat vállalkozásai közötti együttműködéshez.

6. A „Fogalommeghatározások” című 2. cikk a következőképpen rendelkezik:

„E megállapodás, a jegyzőkönyv, valamint a melléklet alkalmazásában:

a) »marokkói halászati övezet« a Marokkói Királyság felségterülete vagy joghatósága alá tartozó vizek;

[...]”

⁴ HL 2013. L 328., 40. o.

⁵ A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény, CIJ Recueil 2004, 136. o., 41. pont.

⁶ Lásd: HL 2007. L 78., 31. o.

7. Az „A közösségi hajók hozzáférése a marokkói halászati övezetekben lévő halászterületekhez” című 5. cikk a következőképpen rendelkezik:

„(1) Marokkó vállalja, hogy e megállapodással – beleértve annak jegyzőkönyvét és mellékletét – összhangban a halászati övezeteiben engedélyezi [az uniós] hajók számára halászati tevékenységek folytatását.

[...]

(4) [Az Unió] megtesz minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy hajói betartsák e megállapodás rendelkezéseit a Marokkó joghatósága alá tartozó vizeken folytatott halászat tekintetében irányadó jogszabályoknak és az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Megállapodásának megfelelően.”

8. A rendelet „Pénzügyi hozzájárulás” című 7. cikke a következőket mondja ki:

„(1) [Az Unió] pénzügyi hozzájárulást nyújt Marokkónak a jegyzőkönyvben és a [halászati megállapodás] melléklete[i]ben megállapított feltételekkel összhangban. Ezen hozzájárulást két kapcsolódó elem alapján számítják ki, nevezetesen:

- a) a közösségi hajók marokkói halászati övezetekbe történő bejutására vonatkozó pénzügyi hozzájárulás a közösségi hajók által az engedélyek díjaiért fizetendő díjak sérelme nélkül;
- b) a marokkói vizeken [helyesen: a marokkói halászati övezetekben] a felelősségteljes halászat [helyesen: felelősségteljes halászaton alapuló nemzeti halászati politika] bevezetésére és a halászati erőforrások fenntartható kiaknázására [az Unió] által nyújtott pénzügyi támogatás.

(2) A pénzügyi hozzájárulásnak az (1) bekezdés b) pontjában említett elemét a Felek közötti, a jegyzőkönyvvel összhangban történt közös megegyezéssel azonosított, a marokkói halászati ágazati politikával összefüggésben elérendő célkitűzések tükrében, valamint a halászati politika végrehajtására vonatkozó éves és többéves programmal összhangban határozzák meg és kezelik.”

9. Az „A megállapodás hatálya alá tartozó földrajzi terület” című 11. cikk a következőket írja elő:

„Ezt a megállapodást egyrésztől azokon a területeken kell alkalmazni, amelyeken az [EUM-Szerződés] alkalmazandó, az abban a szerződésben meghatározott feltételekkel, másrészt Marokkó területén, a joghatósága alá tartozó vizeken”.

10. A „Vitarendezés” című 13. cikk azt írja elő, hogy „[a] Szerződő Felek az e megállapodás értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó viták esetén konzultálnak egymással”.

11. A 16. cikk szerint „[a] jegyzőkönyv és a melléklet a megállapodás elválaszthatatlan részét képezi”. E jegyzőkönyvet és e mellékletet függelékeikkel együtt négyéves időtartamra kötötték.⁷ Immár tehát nincsenek hatályban, helyükbe a 2013. évi jegyzőkönyv, annak melléklete és függelékei léptek.

⁷ Lásd az Európai Közösség és a Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodásban előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló jegyzőkönyv (HL 2006. L 141., 9. o.) 1. cikkének (1) bekezdését.

B. A 2013. évi jegyzőkönyv

12. 2013. november 18-án az Unió és a Marokkói Királyság aláírták a 2013. évi jegyzőkönyvet, amely megállapítja a halászati megállapodásban előírt halászati lehetőségeket és pénzügyi hozzájárulást. A jegyzőkönyv 2014. július 15-én lépett hatályba.⁸

13. „Általános elvek” című 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A jegyzőkönyv, annak melléklete és függelékei szerves részét képezik [a halászati megállapodásnak] [...], amely része [a társulási megállapodásnak]. [...]

Ezt a jegyzőkönyvet a [...] ennek a megállapodásnak a demokratikus alapelvek és alapvető emberi jogok tiszteletben tartására vonatkozó 2. cikkével összhangban kell végrehajtani”.

14. Az „Alkalmazási időszak, a halászat időtartama és lehetőségei” című 2. cikk a következőket írja elő:

„A halászati megállapodás 5. cikke alapján engedélyezett halászati lehetőségeket a jegyzőkönyv alkalmazásával kezdődő négy éves időszakra az e jegyzőkönyvhöz csatolt táblázat állapítja meg.

Az (1) bekezdést e jegyzőkönyv 4. és 5. cikkének rendelkezéseire is figyelemmel kell alkalmazni.

[...]”

15. A „Pénzügyi hozzájárulás” című 3. cikk szerint:

„(1) A jegyzőkönyv becsült éves összértéke a 2. cikkben említett időszakra vonatkozóan eléri a 40 000 000 EUR-t. A teljes összegben belül

a) a halászati megállapodás 7. cikke szerinti pénzügyi hozzájárulás 30 000 000 EUR, amely a következőképp oszlik meg:

i. 16 000 000 EUR pénzügyi támogatás az erőforrásokhoz való hozzáférés fejében;

ii. 14 000 000 EUR a marokkói halászati ágazati politika támogatására;

b) A hajótulajdonosok által a megállapodás 6. cikke alapján és a jegyzőkönyv melléklete I. fejezetének D. és E. szakaszában előírt szabályok szerint kiállított halászati engedélyekért fizetett díjak becsült összege 10 000 000 EUR.

[...]

(4) Az (1) bekezdés a) pontjában meghatározott pénzügyi hozzájárulást a Marokkói Királyság Államkincstára vezetőjének a részére kell utalni a Marokkói Királyság Államkincstáránál nyitott számlára, amelynek adatait a marokkói hatóságok közlik.

(5) A 6. cikk rendelkezéseire is figyelemmel e hozzájárulás felhasználása a marokkói hatóságok kizárólagos hatáskörébe tartozik.”

⁸ HL 2014. L 228., 1. o.

16. Az „A marokkói halászati ágazati politika támogatása” című 6. cikk a következőképpen rendelkezik:

„(1) A jegyzőkönyv 3. cikke (1) bekezdése a) pontjának ii. alpontjában előírt pénzügyi hozzájárulás a marokkói halászati ágazati politika előmozdításához és végrehajtásához járul hozzá a halászati ágazat fejlesztését célzó »Halieutis« stratégia keretében.

(2) E hozzájárulás Marokkó általi felhasználása és kezelése a két fél által a vegyes bizottság keretében közös megegyezéssel meghatározott megvalósítandó célok és az azokra vonatkozó éves és többéves programozás alapján, valamint az »Halieutis« stratégiával összhangban és a megvalósítandó projekt várható hatásának becslése alapján valósul meg.

[...]

(6) A projektek jellege és megvalósításuk időtartama alapján Marokkónak ismertetnie kell a jegyzőkönyv által előírt ágazati támogatással megvalósított projektek végrehajtásáról szóló jelentést; a jelentésben be kell számolni a várt gazdasági és társadalmi következményekről, különösen a foglalkoztatásra és a beruházásokra gyakorolt hatásról, valamint a megvalósított intézkedések bármilyen számszerűsíthető eredményéről és azok földrajzi eloszlásáról. Ezeket az adatokat a vegyes bizottság által részletesebben meghatározott mutatók alapján kell kidolgozni.

(7) Emellett Marokkónak a jegyzőkönyv lejártá előtt végleges jelentést kell bemutatnia a jegyzőkönyv által előírt ágazati támogatás végrehajtásáról, ideértve az előző bekezdésekben foglaltakat is.

(8) Az ágazati támogatás végrehajtását a két fél szükség esetén e jegyzőkönyv lejártá után, valamint adott esetben a felfüggesztési időszakokban is nyomon követi az e jegyzőkönyvben előírt szabályok szerint.

[...]”

C. A 764/2006 rendelet

17. A rendelet (1) preambulumbekkezdése értelmében „[az Unió] és a Marokkói Királyság tárgyalásokat folytatott, és parafált egy halászati partnerségi megállapodást, amely halászati lehetőségeket biztosít [az uniós] halászoknak azokon a vizeken, amelyek a halászati szempontból a Marokkói Királyság felségterületéhez vagy joghatósága alá tartoznak”.

18. Az 1. cikk szerint „[a halászati] megállapodást [az Unió] nevében a Tanács jóváhagyja”.

D. A 2013/785/EU határozat

19. A határozat (2) preambulumbekkezdése szerint „[a]z Unió tárgyalásokat folytatott a Marokkói Királysággal egy új jegyzőkönyvről, amely a halászat tekintetében a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizeken halászati lehetőségeket biztosít az európai uniós hajóknak”.

20. A határozat 1. cikke értelmében „[a 2013. évi jegyzőkönyvet] a Tanács az Unió nevében jóváhagyja”.

E. Az 1270/2013 rendelet

21. A rendelet (2) preambulumbekkezdése szerint „[a]z Unió tárgyalásokat folytatott a Marokkói Köztársasággal [helyesen: Királysággal] a halászati partnerségi megállapodáshoz csatolandó új jegyzőkönyvről, amely a halászat tekintetében a Marokkói Köztársaság [helyesen: Királyság] felségterületéhez vagy joghatósága alá tartozó vizeken halászati lehetőségeket biztosít az uniós hajóknak. Az új jegyzőkönyvet 2013. július 24-én parafálták”.

22. Az 1. cikk (1) bekezdése elosztja a tagállamok között 2013. évi jegyzőkönyv által megállapított halászati lehetőségeket. Ezen elosztás szerint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága 4525 tonnás kvótával rendelkezik az ipari célú nyílt tengeri halászati övezetben.

III. Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

23. A Western Sahara Campaign UK (a továbbiakban: WSC) egy egyesült királyságbeli székhelyű független önkéntes szervezet, amelynek célja, hogy támogassa a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez és függetlenséghez való jogának elismerését.

24. A szervezet két egymáshoz kapcsolódó keresetet terjesztett elő a Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs-szal (adó- és vámhatóság, Egyesült Királyság) és a Secretary of State for Environment, Food and Rural Affairs-szel (környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter, Egyesült Királyság) szemben.

25. Az adó- és vámhatóság az alperes az első perben, amelynek keretében a WSC a Nyugat-Szaharából származó, a Marokkói Királyságból származó termékeknek minősített termékek részére biztosított preferenciális tarifális elbánást vitatja. A környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter az alperes a második perben, amelyben a WSC a vitatott aktusok által a miniszter részére biztosított azon lehetőséget vitatja, hogy halászati engedélyeket adjon ki a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre.

26. E keresetekben a WSC az egyrészt az Európai Közösségek és azok tagállamai, és másrészt a Marokkói Királyság közötti társulás létrehozásáról szóló, Brüsszelben 1996. február 26-án aláírt euro-mediterrán megállapodás (HL 2000. L 70., 2. o.; a továbbiakban: társulási megállapodás) és a halászati megállapodás jogszerűségét vitatja, amennyiben azok Nyugat-Szaharára alkalmazhatók. A WSC szerint e megállapodások érvénytelenek, mivel ellentétesek az uniós jog általános elveivel, valamint az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésében foglaltakkal, amely a nemzetközi jog tiszteletben tartására kötelezi az Uniót. Ebben az összefüggésben a WSC úgy véli, hogy az említett, jogellenes megszállással összefüggésben kötött megállapodások a nemzetközi jog több elvét sértik, így többek között a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogát, az ENSZ Alapokmányának (kihirdette: az 1956. évi I. tv.) 73. cikkét, a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét, valamint a nemzetközi humanitárius jog katonai megszállásokra alkalmazandó szabályait.

27. Az adó- és vámhatóság és a környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter ezzel szemben arra hivatkozik, hogy a WSC nem jogosult a nemzetközi jog szabályaira hivatkozni az említett megállapodások érvényességének vitatása céljából, valamint, hogy a Marokkói Királyság Nyugat-Szaharával szemben folytatott politikájának az angol bíróságok előtti kifogásolására irányuló keresetei bírósági úton semmiféleképpen nem bírálhatók el. Érdemben előadják, hogy az említett megállapodások nem tartalmazznak olyan elemet, amelyből arra lehetne következtetni, hogy az Unió elismerte a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályainak megsértését vagy ahhoz segítséget nyújtott. Ezenfelül úgy vélik, hogy az, hogy a Marokkói Királyság továbbra is megszállva tartja Nyugat-Szaharát, nem jelenti akadályát annak, hogy vele e terület természeti erőforrásainak kiaknázására irányuló megállapodást kössenek, valamint, hogy az említett megállapodások felei mindenféleképpen elismerik, hogy e kiaknázásnak az említett terület népének előnyére kell szolgálnia.

28. Ebben az összefüggésben a High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (felsőbíróság [Anglia és Wales], Queen's Bench kollégium [közigazgatási tanács], Egyesült Királyság) úgy véli, hogy „[az uniós intézményeknek] nincs mindig joguk arra, hogy semlegesek maradjanak abban a kérdésben, hogy hol ér véget valamely harmadik állam határa, különösen ha egy másik állam területének jogellenes elfoglalásról van szó”;⁹ ellenkező esetben megsértik az ENSZ Alapokmányának alapelveit és az Unióra is kötelező erejű elveket, függetlenül attól, hogy a külkapcsolatok terén az uniós intézmények milyen tág mérlegelési mozgásteret élveznek.

29. Az említett bíróság úgy véli, hogy bár a Marokkói Királyság azt állítja, hogy Nyugat-Szahara az ő szuverén államterületének része, e követelést a nemzetközi közösség általában és az Unió különösen nem ismeri el. Ellenkezőleg, a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a Marokkói Királyság jelenléte olyan megszállás, amelyet ő maga is „folyamatos megszállásnak” minősít.¹⁰ A kérdés tehát az, hogy az ENSZ Alapokmányának alapelveit tiszteletben tartó olyan szervezet, mint az Unió, köthet-e harmadik állammal olyan megállapodást, amely egy ezen állam elismert határain kívül eső területre vonatkozik.

30. E tekintetben az említett bíróság úgy véli, hogy bár az uniós intézmények nem követtek el nyilvánvaló hibát, amikor azt állapították meg, hogy Nyugat-Szahara területének a Marokkói Királyság általi folyamatos megszállása a nemzetközi jog szempontjából nem jelenti akadályát az érintett terület természeti erőforrásainak kiaknázására irányuló mindennemű megállapodás megkötésének, az érdemi kérdés az, hogy a konkrét érintett megállapodások ellentétesek-e a nemzetközi jog egyes elveivel, valamint, hogy kellő mértékben figyelembe vették-e a nyugat-szaharai lakosság és elismert képviselői akaratát.

31. Az említett bíróság álláspontja szerint továbbá léteznek azon megállapítást alátámasztó érvek, amely szerint az uniós intézmények nyilvánvaló mérlegelési hibát vétettek, amikor a nemzetközi jogot alkalmazták, amennyiben az említett megállapodásokat anélkül kötötték meg, hogy a Marokkói Királyság elismerte volna, hogy ő az adminisztratív hatalom, illetve, hogy tiszteletben tartaná mind az ENSZ Alapokmányának 73. cikkéből eredő követelményeket, mind pedig a nyugat-szaharai nép önrendelkezésének előmozdítására irányuló kötelezettséget.

32. E körülmények között a High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (legfelsőbb bíróság [Anglia és Wales], Queen's Bench kollégium [közigazgatási tanács], Egyesült Királyság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) A [társulási megállapodás] 9., 17. és 94. cikkében és a 4. jegyzőkönyvben szereplő »Marokkóra« történő hivatkozás csak Marokkónak az Egyesült Nemzetek és az Európai Unió [...] által elismert szuverén területeire utal, és ezért kizárja, hogy a Nyugat-Szaharából származó termékeket a társulási megállapodás alapján vámmentesen hozzanak be az EU területére?
- 2) Amennyiben a Nyugat-Szaharából származó termékek a társulási megállapodás alapján vámmentesen hozhatók be az EU területére, érvényes-e a társulási megállapodás az [EUSZ 3. cikk] (5) bekezdésében foglalt, a nemzetközi jog releváns elveinek betartására és az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartására vonatkozó követelményre, valamint arra tekintettel, hogy a társulási megállapodást milyen mértékben kötötték a saharai nép javára, az ő nevükben, kívánalmaiknak megfelelően és/vagy elismert képviselőikkel egyeztetve?

⁹ Lásd: a *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin) ügyben 2015. október 19-én hozott ítélet 39. pontja. A kérdést előterjesztő bíróság azon ítéletéről van szó, amelyre az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet alapította.

¹⁰ Lásd: a *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin) ügyben 2015. október 19-én hozott ítélet 40., 43., 48. és 49. pontja.

- 3) Érvényes-e (a 764/2006 rendelettel, a 2013/785 határozattal és az 1270/2013 rendelettel jóváhagyott és végrehajtott) [halászati] megállapodás az [EUSZ 3. cikk] (5) bekezdésében foglalt, a nemzetközi jog releváns elveinek betartására, és az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartására vonatkozó követelményre, valamint arra tekintettel, hogy a társulási megállapodást milyen mértékben kötötték a szaharai nép javára, az ő nevükben, kívánalmaiknak megfelelően és/vagy elismert képviselőkkel egyeztetve?
- 4) A felperes jogosult-e kifogásolni az uniós aktusok érvényességét azon az alapon, hogy az Európai Unió állítólag megsértette a nemzetközi jogot, figyelembe véve különösen:
- a) azt a tényt, hogy habár a felperes a nemzeti jog alapján indíthat keresetet az uniós aktusok érvényességének megtámadására, az uniós jog alapján nem illeti meg őt semmiféle jog; és/vagy
 - b) a Rómából 1943-ban elszállított monetáris arany ügyében hozott ítéletben (CIJ Recueil, 1954, 19. o.) szereplő azon elvet, miszerint a Nemzetközi Bíróság nem tehet olyan megállapítást, amely a Nemzetközi Bíróság előtt nem képviselt – a Nemzetközi Bíróság joghatóságának magát alá nem vető – állam eljárását vitatja vagy jogait sérti?”

33. 2016. november 23-i végzésével a kérdést előterjesztő bíróság az előtt folyamatban lévő eljárásba érdekelt félként bevonta a Confédération marocaine de l'agriculture et du développement ruralt (marokkói mezőgazdasági és vidékfejlesztési szövetség, Comader).

IV. A Bíróság előtti eljárás

34. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet 2016. május 13-án nyújtották be a Bíróság Hivatalához. A spanyol, a francia és a portugál kormány, valamint a Tanács és az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket.

35. 2017. január 17-i levelével a Bíróság azt a kérdést intézte a kérdést előterjesztő bírósághoz, hogy a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítéletre (C-104/16 P, EU:C:2016:973) figyelemmel a kérdést előterjesztő bíróság fenn kívánja-e tartani, illetve vissza kívánja-e vonni előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdését.

36. 2017. február 3-i levelével a kérdést előterjesztő bíróság visszavonta előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és második kérdését, mivel úgy ítélte meg, hogy azok megválaszolása immár nem szükséges.

37. 2017. február 17-i levelével a Bíróság felhívta az alapeljárásban részt vevő feleket és a beavatkozókat, hogy nyilatkozzanak előtte a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) által az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdésre adandó válasza gyakorolt esetleges hatást illetően, valamint, hogy háromhetes határidőn belül válaszoljanak egy sor kérdésre, amit a WSC, a Comader, a spanyol és a francia kormány,¹¹ valamint a Tanács és a Bizottság teljesített.

38. 2017. szeptember 6-án tárgyalást tartottak, amelynek során a WSC, a Comader, a spanyol és a francia kormány, valamint a Tanács és a Bizottság előadta szóbeli észrevételeit.

¹¹ A francia kormány esetében a határidőt egy héttel meghosszabbították.

V. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik és negyedik kérdésről

39. Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság a 764/2006 rendelet által jóváhagyott és a (2013/785 határozat által jóváhagyott) 2013. évi jegyzőkönyv, valamint az 1270/2013 rendelet által végrehajtott halászati megállapodás érvényességét illetően intéz kérdést a Bírósághoz, figyelemmel egyrészt az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésére, amely azt a kötelezettséget írja elő az Unió számára, hogy „[járuljon hozzá] a nemzetközi jog szigorú betartásához és [...] különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához”, másrészt pedig arra, hogy e megállapodást milyen mértékben kötötték a saharai nép javára, az ő nevükben, kívánalmaiknak megfelelően és/vagy elismert képviselőikkel egyeztetve.

40. Negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt szeretné megtudni a Bíróságtól, hogy milyen feltételek mellett lehet a nemzetközi jogra hivatkozni egy érvényességgel kapcsolatos előzetes döntéshozatal iránti kérelemben, az uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálatának keretében.

41. Álláspontom szerint az előzetes döntéshozatalra előterjesztett ezen kérdések szorosan kapcsolódnak egymáshoz, és azokat együttesen kell megvizsgálni.

A. A Bíróság hatásköréről

42. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett harmadik kérdés a (2013. évi jegyzőkönyv által kiegészített) halászati megállapodásra irányul, és arra kéri fel a Bíróságot, hogy döntsön az Unió által kötött ezen nemzetközi megállapodás érvényességéről. Hivatkozik ugyanakkor az e megállapodás kapcsán a Tanács által elfogadott jóváhagyó és végrehajtási jogi aktusokra is.

43. A Tanács úgy véli, hogy a Bíróságnak nincs hatásköre arra, hogy előzetes döntést hozzon a halászati megállapodás érvényességét illetően, mivel az, mint nemzetközi megállapodás, nem az intézményeknek az EUMSZ 267. cikk első bekezdése b) pontjának értelmében vett jogi aktusa. A Tanács szerint az Unió által kötött nemzetközi megállapodás érvényességét csak annak megkötését megelőzően lehet megvizsgálni, az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdésében kialakított, vélemény iránti eljárás keretében. A Tanács – amellyel a Bizottság, valamint a spanyol és a francia kormány is egyetért – másodlagosan úgy véli, hogy úgy lehet tekinteni, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem valójában a halászati megállapodás megkötését és a 2013. évi jegyzőkönyvet jóváhagyó jogi aktusok, vagyis a 764/2006 rendelet és a 2013/785 határozat érvényességére irányul.

44. Álláspontom szerint ezt a hatáskör hiányára vonatkozó kifogást el kell utasítani, az alábbi okok miatt.

45. Az EUMSZ 267. cikk első bekezdésének b) pontja értelmében a Bíróság hatáskörrel rendelkezik előzetes döntés meghozatalára „az uniós intézmények [...] jogi aktusainak érvényessége és értelmezése” kapcsán.

46. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint e rendelkezés szempontjából az Unió által kötött nemzetközi megállapodás „[az Unió] valamely intézménye által hozott jogi aktusnak minősül” az EUMSZ 267. cikk értelmében.¹² Ennek alapján a Bíróságnak gyakran volt alkalmja arra, hogy előzetes döntéshozatal keretében értelmezze az ilyen, az Unió által kötött megállapodások rendelkezéseit,¹³ beleértve egyébként a halászati megállapodást is.¹⁴

12 1974. április 30-i Haegeman ítélet (181/73, EU:C:1974:41, 4. pont). Lásd még ebben az értelemben: 1987. szeptember 30-i Demirel ítélet (12/86, EU:C:1987:400, 7. pont); 1999. június 15-i Andersson és Wåkerås-Andersson ítélet (C-321/97, EU:C:1999:307, 26. pont); 2010. február 25-i Brita ítélet (C-386/08, EU:C:2010:91, 39. pont).

13 Korábban lásd: 2017. március 28-i Rosneft ítélet (C-72/15, EU:C:2017:236, 108–117. pont).

14 Lásd: 2014. október 9-i Ahlström és társai ítélet (C-565/13, EU:C:2014:2273).

47. Ezenfelül a Bíróság szerint az érvényesség előzetes felülvizsgálata „kivétel nélkül” kiterjed az intézmények valamennyi jogi aktusára,¹⁵ mivel az EUM-Szerződés „egyrészt a 263. cikkével és a 277. cikkével, másrészt pedig a 267. cikkével teljes jogorvoslati és eljárási rendszert hozott létre, melynek célja, hogy biztosítsa az uniós jogi aktusok jogszerűségének felülvizsgálatát, az uniós bíróságra ruházva azt”¹⁶.

48. Ugyanakkor az Unió által kötött nemzetközi megállapodások egyszerre tartoznak a nemzetközi jogrend körébe (mivel azokat harmadik személlyel kötötték meg), valamint az uniós jogrend alá.

49. Bár a nemzetközi jogrendben a nemzetközi megállapodás érvénytelensége csak a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt egyezmény¹⁷ (kihirdette: az 1987. évi 12. tvr.; a továbbiakban: a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény) 46–53. cikkében kimerítően felsorolt okokból állapítható meg, az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdéséből kitűnik, hogy „[az Unió által kötött] megállapodás rendelkezéseinek tehát [az EU-Szerződéssel és az EUM-Szerződéssel], valamint az azokból eredő alkotmányos elvekkel teljes mértékben összeegyeztethetőnek kell lenniük”¹⁸.

50. Az említett szerződések megalkotói az Unió által kötött, az EU-Szerződéssel és az EUM-Szerződéssel összeegyeztethetetlen, de nemzetközi jogi szempontból továbbra is érvényes nemzetközi megállapodásból eredő jogi és nemzetközi politikai bonyodalmak lehető legnagyobb mértékű elkerülése érdekében alakították ki a jelenleg az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdésében szereplő megelőző vélemény iránti eljárást.

51. Annak érdekében, hogy megalapozza hatáskörét a vélemény iránti eljárás keretében a nemzetközi megállapodások összeegyeztethetőségének elbírálására, a Bíróság egyébként arra hivatkozott, hogy e hatáskört mindenképpen biztosítja számára az EUMSZ 258. cikk, az EUMSZ 263. cikk és az EUMSZ 267. cikk. Azt mondta ki ugyanis, hogy „[a]z a kérdés, hogy egy meghatározott megállapodás megkötése [az Unió] hatáskörébe tartozik-e, vagy nem, illetve az, hogy adott esetben e hatásköröket a Szerződés rendelkezéseinek megfelelően gyakorolták-e, főszabály szerint a Bíróság elé terjeszthetők, akár közvetlenül, [az EUMSZ 258. cikk] vagy [az EUMSZ 263. cikk] alapján, akár előzetes döntéshozatali eljárás keretében”¹⁹.

52. A Bíróság tehát hatáskörrel rendelkezik minden olyan kérdés vizsgálatára, „amely [az EU-Szerződésre és az EUM-Szerződésre] tekintettel kétségeket vethet fel a [nemzetközi] megállapodás anyagi jogi vagy alaki érvényességével kapcsolatban”²⁰.

53. Ebben az értelemben, a fenti bonyodalmak elkerülése érdekében, amennyiben a Bíróság a „tervezett” nemzetközi megállapodás EU-Szerződéssel és EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetőségéről kedvezőtlen véleményt adott, a megállapodás nem léphet hatályba, kivéve, ha azt előzőleg módosítják.²¹ Mindenesetre a Bíróság utólag vizsgálhatja a megállapodás EU-Szerződéssel és EUM-Szerződéssel való anyagi jogi vagy alaki összeegyeztethetőségét,²² amennyiben megsemmisítés iránti keresetet, vagy érvényességgel kapcsolatos előzetes döntéshozatal iránti kérelmet terjesztenek elé.

15 Lásd: 1989. december 13-i Grimaldi ítélet (C-322/88, EU:C:1989:646, 8. pont). Lásd még ebben az értelemben: 2006. május 11-i Friesland Coberco Dairy Foods ítélet (C-11/05, EU:C:2006:312, 36. pont); 2017. június 13-i Florescu és társai ítélet (C-258/14, EU:C:2017:448, 30. pont).

16 2017. március 28-i Rosneft ítélet (C-72/15, EU:C:2017:236, 66. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Kiemelés tőlem.

17 *Recueil des traités des Nations unies*, 1155. kötet, 331. o.

18 Lásd: 2017. július 26-i 1/15 (EU–Kanada PNR-megállapodás) vélemény (EU:C:2017:592, 67. pont).

19 1975. november 11-i 1/75 (OECD-megállapodás – A helyi kiadásokra vonatkozó előírások) vélemény (EU:C:1975:145).

20 2017. július 26-i 1/15 (EU–Kanada PNR-megállapodás) vélemény (EU:C:2017:592, 70. pont).

21 Lásd: 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 309. pont), valamint az EUMSZ 218. cikk (11) bekezdése.

22 A szerződések érvénytelenségének a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 46–53. cikkében kimerítően felsorolt okaival való összekeverés elkerülése érdekében kiemelem, hogy „összeegyeztethetőségről”, nem pedig „érvényességről” beszélek.

54. A fentiekből az következik, hogy a Bíróság rendelkezik hatáskörrel a Tanács nemzetközi megállapodás megkötését jóváhagyó jogi aktusa érvényességének felülvizsgálatára,²³ ami kiterjed e határozat anyagi jogszerűségének vizsgálatára is, figyelemmel a szóban forgó megállapodásra.²⁴ Ebben az összefüggésben a Bíróság felülvizsgálhatja a tanácsi jogi aktus jogszerűségét (beleértve azon nemzetközi megállapodás rendelkezéseit is, amelynek megkötését a jogi aktus jóváhagyja), figyelemmel az EU-Szerződésre és az EUM-Szerződésre, valamint az azokból eredő alkotmányos elvekre, így az alapvető jogok²⁵ és a nemzetközi jog²⁶ tiszteletben tartására, az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésének megfelelően.

55. Következésképpen a Bíróság hatáskörrel rendelkezik a szóban forgó nemzetközi megállapodás megkötését jóváhagyó tanácsi határozat megsemmisítésére (megsemmisítés iránti kereset esetén) vagy érvénytelenné nyilvánítására (előzetes döntéshozatal iránti kérelem esetén),²⁷ továbbá arra, hogy megállapítsa e megállapodás összeegyeztethetlenségét az EU-Szerződéssel és az EUM-Szerződéssel, valamint az azokból eredő alkotmányos elvekkel.

56. Ebben az esetben a nemzetközi megállapodás a nemzetközi jog alapján továbbra is köti a feleket, és az uniós intézményeknek kell kiküszöbölniük az e megállapodás, illetve az EU-Szerződés és az EUM-Szerződés, valamint az azokból eredő alkotmányos elvek közötti összeegyeztethetlenségeket.²⁸ Amennyiben az összeegyeztethetlenségek kiküszöbölése lehetetlennek bizonyul, fel kell mondaniuk a megállapodást, vagy ki kell lépniük belőle,²⁹ a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 56., valamint 65–68. pontjában előírt eljárásnak,³⁰ illetve jelen esetben a halászáti megállapodás 14. cikkének megfelelően. Ebben az értelemben analógia állítható fel az EUMSZ 351. cikkel, amely ugyanezen helyzetre vonatkozik a tagállamok által az Unióhoz való csatlakozásukat megelőzően kötött szerződések vonatkozásában.

57. Végül pontosítani kell, hogy a Nemzetközi Bíróság által a Rómából 1943-ban elszállított monetáris arany ügyében³¹ kimondott, és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett negyedik kérdésben hivatkozott azon elv, amely szerint e bíróság nem gyakorolhatja hatáskörét két állam közötti jogvita elbírálására, amennyiben ennek érdekében egy olyan harmadik állam magatartását kell megvizsgálnia, amely nem vesz részt az eljárásban,³² a Tanács és a Bizottság állításával ellentétben nem releváns a jelen ügyben. Ez a Nemzetközi Bíróság alapokmányában szereplő elv ugyanis nem szerepel az Európai

23 Lásd: 1994. augusztus 9-i Franciaország kontra Bizottság ítélet (C-327/91, EU:C:1994:305, 13–17. pont), amelyben a Bíróság kimondta, hogy a Francia Köztársaság által előterjesztett megsemmisítés iránti keresetnek azon jogi aktusra kell irányulnia, amellyel a Bizottság engedélyezte a szóban forgó nemzetközi megállapodás megkötését, nem pedig magára a megállapodásra.

24 Lásd ebben az értelemben: 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 289. pont), amely visszautal az 1998. március 10-i Németország kontra Tanács ítéletre (C-122/95, EU:C:1998:94).

25 Lásd: 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 283., 284., 289., 304., 308., 316. és 326. pont).

26 Lásd az EUSZ 3. cikk (5) bekezdését, valamint: 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864, 101. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

27 Lásd Etienne, J., „L'accord de pêche CE-Maroc: quels remèdes juridictionnels européens à quelle illicéité internationale?”, *Revue belge de droit international*, 2010, 77–107. o., különösen 104. és 105. o.

28 Lásd ebben az értelemben: 2008. december 22-i Régie Networks ítélet (C-333/07, EU:C:2008:764, 124. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

29 Lásd ebben az értelemben: 1999. szeptember 4-i Bizottság kontra Belgium ítélet (C-170/98, EU:C:1999:411, 42. pont); 2000. július 4-i Bizottság kontra Portugália ítélet (C-84/98, EU:C:2000:359, 40. pont).

30 Ez az eljárás azt írja elő, hogy a szerződés érvénytelenségét vagy az abból való kilépést kimondó okiratokról értesítést kell küldeni. Amennyiben a másik fél kifogást emelt, és a felek nem tudnak megoldást elérni, akkor a jogvitát a Nemzetközi Bíróság vagy eseti választottbírószám elé kell terjeszteni. Ugyanez a helyzet az államok és a nemzetközi szervezetek közötti és a nemzetközi szervezetek közötti szerződések jogáról szóló, Bécsben 1986. március 21-én aláírt egyezmény esetében is, amely azonban még nem lépett hatályba (lásd a 65–68. cikket). Mivel a nemzetközi szervezetek nem fordulhatnak a Nemzetközi Bírósághoz, e megállapodás azt írja elő, hogy e bírósághoz az ENSZ Alapokmányának 96. cikkében előírt tanácsadó véleményre irányuló eljárás révén lehet fordulni. Amennyiben az ENSZ Közgyűlése vagy Biztonsági Tanácsa nem ad helyt az ezen eljárás megindítására irányuló kérelemnek, úgy a jogvitát választottbírószám elé lehet terjeszteni.

31 CIJ Recueil 1954, 19. o.

32 Ahogyan a Nemzetközi Bíróság arra emlékeztetett, „Alapokmányának egyik alapvető elve, hogy nem bírálhat el államok közötti jogvitát úgy, hogy azok nem vetették alá magukat joghatóságának” (Kelet-Timor [Portugália kontra Ausztrália] ügyben hozott ítélet, CIJ Recueil 1995, 90. o., 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

Unió Bíróságának alapokmányában, és semmiféleképpen sem létezhet az uniós jogban, mivel automatikusan kizárná az Unió által kötött nemzetközi megállapodások EU-Szerződéssel és EUM-Szerződéssel való összeegyeztethetősége felülvizsgálatának lehetőségét, amennyiben a Bíróság előtt folyó eljárásban nem vesz részt azon harmadik ország, amellyel az Unió a megállapodást megkötötte.

58. E megfontolásokra figyelemmel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések az alábbiak megállapítására irányulnak:

- a 764/2006 rendelet érvényessége, amennyiben az jóváhagyja a halászati megállapodást, „amely halászati lehetőségeket biztosít [az uniós] halászoknak azokon a vizeken, amelyek halászati szempontból a Marokkói Királyság felségterületéhez vagy joghatósága alá tartoznak”;³³
- a 2013/785 határozat érvényessége, amennyiben az jóváhagyja a 2013. évi jegyzőkönyvet, „amely a halászat tekintetében a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizeken halászati lehetőségeket biztosít az európai uniós hajóknak”³⁴ és amely megállapítja e kiaknázás pénzügyi ellenértékét;
- az 1270/2013 rendelet érvényessége, amennyiben az elosztja a tagállamok között a 2013. évi jegyzőkönyv szerinti halászati lehetőségeket, valamint
- a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv összeegyeztethetősége az EU-Szerződéssel és az EUM-Szerződéssel, valamint az azokból eredő alkotmányos elvekkel, így különösen az alapvető jogok védelmével és a nemzetközi jog tiszteletben tartásával, amelyeket az Unió külső fellépése tekintetében az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése előír.

59. A továbbiakban e jogi aktusok összességére „vitatott jogi aktusokként” hivatkozom.

B. Az ügy érdeméről

1. Előzetes észrevételek

60. A vitatott jogi aktusok mind az alapeljárás felei, mind a Bíróság előtti eljárásba beavatkozók szerint alkalmazandók Nyugat-Szahara területén és a szomszédos vizeken. E megállapítás azonban nem tűnik ki nyilvánvalóan a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv szövegéből. Ezek egyik rendelkezése sem említett ugyanis kifejezetten Nyugat-Szaharát.

61. Először tehát azt kell megvizsgálni, hogy a vitatott jogi aktusok alkalmazandók-e Nyugat-Szaharára, mivel ellenkező esetben érvényességük nem vitatható a kérdést előterjesztő bíróság és a WSC által hivatkozott normák alapján.³⁵

62. Álláspontom szerint a halászati megállapodásnak és a 2013. évi jegyzőkönyvnek a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 31. cikkében rögzített szerződésértelmezési szabályoknak megfelelő értelmezése arra a megállapításra vezet, miszerint azok alkalmazandók Nyugat-Szahara területén és a szomszédos vizeken, az alábbi okok miatt.

³³ Lásd a 764/2006 rendelet (1) preambulumbekzdését és 1. cikkét.

³⁴ Lásd a 2013/785 határozat (2) preambulumbekzdését és 1. cikkét.

³⁵ Lásd ebben az értelemben: 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

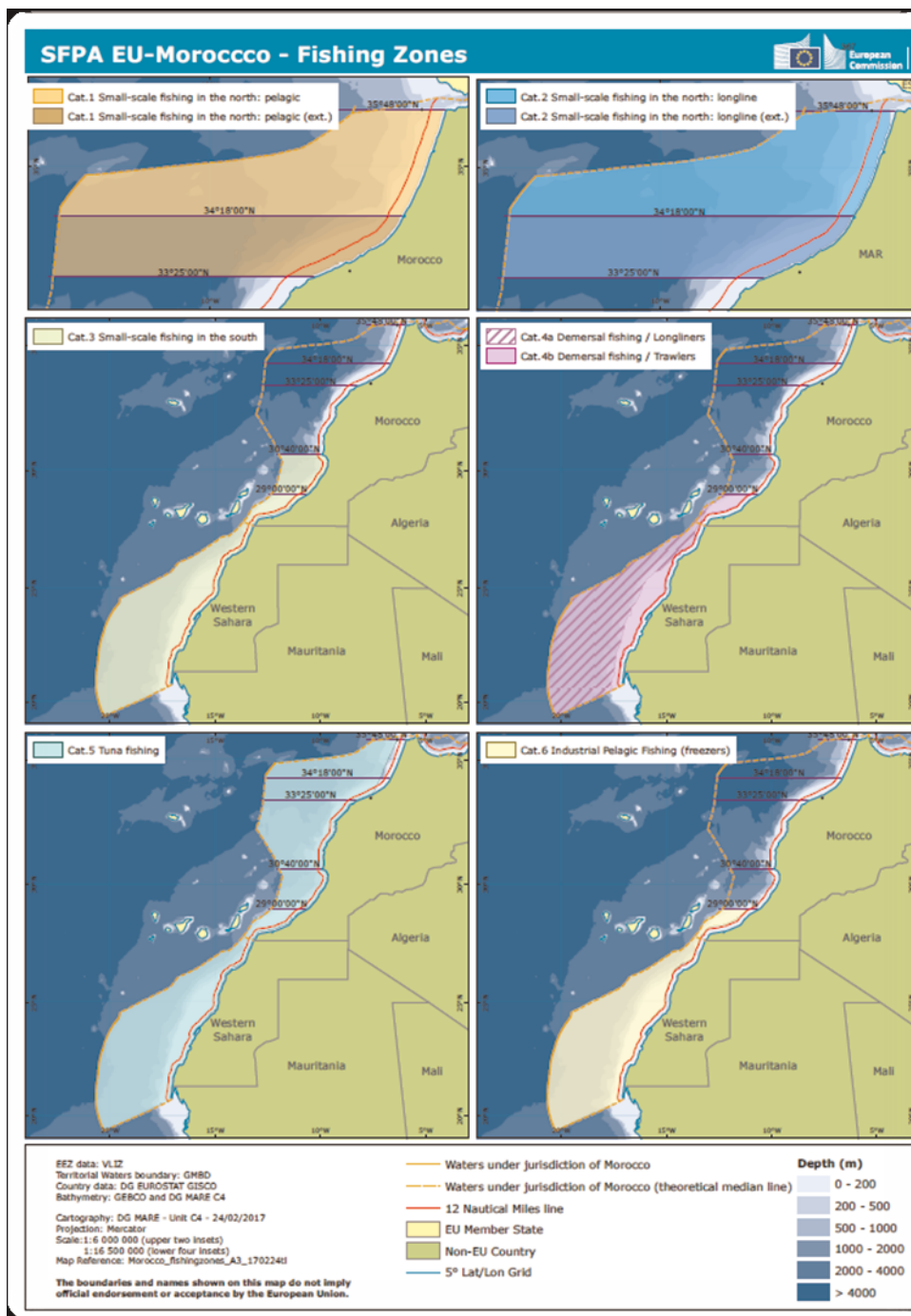
63. Ezen egyezmény 31. cikkének (1) bekezdése szerint „[a] szerződést jóhiszeműen, kifejezéseinek szövegösszefüggésükben szokásos értelme szerint, valamint tárgya és célja figyelembevételével kell értelmezni.” A (2) bekezdése szerint „a szerződésnek a bevezető részt és a mellékleteit is magában foglaló szövegén túl a szövegösszefüggésbe tartozónak kell tekinteni [...] bármely, a szerződéssel összefüggő olyan megállapodást, amely valamennyi részes fél között a szerződés megkötésével kapcsolatban jött létre”. A szövegösszefüggés tehát magában foglalja a 2006. évi jegyzőkönyvet, amely már nincs hatályban, de amelynek a tartalma a halászati megállapodás hatályának vonatkozásában lényegében azonos a 2013. évi jegyzőkönyv tartalmával.

64. Az említett megállapodás 31. cikkének (3) bekezdése azt is előírja, hogy a szövegösszefüggés mellett figyelembe kell venni többek között „a részes felek között a szerződés értelmezésére vagy rendelkezéseinek alkalmazására vonatkozóan létrejött bármely utólagos megállapodást”. Következésképpen a halászati megállapodás hatályának értelmezése céljából figyelembe kell venni a 2013. évi jegyzőkönyv releváns rendelkezéseit.

65. A jelen esetben a halászati megállapodás 11. cikkének megfelelően a megállapodás a Marokkói Királyságot illetően „Marokkó területén, a joghatósága alá tartozó vizeken” alkalmazandó. E megállapodás 2. cikkének a) pontja úgy határozza meg a „marokkói halászati övezet” fogalmát, amelyben az e megállapodásban előírt halászati kiaknázás történik, hogy azt „a Marokkói Királyság felségterülete vagy joghatósága alá tartozó vizek” jelentik.³⁶

³⁶ Lásd még a 764/2006 rendelet (1) preambulumbekzdését.

66. E kifejezéseket a 2013. évi jegyzőkönyv mellékletének 2. és 4. függeléke pontosítja. A Bíróság felhívására a Bizottság hat térképet nyújtott be, amelyek bemutatják a halászati övezetek kiterjedését az e függelékekben rögzített előírásoknak megfelelően:

67. Amint e térképekből kitűnik, a 3. sz. halászati övezet (3. kategória: Kisüzemi halászat délen) az é. sz. 30°40'00"-tól délre, 3 tengeri mérföldön túl helyezkedik el; a 4. sz. halászati övezet (4. kategória: tengerfenéki halászat) az é. sz. 29°-tól délre, a vonóhálós hajók esetében a 200 m-es mélységvonalon túl, a horogsoros hajók esetében 12 tengeri mérföldön túl található; az 5. sz. halászati övezet (5. kategória: tonhalhalászat) 3 mérföldön túl lefedi Marokkó egész atlanti-óceáni övezetét, kivéve az é. sz. 33°30', ny. h. 7°35' és az é. sz. 35°48', ny. h. 6°20' pontokat összekötő vonaltól keletre elhelyezkedő védelmi körzetet, a 6. sz. halászati övezet (6. kategória: ipari célú nyílt tengeri halászat)

pedig az é. sz. 29°-tól délre található, fagyasztóval felszerelt vonóhálós hajók esetében 15 tengeri mérföldön túl, illetve RSW típusú vonóhálós halászhajók esetében 8 tengeri mérföldön túl.³⁷

68. Az utóbbi halászati övezetet illetően a halászati megállapodás Brüsszelben 2008. március 17-én és 18-án ülésező harmadik vegyes bizottságának jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy az Unió és a Marokkói Királyság megállapodtak abban, hogy ezen övezet tevékenysége csak az é. sz. 26°07'-től délre folytatható. A 2013. évi jegyzőkönyv mellékletének III. fejezete és e melléklet 4. függeléke ugyanis lehetővé teszi a Marokkói Királyság számára, hogy egyoldalúan módosítsa e földrajzi koordinátákat, feltéve hogy minden módosítást egy hónappal előre közöl a Bizottsággal.

69. E halászati övezetek déli határát nem jelölték meg sem a halászati megállapodásban, sem a 2013. évi megállapodás 4. függelékében.³⁸ Mivel a Nyugat-Szahara és a Marokkói Királyság közötti határ az é. sz. 27°42'-nél húzódik (Stafford-földnyelv),³⁹ így kizárólag a 6. sz. halászati övezet fedi le kifejezetten az Unió és a Marokkói Királyság utólagos megállapodása alapján a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeket. A Bizottság által benyújtott térképekből ugyanakkor kitűnik, hogy a 3–5. sz. halászati övezetek a Mauritániai Iszlám Köztársaság és Nyugat-Szahara közötti tengeri határig terjednek, ily módon lefedve az utóbbival szomszédos vizeket.

70. Egyébként a tárgyalás során a Bizottság által szolgáltatott, a halászati övezetenkénti fogások mennyiségére vonatkozó adatok megerősítik, hogy a halászati megállapodást és a 2013. évi jegyzőkönyvet szinte kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken alkalmazzák.⁴⁰ A Bizottság által szolgáltatott adatok szerint a kizárólag a 6. sz. halászati övezetben ejtett fogások a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv keretében ejtett valamennyi fogás körülbelül 91,5%-át jelentették. Ez egyértelműen azt mutatja, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre való alkalmazása pontosan az, amit a felek a kezdetektől terveztek.

71. A halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv szárazföldi alkalmazását illetően, a 2013. évi jegyzőkönyv 3. cikke (1) bekezdése a) pontjának ii. alpontja azt írja elő, hogy az Unió által a Marokkói Királyság részére fizetett pénzügyi hozzájárulás 14 millió eurónak megfelelő részét a Marokkói Királyság halászati ágazati politikájának támogatásaként fizetik ki, ami a Tanács és a Bizottság szerint kiterjed a Nyugat-Szahara területén eszközölt infrastrukturális beruházásokra. Ezenfelül a 2013. évi jegyzőkönyv mellékletének X. fejezete azt mondta ki, hogy a fogások egy részét marokkói kikötőkben kell kirakodni, ami a Tanács és a Bizottság szerint kiterjed a nyugat-szaharai kikötőkre. Végül, a halászati megállapodásnak és a 2013. évi jegyzőkönyvnek a Tanács és a Bizottság szerint a nyugat-szaharai nép javát kell szolgálnia, ami önmagában a megállapodás és a jegyzőkönyv szárazföldön történő alkalmazását jelenti.

37 Lásd a 2013. évi jegyzőkönyv 2. függelékét.

38 Lásd a 2013. évi jegyzőkönyv 4. függelékét.

39 Lásd: Bennafla, K., „Illusion cartographique au Nord, barrière de sable à l'Est: les frontières mouvantes du Sahara occidental”, *L'Espace politique*, 2013, 212. pont, elérhető a következő internetcímen: <http://espacepolitique.revues.org/2644>.

40 A Bizottság szerint az ejtett fogásokat a következők szerint oszlanak meg a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv által kialakított hat halászati övezet között: 1138 tonna az 1. sz. halászati övezetben, 406 tonna a 2. sz. halászati övezetben, 191 tonna a 3. sz. halászati övezetben, 5035 tonna a 4. sz. halászati övezetben, 234 tonna az 5. sz. halászati övezetben és 75 686 tonna a 6. sz. halászati övezetben. Bár nem minden kihalászott tonna értéke azonos, nyilvánvaló, hogy a halászati megállapodást és a 2013. évi jegyzőkönyvet szinte kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken alkalmazzák.

72. Másodszor, azt a megállapítást, miszerint a halászati megállapodás alkalmazandó Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre, alátámasztja a megállapodás keletkezése. Ahogyan ugyanis arra a Bizottság rámutat, a halászati megállapodás a Spanyol Királyság által az Unióhoz való csatlakozását megelőzően a Marokkói Királysággal kötött halászati megállapodásokból ered,⁴¹ amelyek a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre marokkói joghatóság alatt álló vizekként utaltak.⁴² Rámutatnak továbbá, hogy az Unió és a Marokkói Királyság között 1988-tól kötött halászati megállapodások több olyan per tárgyát képezték, amelyek a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken történő halászatra vonatkoztak.⁴³ Ebben az értelemben úgy vélem, hogy elődeikhez hasonlóan a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv nem tesz mást, mint újrakezdi és folytatja a Spanyol Királyságnak a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken e tagállam Unióhoz való csatlakozását megelőzően már fennálló halászati tevékenységeit.

73. Harmadszor és végül, az említett egyezmény 31. cikkének (4) bekezdése elsődleges jelentőséget tulajdonít a felek szándékának, amikor leszögezi, hogy „[v]alamely kifejezésnek különleges értelmet kell adni, ha megállapítható, hogy a részes feleknek ez volt a szándékuk.” Véleményem szerint az Unió és a Marokkói Királyság szándéka az volt, hogy a halászati megállapodás alkalmazandó legyen Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre, mint marokkói felségterületre vagy marokkói joghatóság alá tartozó vizekre. 1976-ban a Marokkói Királyság annektálta Nyugat-Szahara azon részét, amely az Atlanti-óceán partja és az é. sz. 24° metszéspontjából induló és az é. sz. 23°, valamint a ny. h. 13° metszéspontja felé mutat,⁴⁴ a Mauritániai Iszlám Köztársaság és a Marokkói Királyság közötti államhatár megállapításáról szóló, 1976. április 14-én Rabatban kötött egyezménynek⁴⁵ megfelelően. Nyugat-Szahara Marokkói Királyság általi annektálása 1979-ben vált teljessé, amikor Nyugat-Szahara déli részét, amelyet az említett egyezmény a Mauritániai Iszlám Köztársaságnak biztosított, szintén Marokkóhoz csatoltak.⁴⁶ A Marokkói Királyság így módon úgy véli, hogy Nyugat-Szahara az ő felségterülete, következésképpen a szomszédos vizek a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv hatálya alá tartoznak.

74. Az Unió tekintetében a Tanács keretében a 2013. évi jegyzőkönyv jóváhagyása során több tagállam által tett nyilatkozatokból egyértelműen kitűnik, hogy mind a jegyzőkönyv mind a halászati megállapodás alkalmazandó Nyugat-Szaharára.⁴⁷ Egyébként ez volt az oka annak, amint azt a kérdést előterjesztő bíróság és a Bizottság kifejti, hogy az Európai Parlament először megakadályozta a halászati megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló

41 Az alapeljárásban szereplő halászati megállapodás, illetve a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság között kötött halászati megállapodások közötti közvetlen kapcsolat fennállását megerősíti a Spanyol Királyság és a Portugál Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint a szerződések kiigazításáról szóló okmány (HL 1985. L 302., 23. o.), ezen belül „a 167. cikk (3) bekezdése és a 354. cikk (3) bekezdése [...] amennyiben azok a halászati tevékenységre utalnak és előírják a Tanács számára, hogy őrizze meg azokat a halászati tevékenységeket, amelyeket Spanyolország és Portugália az általuk [az Unióhoz] történő csatlakozásukat megelőzően kötött megállapodások alapján folytattak” (1995. március 8-i Hansa-Fisch kontra Bizottság ítélet, T-493/93, EU:T:1995:47, 37. pont).

42 Lásd a Spanyol Királyság kormánya és a Marokkói Királyság kormánya között 1977. február 17-én Rabatban a tengeri halászat területén aláírt együttműködési megállapodást (amely soha nem lépett hatályba), valamint a tengeri halászatról szóló 1979. június 29-én Rabatban aláírt átmeneti megállapodásról szóló jegyzőkönyvet (a BOE 1979. október 22-i 253. száma, 24551. o.), amelyek a Noun-foktól délre található halászati övezetről szólnak (e fok az é. sz. 29°-nál található, ami megfelel a halászati megállapodás 4. és 6. sz. halászati övezete alapvonalának) és marokkói joghatóság alá tartozó vizeknek minősíti ezt az övezetet („aguas bajo jurisdicción marroquí”). Lásd még a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság között 1983. augusztus 1-jén kötött, a tengeri halászat területén folytatott együttműködésről szóló megállapodást (a BOE 1983. október 11-i 243. száma, 27588. o.), amelynek 1. cikke a marokkói joghatóság alá tartozó vizekre („aguas bajo jurisdicción marroquí”) hivatkozik. E megállapodás II. melléklete szintén két halászati övezetet különböztet meg, a Noun-foktól északra és délre. A déli halászati övezet lefedi a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeket.

43 Lásd: 2014. október 9-i Ahlström és társai ítélet (C-565/13, EU:C:2014:2273, 17. pont). Lásd még: 1999. április 30-i Pescados Congelados Jogamar kontra Bizottság végzés (T-311/97, EU:T:1999:89, 6. pont), amely egy spanyol hajótulajdonos halászhajójának egy marokkói járőrhajó általi átvizsgálásáról, illetve a Nyugat-Szaharában található El Aaiun város kikötőjébe irányításáról szól.

44 Lásd a Királyság közigazgatási beosztásáról szóló, 1959. december 2-i 1–59–351. sz. dahir módosításáról szóló, 1976. augusztus 6-i 1–76–468. sz. törvényről szóló dahir, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, 3328. sz., 914. o.

45 Lásd a Mauritániai Iszlám Köztársaság és a Marokkói Királyság közötti államhatár megállapításáról szóló, 1976. április 14-én Rabatban kötött egyezményt, *Annuaire de l'Afrique du nord*, 1976, 15. kötet, 848. és 849. o., valamint az ezen egyezmény megerősítéséről és közzétételéről szóló, 1976. április 16-i 1–76–380. sz. dahir, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, 3311-a. sz., 499. o.

46 Lásd a Királyság közigazgatási beosztásáról szóló, 1959. december 2-i 1–59–351. sz. dahir 1. és 2. cikkének módosításáról és kiegészítéséről szóló, 1979. augusztus 14-i 2–79–430. sz. dahir, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, 3485. sz., 489. o.

47 Elérhető a Tanács weboldalán: (<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>).

jegyzőkönyv újratárgyalását. Ez volt az oka annak is, hogy a Dán Királyság és a Svéd Királyság e jegyzőkönyv megkötésének jóváhagyása ellen szavazott, hogy a Holland Királyság,⁴⁸ a Finn Köztársaság és az Egyesült Királyság tartózkodott, a Németországi Szövetségi Köztársaság, Írország és az Osztrák Köztársaság pedig fenntartásokat tett.⁴⁹

75. Ezzel összefüggésben a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) alapjául szolgáló társulási megállapodással ellentétben a felek szándéka nyilvánvalóan megalapozottnak tűnik: a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv alkalmazandó Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre. A Bíróság feladata tehát megvizsgálni, hogy e szándék, amelyet a vitatott jogi aktusok hajtanak végre, érinti-e jogszerűségüket az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésére és a WSC által hivatkozott nemzetközi jogi szabályokra figyelemmel.

2. A nemzetközi jog szabályaira a vitatott jogi aktusok érvényességének vitatása érdekében való hivatkozás lehetősége

a) Általános elvek

76. A WSC érvelése lényegében két szempontból kérdőjelezi meg a vitatott jogi aktusokat. A WSC először előadja, hogy az Unió nem köthet jogszerűen a Marokkói Királysággal olyan megállapodásokat, amelyek Nyugat-Szahara területén és a szomszédos vizeken alkalmazandók. Másodszor, még ha fel is tételezzük, hogy az Unió jogszerűen megkötött ilyen megállapodásokat, a WSC előadja, hogy a vitatott jogi aktusok tartalmukat illetően érvénytelenek az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése és a nemzetközi jog szempontjából. Érvelése alátámasztására a WSC több nemzetközi jogi szabályra hivatkozik, így a népek önrendelkezéshez való jogára, az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 73. cikkére, a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvére, valamint a nemzetközi humanitárius jogra, amennyiben e szabályok a megszállt területeken alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötésére és ezek természeti erőforrásainak kiaknázására vonatkoznak. A tárgyalás során a WSC kiemelte, hogy nem vitatja a vitatott jogi aktusok érvényességét a nemzetközi tengerjog szempontjából.

77. Ebben az összefüggésben, a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítéletben (C-366/10, EU:C:2011:864) rögzített elvek alapján a környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter, a Comader, a spanyol, a francia és a portugál kormány, a Tanács, valamint a Bizottság vitatják, hogy a WSC hivatkozhat a nemzetközi jog e szabályaira.

78. Emlékeztetni kell arra, hogy a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) 51–55. pontja szerint a nemzetközi szerződések jogának szabályaira akkor lehet hivatkozni, ha teljesülnek a következő feltételek: e szabályoknak kötelezniük kell az Uniót; tartalmuknak feltétel nélkülinek és kellően pontosnak kell lenniük; végül jellegük és rendszerük nem zárhatja ki a vitatott jogi aktus bírósági felülvizsgálatát.

48 A Holland Királyság szerint a 2013. évi jegyzőkönyv *nem utal kifejezetten* Nyugat-Szaharára, de lehetővé teszi a Nyugat-Szaharával szomszédos azon halászati területekre való alkalmazását, amelyek nem tartoznak marokkói felségterület vagy marokkói joghatóság alá („[t]he protocol *does not explicitly* refer to [...] Western Sahara, *but allows for its application* to maritime areas adjacent to [...] Western Sahara that are not under the sovereignty or jurisdiction of Morocco”). Lásd a Holland Királyságnak a Tanács 2013. november 14-i 15723/13 Add 1, a Tanács internetes oldalán elérhető dokumentumában foglalt nyilatkozatát:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>. Kiemelés tőlem.

49 Lásd a Tanács 2013. november 14-i 15723/13 Add 1, a Tanács internetes oldalán elérhető dokumentumában foglalt nyilatkozatokat: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2015723%202013%20ADD%201>.

79. A 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) ítélet 101–103. és 107. pontja szerint a nemzetközi szokásjog szabályaira akkor lehet hivatkozni, ha teljesülnek a következő feltételek: e szabályok alapján kétségbe vonható, hogy az Unió hatáskörrel rendelkezett a vitatott jogi aktus elfogadására, továbbá a vitatott jogi aktus érintheti a jogalanyt az uniós jog alapján megillető jogokat, vagy az uniós jog vonatkozásában kötelezettségeket keletkeztet számára.

80. Álláspontom szerint, noha a magánszemélyeknek meg kell felelniük bizonyos feltételeknek ahhoz, hogy az uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálatával összefüggésben a nemzetközi jog szabályaira hivatkozzanak, az említett ítéletben rögzített elvek nem ültethetők át automatikusan a jelen ügyre. Ezek az elvek ugyanis a másodlagos jog tisztán belső jellegű egyoldalú aktusainak (rendeletek, irányelvek stb.)⁵⁰ bírósági felülvizsgálatára vonatkoznak, míg – amint arra a Bizottság rámutat –⁵¹ a jelen ügy jóváhagyó jogi aktus közvetítésével az Unió által kötött nemzetközi megállapodás érvényességének a fentiekől elkülönülő kérdését veti fel (szerződéses másodlagos jog).⁵²

81. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetében (ENSZ) a tagi jogállás az államoknak van fenntartva.⁵³ Az Unió, mivel nem tagja az ENSZ-nek, nem részese a Nemzetközi Bíróság Alapszabályának, amint azt az ENSZ tagjai részére az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 93. cikke előírja. Ezenfelül a Nemzetközi Bíróság Alapszabályának 34. cikke kizárólag az államok számára teszi lehetővé, hogy képviseltethessék magukat a bíróság előtt.

82. Ebből következik, hogy az Unió külső fellépésének felülvizsgálata nem tartozik nemzetközi bíróság hatáskörébe, sőt, a Nemzetközi Bíróság hatáskörébe sem. Következésképpen még abban az esetben is, ha az Unió fellépése sértene is a nemzetközi jog szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 53. cikke értelmében vett feltétlen alkalmazást igénylő szabályait vagy a nemzetközi szokásjog *erga omnes* kötelezettségeit,⁵⁴ egyetlen nemzetközi bíróság sem rendelkezne hatáskörrel az ilyen jogsértés elbírálására.

83. Egyes nemzetközi megállapodások ugyanakkor lehetővé teszik az Unió számára, hogy „önmagát olyan bíróság határozatainak vesse alá, amelyet ilyen megállapodások alapján hoznak létre vagy jelölnek ki az utóbbi megállapodások rendelkezéseinek értelmezése és alkalmazása érdekében”, és e lehetőségét a Bíróság ítélkezési gyakorlata is elismeri.⁵⁵

50 Lásd: 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) 48., 74., 84. és 102. pont, ahol a Bíróság a „jogszerűsége”, illetve „valamely uniós jogi aktus – mint a 2008/101 irányelv – érvényességére” hivatkozik. Kiemelés tőlem.

51 Lásd a Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre adott válaszában 23. és 24. pontját.

52 Lásd ebben az értelemben az Unió által kötött nemzetközi megállapodások érvényességének felülvizsgálata (beleértve a nemzetközi jog szempontjából is, amelyre az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése utal), illetve az Unió belső jogi aktusai érvényességének a nemzetközi jog szempontjából történő felülvizsgálata közötti megkülönböztetést, in Lenaerts, K., Maselis, I. és Gutman, K., *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Oxford, 2014, 10.05 és 10.08 §.

53 Lásd az ENSZ Alapokmányának 3–6. cikkét.

54 Az *erga omnes* kötelezettségek fogalmát illetően lásd a megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményeiről szóló, 2004. július 9-i tanácsadó véleményt (CIJ Recueil 2004, 136. o., 155. pont). E fogalmat a Bíróság is elismerte a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 88. pontjában.

55 2017. május 16-i 2/15 (Szingapúrral kötendő szabadkereskedelmi megállapodás) vélemény (EU:C:2017:376, 298. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

84. Ez nem áll fenn a halászati megállapodás esetében, amelynek „Vitarendezés” című 13. cikke azt írja elő, hogy „[a] Szerződő Felek az e megállapodás értelmezésére vagy alkalmazására vonatkozó viták esetén konzultálnak egymással”. Mivel nem hoztak létre független és pártatlan bíróságot, amely hatáskörrel rendelkezik a halászati megállapodással összefüggésben keletkezett esetleges jogviták elbírálására, ezek rendezése kizárólag a felek jó szándékától függ, így bármelyikük könnyedén meg tudja azt akadályozni.⁵⁶

85. Így tehát, bár alapértelmezés szerint a Bíróság az egyetlen olyan bíróság, amely hatáskörrel rendelkezik az Unió külső fellépésének felülvizsgálatára, illetve annak vizsgálatára, hogy e fellépés hozzájárul-e „a nemzetközi jog szigorú betartásához [és, valamint] az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához”⁵⁷, nem meglepő, hogy úgy döntött, hogy „a nemzetközi téren [az Unió] intézményeit megillető hatáskörök gyakorlása nem vonható ki az érvényesség bírósági felülvizsgálata alól”⁵⁸.

86. Ebben az összefüggésben, bár a magánszemélyeknek meg kell felelniük bizonyos feltételeknek ahhoz, hogy hivatkozassanak a nemzetközi jogra annak érdekében, hogy vitassák egy az Unió által kötött nemzetközi megállapodás összeegyeztethetőségét az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, e feltételek nem lehetnek olyanok, amelyek a gyakorlatban lehetetlenné teszik az Unió külső fellépésének tényleges bírósági felülvizsgálatát.

87. Márpedig álláspontom szerint ez a helyzet állna fenn, ha a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítéletben (C-366/10, EU:C:2011:864) hivatkozott helyzetben rögzített elveket egyszerűen átültetnék a vitatott jogi aktusok érvényességének felülvizsgálatára.

88. A nemzetközi jog jelen ügyben hivatkozott egyes szabályai ugyanis egyszerre a szokásjog és a szerződések joga szabályai, mivel azokat több nemzetközi szerződés és megállapodás kodifikálta, míg más szabályok, mint az önrendelkezéshez való jog, az általános nemzetközi jog részét képezik,⁵⁹ és ennek alapján nem tartoznak kizárólagosan a szerződések nemzetközi joga, illetve a nemzetközi szokásjog körébe, amelyek hivatkozhatóságát a Bíróság a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítéletében (C-366/10, EU:C:2011:864) tárgyalta.

89. Ezenfelül, amennyiben a Bíróság annak érdekében állapított meg a szerződések nemzetközi joga szabályaira való hivatkozás lehetőségének feltételeitől eltérő feltételeket, hogy ne zárja ki automatikusan a nemzetközi szokásjog szabályaira való hivatkozás lehetőségét, úgy ezzel a céllal ellentétes lenne – amint azt a környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter, a Comader, a spanyol, a francia és a portugál kormány, a Tanács, valamint a Bizottság előadja –, ha az általános nemzetközi jog szabályaira való hivatkozás lehetőségét a nemzetközi szokásjog szabályaira való hivatkozás lehetőségével kapcsolatos feltételeknek rendelnék alá, abban az esetben, ha ezek megfelelnek a szerződések nemzetközi joga szabályai hivatkozhatóságának kapcsán kimondott feltételeknek.

56 Lásd ebben az értelemben: 1999. április 30-i Pescados Congelados Jogamar kontra Bizottság végzés (T-311/97, EU:T:1999:89, 12. pont): „1997. július 29-i levelükkel, illetve az ugyanazon a napon a Bizottság rabati delegációját vezető Gallimore úr, valamint a marokkói halászati minisztérium főtitkára, Rhanmi úr között tartott találkozó során [az uniós] hatóságok összehívták [az 1996. évi EU-Marokkó halászati megállapodás] 10. cikkében előírt vegyesbizottság rendkívüli ülését. Az összehívást több alkalommal megismételték. *Mindazonáltal a marokkói hatóságok minden alkalommal elutasították a részvételi felhívást, mivel úgy ítélték meg, hogy nem került sor a megállapodás megsértésére.*” Kiemelés tőlem.

57 Az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése. Kiemelés tőlem. Lásd még az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdését, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontját, az EUSZ 23. cikket és az EUMSZ 205. cikket. A Bíróság kimondta, hogy e rendelkezések, anélkül hogy programadó jellegűek lennének, előírják többek között az emberi jogok és a nemzetközi jog tiszteletben tartását, „az Unió valamennyi fellépésének [tekintetében], beleértve a KKBP területét” (lásd: 2016. június 14-i Parlament kontra Tanács ítélet, C-263/14, EU:C:2016:435, 47. pont).

58 1994. augusztus 9-i Franciaország kontra Bizottság ítélet (C-327/91, EU:C:1994:305, 16. pont).

59 Lásd: Koszovó függetlensége egyoldalú kinyilvánításának a nemzetközi joggal való összhangja, tanácsadó vélemény (CII Recueil 2010, 403. o., 79. pont).

90. Egy ilyen megoldás az alábbi okok miatt automatikusan kizárná annak lehetőségét, hogy magánszemélyek a nemzetközi jog egyébként lényeges olyan szabályaira hivatkozzanak, mint az általános nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályai vagy a nemzetközi szokásjog *erga omnes* kötelezettségei.

91. Mindenekelőtt a nemzetközi szokásjog szabályaira való hivatkozás lehetősége kapcsán a Bíróság által abban az esetben megállapított első feltétel szerint, ha a vitatott jogi aktus a másodlagos jog tisztán belső jellegű egyoldalú aktusa, a hivatkozott szabályok alapján kétségbe vonhatónak kell lennie, hogy az Unió hatáskörrel rendelkezett a vitatott jogi aktus elfogadására. Emlékeztetek arra, hogy a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) alapjául szolgáló ügyben, valamint az említett ítélet 107. pontjában hivatkozott ítéletek alapjául szolgáló ügyekben megkérdőjelezték az Unió hatáskörét a vitatott jogi aktus elfogadására, amelyről azt állították, hogy extraterritoriális joghatásokat vált ki.

92. A jelen ügyben senki nem vitatja az Unió hatáskörét⁶⁰ a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv megkötésére, illetve a 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet elfogadására. Éppen ellenkezőleg, a WSC a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv elsődleges uniós joggal való összeegyeztethetőségét, valamint a 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet anyagi jogszerűségét vitatja. Abszurd lenne, ha a vitatott jogi aktusok felülvizsgálatát kizárólag az Unió hatáskörének kérdésére korlátoznánk és automatikusan kizárnánk azok anyagi jogi felülvizsgálatát a nemzetközi jog leglényegesebb, a jelen ügyben hivatkozott normái alapján.

93. Ezt követően, a nemzetközi szokásjog szabályaira való hivatkozhatóság második feltételének alkalmazása még problematikusabbnak bizonyulhat a jelen ügghöz hasonló esetben. E feltétel szerint a vitatott jogi aktusnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy érintse a jogalanyt az uniós jog alapján megillető jogokat, vagy hogy az uniós jog vonatkozásában kötelezettségeket keletkeztessen számára.⁶¹

94. A jelen ügyben a vitatott jogi aktusok csak az Unióra és a Marokkói Királyságra ruháznak jogokat és kötelezettségeket. Ezen aktusokban ugyanis véleményem szerint nem található olyan rendelkezés, amely magánszemélyek számára keletkeztetne jogokat vagy kötelezettségeket, kivéve esetlegesen az olyan uniós hajótulajdonosokat (bár ezt is kétlem), akiknek hajói a halászati megállapodással összefüggésben kiállított halászati engedéllyel rendelkeznek. Ennélfogva, még ha feltételezzük is, hogy a magánszemélyek valamely kategóriája e feltétel alapján kezdeményezheti a vitatott jogi aktusok bírósági felülvizsgálatát, e kategória kizárólag azokat tartalmazná, akik előnyre tesznek szert a halászati megállapodásból, és akiknek ily módon egyáltalán nem fűződik érdeke a megállapodás bíróság előtti megtámadásához.

95. Végül, miért korlátozódna a bírósági felülvizsgálat „annak eldöntésére [...], hogy az Unió intézményei a szóban forgó aktus elfogadása során nem követtek-e el nyilvánvaló mérlegelési hibát ezen elvek alkalmazási feltételeivel összefüggésben”⁶², amennyiben ezen elvek, kodifikációjuk eredményeként „olyan pontossággal [jutnak] kifejezésre, mint a nemzetközi megállapodások rendelkezései”?⁶³

60 E feltétel igen rugalmas, de az említett ítélet 107. pontjának szövege által valójában alá nem támasztott értelmezése kapcsán lásd Lenaerts, K., „Direct applicability and direct effect of international law in the EU legal order”, in Govaere, I., Lannon, E., van Elsuwege, P. és Adam, S. (szerk.), *The European Union in the World: Essays in Honour of Marc Mareseau*, Brill, Leiden, 2013, 45–64. o., különösen 61. o.

61 A feltétel nagyon hasonló az eljáráshoz fűződő érdek és a keresetőségi jog kritériumához, amelyet egy előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel összefüggésben álláspontom szerint kizárólag a nemzeti jog alapján kell értékelni.

62 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864, 110. pont).

63 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864, 110. pont).

96. E kérdéssel kapcsolatos következtetésként úgy vélem, hogy az Unió által kötött nemzetközi megállapodások, valamint az ilyen megállapodásokat jóváhagyó vagy végrehajtó uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálata során a nemzetközi jog szabályaira való hivatkozás lehetősége kapcsán vitathatatlanul kell bizonyos feltételeket támasztani, de függetlenül attól, hogy ezek formálisan a nemzetközi jog egy vagy több forrásához tartoznak-e a Nemzetközi Bíróság Alapszabálya 38. cikkének (1) bekezdésében szereplő osztályozás alapján. E feltételek megfelelnek a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) 53–55. pontjában foglalt feltételeknek, amelyek szerint e szabályoknak kötelezniük kell az Uniót, tartalmuknak feltétel nélkülinek és kellően pontosnak kell lenniük; végül jellegük és rendszerük nem zárhatja ki a vitatott jogi aktus bírósági felülvizsgálatát.

97. A fenti elvek alapján fogom megvizsgálni a nemzetközi jog jelen ügyben releváns, a WSC által hivatkozott szabályaira való hivatkozás lehetőségét.

b) A nemzetközi jog Nyugat-Szahara természeti erőforrásainak kiaknázására irányuló nemzetközi megállapodások megkötésére alkalmazandó szabályaira való hivatkozás lehetőségéről

98. A vitatott jogi aktusok révén az Unió Nyugat-Szahara halászati erőforrásainak kiaknázására irányuló nemzetközi megállapodást kötött a Marokkói Királysággal, és azt végrehajtotta. Ebben az összefüggésben megvizsgálom a nemzetközi jog azon szabályaira való hivatkozás lehetőségét, amelyek megkérdőjelezhetik mind egy Nyugat-Szaharára, illetve a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodás megkötését a Marokkói Királysággal, mind pedig e terület természet erőforrásainak kiaknázását. Ennek során figyelembe veszem azon tényeket, miszerint a Marokkói Királyság magát tekinti Nyugat-Szahara szuverénjének, az uniós intézmények szempontjából a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara adminisztratív hatalma, a kérdést előterjesztő bíróság és a WSC szempontjából pedig Nyugat-Szahara megszálló hatalma.

1) Az önrendelkezéshez való jog

i) Az önrendelkezéshez való jog az emberi jogok része

99. Kiindulásként úgy vélem, hogy az önrendelkezéshez való jogra nem vonatkoznak a nemzetközi jog szabályainak hivatkozhatóságára vonatkozó feltételek, mivel az az emberi jogok részét képezi.

100. Amint azt a Bíróság a 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461) 284. és 285. pontjában kimondta, az emberi jogok tiszteletben tartása az uniós jogi aktusok jogszerűségének feltétele, és nem engedhetők meg olyan intézkedések az uniós jogrendben, amelyek összeegyeztethetetlenek ezek tiszteletben tartásával. Ily módon, a nemzetközi megállapodás által előírt kötelezettségek nem eredményezhetik az EU-Szerződés és az EUM-Szerződés alkotmányos elveinek, így az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésének, illetve az EUSZ 21. cikknek a megsértését, amelyek szerint az Unió külső fellépésének tiszteletben kell tartania az emberi jogokat. Az EU-Szerződés és az EUM-Szerződés által kialakított teljes jogorvoslati rendszer keretében tehát a Bíróságra hárul e követelmények tiszteletben tartásának biztosítása.

101. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében „az alapvető jogok azon általános jogelvek szerves részét képezik, amelyek tiszteletben tartását a Bíróság biztosítja. Ennek során a Bíróság a tagállamok közös alkotmányos hagyományaiából, valamint az emberi jogok védelmére vonatkozó azon nemzetközi szerződések nyújtotta iránymutatásokból merít, amelyek kidolgozásában a tagállamok

együttműködtek, vagy amelyekhez csatlakoztak”⁶⁴.

102. Valamennyi tagállam (és a Marokkói Királyság) részese az 1966. december 16-án New Yorkban elfogadott Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (kihirdette: 1976. évi 9. tvr.),⁶⁵ valamint Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának (kihirdette: 1976. évi 8. tvr.),⁶⁶ amelyek közös 1. cikke a következőképpen rendelkezik:

„1. Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek *szabadon* határozzák meg politikai rendszerüket és *szabadon* biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.

2. Céljai elérése érdekében minden nép – a kölcsönös előnyök elvén alapuló nemzetközi gazdasági együttműködésből és a nemzetközi jogból eredő kötelezettségeinek a tiszteletben tartásával – *szabadon* rendelkezik természeti kincseivel és erőforrásaival. Semmilyen körülmények között sem fosztható meg valamely nép a létfenntartásához szükséges eszközeitől.

3. Az [e]gyezségokmányban részes államok, ideértve azokat is, amelyek önkormányzattal nem rendelkező, illetőleg gyámsági területek igazgatásáért felelősek, előmozdítják a népek önrendelkezési jogának megvalósítását, s ezt a jogot az Egyesült Nemzetek Alapokmányának rendelkezéseivel összhangban tiszteletben tartják.”⁶⁷

103. Ezenfelül az 1975. évi Helsinkii Záróokmány „A népek egyenjogúsága és önrendelkezése” című VIII. címe, amelyre az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének c) pontja hivatkozik, és amelynek valamennyi tagállam részese, majdnem ugyanolyan megfogalmazásban tartalmazza az önrendelkezéshez való jogot, mint a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának közös 1. cikke. E cím a következőképpen rendelkezik:

„A résztvevő Államok tiszteletben tartják a népek egyenjogúságát és önrendelkezési jogát, mindenkor összhangban cselekedve az Egyesült Nemzetek Alapokmányának céljaival és elveivel, valamint a nemzetközi jog vonatkozó szabályaival, beleértve azokat, amelyek az államok területi épségére vonatkoznak.

A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga elvének értelmében valamennyi népnek mindenkor joga van ahhoz, hogy teljesen szabadon, bármikor és belátása szerint, külső beavatkozás nélkül határozza meg belső és külső politikai státuszát, és belátása szerint valósítsa meg politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését.

A résztvevő Államok megerősítik, hogy a népek egyenjogúságának és önrendelkezési jogának tiszteletben tartása és hatékony megvalósulása egyetemes jelentőségű mind az egymás közötti, mind az összes állammal való baráti kapcsolatok fejlesztésében; úgyszintén emlékeztetnek annak fontosságára, hogy kizárják ezen elv megszegésének bármely formáját.”

64 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 283. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Kiemelés tőlem. Az, hogy az Európai Unió Alapjogi Chartája 2009-ben kötelezővé vált, nem zárja ki a valamennyi tagállamot kötő nemzetközi okmányokra való hivatkozás relevanciáját.

65 *Recueil des traités des Nations unies*, 993. kötet, 3. o.

66 *Recueil des traités des Nations unies*, 999. kötet, 171. o.

67 Kiemelés tőlem.

104. Az önrendelkezéshez való jog tehát olyan emberi jog, amelyet több nemzetközi bíróság, illetve nemzetközi okmány, valamint a jogtudomány is ilyenként ismert el.⁶⁸ A Nemzetközi Bíróság szerint e jog az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének értelmében vett, önkormányzattal nem rendelkező területek népeit illeti meg és azokat, akiket „elnyomás”⁶⁹, uralom, vagy idegen kizsákmányolás alá vetettek.⁷⁰

ii) Az önrendelkezéshez való jog mint az általános nemzetközi jog és a nemzetközi szerződések jogának egyik elve, valamint erga omnes kötelezettség

105. Az önrendelkezéshez való jog mint az általános nemzetközi jog szabálya⁷¹ és több nemzetközi szerződéses okmányban⁷² rögzített *erga omnes* kötelezettség,⁷³ mindenesetre megfelel a hivatkozhatóság jelen indítvány 96. pontjában rögzített feltételeinek, ugyanis kötelezi az Uniót, tartalma feltétel nélküli és kellően pontos; valamint jellege és rendszere nem zárja ki a vitatott jogi aktusok bírósági felülvizsgálatát.

– Az önrendelkezéshez való jog kötelezi az Uniót

106. Amint azt a Bíróság 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítéletében (C-104/16 P, EU:C:2016:973) kimondta, az Uniót kötelezi az önrendelkezéshez való jog, melyre *erga omnes* lehet hivatkozni, és amely a nemzetközi jog egyik alapvető elve.⁷⁴ Ennek alapján az „az Unió és a Marokkói Királyság közötti kapcsolatokra alkalmazandó nemzetközi jogi szabályok részét képezi”⁷⁵.

107. Végül, az önrendelkezéshez való jog szerepel az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 1. cikkének (2) bekezdésében.⁷⁶ Márpedig az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdése, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontja, az EUSZ 23. cikk, valamint az EUMSZ 205. cikk arra kötelezik az Uniót, hogy tartsa tiszteletben az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelveket.

68 Lásd a gyarmati országok és népek függetlenségének biztosításáról szóló, az ENSZ Közgyűlésének 1960. december 20-i 1514 (XV). sz. határozatával jóváhagyott nyilatkozat 1. pontját; a jugoszláviai békével foglalkozó európai konferencia döntőbizottsága (tagjai: Robert Badinter, a francia Conseil constitutionnel [alkotmánybíróság, Franciaország] elnöke, Roman Herzog, a Bundesverfassungsgericht [szövetségi alkotmánybíróság, Németország] elnöke, Aldo Corasaniti, a costituzionale [alkotmánybíróság, Olaszország] elnöke, Francisco Tomás y Valiente, a Tribunal Constitucional [alkotmánybíróság, Spanyolország] elnöke és Irène Pétty, a Cour d'arbitrage belge [alkotmánybíróság, Belgium] elnöke) 2. sz. véleményét, 1993, *International Law Reports*, 92. kötet, 168–169. o., 2. és 3. pont; Gros-Espiell, H., *Le droit à l'autodétermination: Application des résolutions de l'ONU*, 1980, E/CN.4/Sub.2/405/Rev. I., 57. pont; Doebling, K., „Self-Determination” in Simma, B. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 2. kiadás., Oxford University Press, Oxford, 2002, 1. kötet, 48–53. o.; Dobelle, J.-F., „Article 1, paragraphe 2” in Cot, J.-P., Pellet, A. és Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. kiadás., Economica, Párizs, 2005, 337–356. o., különösen 340–341. o.; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 51. o.; Saxer, U., *Die internationale Steuerung der Selbstbestimmung und der Staatssentstehung*, Springer, Heidelberg, 2010, 238–249. o.; Oeter, S., „Self-Determination” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 1. kötet, 313–333. o., különösen 322. o.; Crawford, J., „Third Party Obligations with respect to Israeli Settlements in the Occupied Palestinian Territories”, 2012. január 24-i jogi vélemény, 26. pont, elérhető a következő weboldalon: (<https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/tucfiles/LegalOpinionIsraeliSettlements.pdf>).

69 Valószínűleg az angol kifejezést fordították franciára („subjugation”).

70 Lásd: Koszovó függetlensége egyoldalú kinyilvánításának a nemzetközi joggal való összhangjáról, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2010, 403. o., 79. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

71 Lásd: Koszovó függetlensége egyoldalú kinyilvánításának a nemzetközi joggal való összhangjáról, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2010, 403. o., 79. pont).

72 Lásd például az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 1. cikkének (2) bekezdését, továbbá a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának közös 1. cikkét.

73 Lásd: a Kelet-Timor (Portugália kontra Ausztrália) ügyben hozott ítélet, CIJ Recueil 1995, 90. o., 29. pont, valamint: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 88. és 156. pont).

74 Ezen ítélet 88. pontja.

75 Ezen ítélet 89. pontja.

76 „Az Egyesült Nemzetek célja, hogy [...] a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartásán alapuló baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket foganatosítson [...]”. Kiemelés tőlem.

A 2007. december 13-án aláírt Lisszaboni Szerződést elfogadó kormányközi konferencia záróokmányához csatolt, a közös kül- és biztonságpolitikáról szóló 13. nyilatkozat kimondja, hogy „az Európai Uniót és tagállamait továbbra is *kötelezik* az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt rendelkezések”.⁷⁷

108. Ezenkívül az önrendelkezéshez való jog szerepel a Helsinki Záróokmány alapelvei között, amelyekre az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének c) pontja hivatkozik.⁷⁸

109. Végül, amint az kitűnik a 2013. évi jegyzőkönyv 1. cikkéből, a jegyzőkönyvet a demokratikus alapelvek és az emberi jogok tiszteletben tartásával kell végrehajtani, ami kiterjed a népek önrendelkezéshez való jogának tiszteletben tartására is.

– *Az önrendelkezéshez való jog a nemzetközi jog olyan szabálya, amelynek tartalma feltétel nélküli és kellően pontos*

110. Amint azt a Bíróság a 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864) 55. pontjában kimondta, „[e] feltétel akkor teljesül, ha a hivatkozott rendelkezés olyan világos és pontosan meghatározott kötelezettséget tartalmaz, amelynek végrehajtása vagy hatálya semmilyen későbbi aktusnak nincs alárendelve”.

111. Amint az a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 90., 92. és 93. pontjából kitűnik, ahol a Bíróság anélkül alkalmazta e jogot Nyugat-Szaharára és annak népére, hogy tartalmával vagy terjedelmével kapcsolatban bármilyen kétséget fejezte volna ki, az önrendelkezéshez való jog megfelel e feltételnek.

112. Az a tény, hogy a Nemzetközi Bíróság úgy ítélte meg, hogy az Izrael által Ciszjordánia területén történő falépítés a palesztin nép önrendelkezéshez való jogának megsértését jelenti, mert egyenlő a *de facto* annektálással,⁷⁹ azt mutatja, hogy olyan jogról van szó, amelynek a tartalma kellően egyértelmű és pontos ahhoz, hogy alkalmazni lehessen.

113. Annak tartalmát ugyanis kellően részletesen kifejti több okmány.

114. E tekintetben a Nemzetközi Bíróság megállapította, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 1. cikkének (2) bekezdése alapján fennáll „az önkormányzattal nem rendelkező területek népeinek és elnyomás, uralom vagy idegen kizsákmányolás alatt álló népek joga a függetlenségre”.⁸⁰

115. E jog tartalmát a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának közös 1. cikke,⁸¹ illetve az ENSZ Közgyűlése több határozatában, így többek között a Nemzetközi Bíróság által is gyakran hivatkozott 1514. (XV), 1541. (XV) és 2625. (XXV) sz. határozatokban található részletes végrehajtási szabályok határozzák meg.⁸²

⁷⁷ Kiemelés tőlem. A „kötelezik” kifejezés használata fontos, mivel az Unió nem részese az Egyesült Nemzetek Alapokmányának.

⁷⁸ Lásd „A népek egyenjogúsága és önrendelkezése” című VIII. címet.

⁷⁹ Lásd: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 121. és 122. pont.)

⁸⁰ Lásd: Koszovó függetlensége egyoldalú kinyilvánításának a nemzetközi joggal való összhangjáról, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2010, 403. o., 79. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

⁸¹ Lásd a jelen indítvány 102–103. pontját, valamint: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 88. pont).

⁸² Lásd: a Biztonsági Tanács 276. (1970) sz. határozata ellenére Namíbiában (Dél-Nyugat Afrika) folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1971, 16. o., 52. pont); Nyugat-Szahara, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1975, 12. o., 55–58. pont), valamint: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 88. pont). Lásd még ebben az értelemben: Oeter, S., „Self-Determination” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, I. kötet, 313–333. pont, különösen 320. és 321. o., valamint Dobelle, J.-F., „Article 1, paragraphe 2” in Cot, J.-P., Pellet, A. és Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. kiadás, Economica, Párizs, 2005, 337–356. o.

116. E tekintetben az 1514. (XV) sz. határozat a következőket mondja ki: „1. A népek elnyomás, uralom vagy idegen kizsákmányolás alá vetése ellentétes az alapvető emberi jogokkal, ellentétben áll az Egyesült Nemzetek Alapokmányával, továbbá veszélyezteti a világon a béke és az együttműködés ügyét.

2. Valamennyi népet megilleti az önrendelkezéshez való jog, mely alapján szabadon választják meg a politikai jogállásukat és szabadon folytathatja gazdasági, társadalmi, valamint kulturális fejlesztését.

[...]

4. Véget kell vetni jellegétől függetlenül minden, a függő helyzetben lévő népek ellen irányuló minden fegyveres fellépésnek és elnyomó intézkedésnek, annak érdekében, hogy lehetővé tegyék e népek számára, hogy békésen és szabadon gyakorolják a teljes függetlenséghez való jogukat, továbbá tiszteletben kell tartani a nemzeti területük integritásához fűződő jogukat.

[...]”

117. Az 1541. (XV) sz. határozat rögzíti azokat az alapelveket, amelyeket az adminisztratív hatalmaknak az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkéből eredő kötelezettségeik gyakorlása során követniük kell. Meg kell jegyezni, hogy a VI. alapelv azt mondja ki, hogy akkor kell úgy tekinteni, hogy éltek az önrendelkezéshez való joggal, amikor az önkormányzattal nem rendelkező terület független és szuverén állammá válik, vagy amikor szabadon társul egy független állammal, illetve amikor csatlakozik egy független államhoz.

118. A független államhoz csatlakozást illetően a IX. alapelv b) pontja azt mondja ki, hogy „[a] csatlakozásnak a terület lakosságának a jogállásuk változásának teljes tudatában szabadon kifejezett akaratából kell következnie, a konzultációnak pedig demokratikus és általánosan ismert módszerek szerint kell zajlania, amelyeket pártatlanul alkalmaznak és amelyek a felnőttek általános választójogán alapulnak. Az [ENSZ], amennyiben szükségesnek ítéli, ellenőrizheti ezen módszerek alkalmazását.”

119. Végül, a 2625. (XXV) sz. határozat tartalmazza az Egyesült Nemzetek Alapokmányával összhangban az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés nemzetközi jogi alapelveiről szóló nyilatkozatot. „A népek egyenjogúságáról és önrendelkezéshez való jogáról” címében e határozat valamennyi állam számára előírja „azon kötelezettséget, hogy más államokkal együtt vagy külön mozdítsa elő a népek egyenjogúságát és önrendelkezési jogát, az Egyesült Nemzetek Alapokmányának rendelkezéseivel összhangban”.

120. Azt is előírja az államok számára, hogy „tartózkodjanak minden olyan kényszerítő intézkedés alkalmazásától, amely megfosztaná a jelen elv megfogalmazásában fent említett népeket önrendelkezési joguktól, szabadságuktól és függetlenségüktől”.

121. Ami konkrétan a Nyugat-Szaharához hasonló önkormányzattal nem rendelkező területeket illeti, e határozat azt írja elő, hogy azok „jogállása [...] elkülönül az azt igazgató állam területének jogállásától; ez az [ENSZ Alapokmánya] szerinti elkülönült jogállás addig áll fenn, amíg a gyarmat vagy az önkormányzattal nem rendelkező terület népe nem gyakorolja az Alapokmánynak, és különösen az Alapokmány céljainak és elveinek megfelelően az önrendelkezéshez való jogát”⁸³.

122. Végül, a 2625. (XXV) sz. határozat az általános rendelkezések között kimondja, hogy „[a]z Alapokmány jelen [n]yilatkozatban szereplő elvei a nemzetközi jog alapvető elveit jelentik, következésképpen felhív minden államot arra, hogy nemzetközi magatartásukat ezen elvekre alapítsák, valamint, hogy kölcsönös együttműködésüket ezen elvek szigorú tiszteletben tartása alapján építsék ki”.

⁸³ Lásd még ebben az értelemben: 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973, 90–92. pont).

123. A fentiekből az következik, hogy az önrendelkezéshez való jog végrehajtása vagy hatálya semmilyen későbbi aktusnak nincs alárendelve.

124. A jelen esetben, amint azt a Nemzetközi Bíróság és a Bíróság megállapította, Nyugat-Szahara népét megilleti az önrendelkezéshez való jog.⁸⁴

– Az önrendelkezéshez való jog jellegével és rendszerével nem ellentétes a vitatott jogi aktusok bírósági felülvizsgálata

125. A 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 89. pont jában a Bíróság azt mondta ki, hogy a társulási megállapodás megsemmisítése iránt a Front Polisario által előterjesztett kereset kapcsán „[az önrendelkezéshez való jogot] a Törvényszéknek figyelembe kellett vennie”. Ebből következik, hogy e jog jellegével és rendszerével nem ellentétes az uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálata.

126. Az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 103. cikke ugyanis azt mondja ki, hogy „[h]a az Egyesült Nemzetek tagjainak a jelen Alapokmányból folyó és bármely egyéb nemzetközi megállapodásból eredő kötelezettségei összeütköznenek, az Alapokmányból folyó kötelezettségeiket illeti elsőbbség”.

127. Ezenfelül a Nemzetközi Bíróság szerint „a népek önrendelkezési joga olyan jog, amelyre *erga omnes* lehet hivatkozni”.⁸⁵ Ez azt jelenti, hogy „e kötelezettségek jellegüknél fogva »minden államra vonatkoznak«, és »[f]igyelemmel a szóban forgó jogok jelentőségére, valamennyi állam úgy tekinthető, hogy jogi érdeke fűződik ahhoz, hogy e jogok védelemben részesüljenek«”.⁸⁶ A Nemzetközi Bíróság ebben az értelemben kimondta, hogy „valamennyi állam kötelezettsége, hogy ne ismerje el [az *erga omnes* kötelezettségek] megsértéséből eredő jogellenes helyzetet. Kötelezettsége továbbá, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást az e [jogsértés] által eredményezett helyzet fenntartásához. Egyebekben valamennyi államnak gondoskodnia kell arról, hogy az Egyesült Nemzetek Alapokmányát és a nemzetközi jogot tiszteletben tartva megszüntessék [az érintett] nép [a jelen esetben a palesztin nép] önrendelkezési joga gyakorlásának [a jogsértésből] eredő akadályait”⁸⁷.

128. Végül, az önrendelkezéshez való jogra gyakran hivatkoznak a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályaként, amelynek megsértése a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 53. cikke értelmében a nemzetközi szerződés semmisségét vonhatja maga után.⁸⁸ Hangsúlyozni kell, hogy a Nemzetközi Bíróság előtt Nyugat-Szahara ügyében folytatott tanácsadó vélemény iránti eljárás során a

84 Lásd: Nyugat-Szahara, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1975, 12. o.); 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973).

85 Lásd: Kelet-Timor (Portugália kontra Ausztrália) ügyben hozott ítélet (CIJ Recueil 1995, 90. o., 29. pont); A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 88. és 156. pont).

86 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 155. pont). Lásd még ebben az értelemben: Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, második szakasz, ítélet (CIJ Recueil 1970, 32. o., 33. pont).

87 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 159. pont). Véleményem szerint ez az el nem ismerési kötelezettség önmagában a nemzetközi jog olyan elve, amely megfelel a jelen indítvány 96. pontjában kimondott hivatkozhatósági feltételeknek.

88 Lásd: a Corte suprema di cassazione (semmitőszék, Olaszország) 1985. június 25-i 1981. sz. Yasser Arafat ítélete, *Rivista di Diritto Internazionale*, 1986, 885–889. o.; a Bundesverfassungsgericht (szövetségi alkotmánybíróság, Németország) 2004. október 26-i végzése, 2 BvR 955/00, 1038/01, 97. pont; Ammoun alelnök egyéni véleménye; a Biztonsági Tanács 276. (1970) sz. határozata ellenére Namíbiában (Dél-Nyugat Afrika) folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1971, 16. o., 77. és 78. pont); Nemzetközi Jogi Bizottság, „Projet d’articles sur le droit des traités et commentaires”, *Annuaire de la Commission du droit international*, 1966, II. kötet, 270. o. [248. o. az angol változatban]; Nemzetközi Jogi Bizottság „Projet d’articles sur la responsabilité de l’État pour fait internationalement illicite et commentaires”, *Annuaire de la Commission du droit international*, 2001, II. kötet, második rész, 91. o. [85. o. az angol változatban]; a Holland Királyság írásbeli előadásának 3.2. pontja, Koszovó függetlensége egyoldalú kinyilvánításának a nemzetközi joggal való összhangjáról, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2010, 403. o.); Cassese, A., *Self-Determination of Peoples: A Legal Reappraisal*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, 133. és 136. o.; Raič, D., *Statehood and the Law of Self-Determination*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2012, 218. és 219. o.; Oeter, S., „Self-Determination” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, I. kötet, 313–333. o., 316. o.

Spanyol Királyság elismerte, hogy az önrendelkezéshez való jog önmagában a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabálya,⁸⁹ míg a Marokkói Királyság azt ismerte el, hogy a dekolonizáció, amelynek az önrendelkezéshez való jog ez egyik formája, a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabálya.⁹⁰

129. Ebből következik, hogy az önrendelkezéshez való jog rendszere és jellege nem zárják ki a bírósági felülvizsgálatot, hanem azt követelik meg a Bíróságtól, hogy vizsgálja meg, hogy a vitatott jogi aktusok eredményeként az Unió tiszteletben tartotta-e ezt a jogot, nem ismerte-e el az e jog megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, és nem nyújtott-e segítséget vagy támogatást ilyen helyzet fenntartásához.⁹¹

2) A természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve

130. A természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve garantálja minden állam és minden nép szuverén jogát arra, hogy szabadon rendelkezzen területe természeti kincseivel és erőforrásaival a nemzeti fejlődés és népe jólétének előmozdítása érdekében.⁹² A nemzetközi szokásjog egyik elvéről van szó,⁹³ amely, mint ilyen, kötelezi az Uniót.

131. Amint azt Hans Corell, az ENSZ jogi ügyekért felelős főtítkárhelyettese, jogtanácsosa 2002. január 29-én az ENSZ Biztonsági Tanácsa elnökének küldött levelében megjegyezte, „[a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvének] terjedelme és pontos jogi hatásai továbbra is vitatottak”⁹⁴.

132. Jogi véleménye is alátámasztja ugyanis e nehézséget, mivel különböző kifejezéseket használ a természeti erőforrások önkormányzattal nem rendelkező terület népének javára történő kiaknázása fogalmának leírására. Utal ugyanis az olyan kiaknázásra, amely nem „[az önkormányzattal nem rendelkező terület] népe szükségleteinek és igényeinek kárára történik, anélkül hogy az abból részesülne”⁹⁵, illetve „[az önkormányzattal nem rendelkező terület] népének javára, az ő nevükben, illetve a képviselőikkel való konzultáció mellett” történő kiaknázásra,⁹⁶ és megállapítja, hogy a kiaknázásra nem kerülhet sor „[az önkormányzattal nem rendelkező terület] népe érdekeivel és akaratával ellentétesen”⁹⁷.

133. Ezek együtt, a terminológia ingadozása ellenére bizonyos, hogy a természeti erőforrások kiaknázásának legalábbis az önkormányzattal nem rendelkező terület népének javára kell történnie, ami elegendő ahhoz, hogy a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvének e kritériumát kellően egyértelműnek és pontosnak tekintsük.

⁸⁹ Lásd: CIJ Mémoires, Nyugat-Szahara, I. kötet, 207. o., 344. pont.

⁹⁰ Lásd: CIJ Mémoires, Nyugat-Szahara, V. kötet, 179. o. A Marokkói Királyság a Nyugat-Szahara területe iránti igénye alátámasztása érdekében hangsúlyozta területi integritását, de a Nemzetközi Bíróság elutasította álláspontját, megállapítva, hogy a nyugat-szaharai népet teljes mértékben megilleti az önrendelkezéshez való jog.

⁹¹ A Nemzetközi Bíróságnak a jelen indítvány 127. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlata hivatkozik az államok azon kötelezettségére, hogy gondoskodjanak a nép önrendelkezéshez való joga gyakorlása akadályainak megszüntetéséről. Erre itt nem szükséges kitérni.

⁹² Lásd az ENSZ Közgyűlésének 1803. (XVII) sz. határozatát.

⁹³ Lásd: Kongó területén folytatott fegyveres tevékenységek (Kongói Demokratikus Köztársaság kontra Uganda ítélet, CIJ Recueil 2005, 168. o., 244. pont).

⁹⁴ S/2002/161, 14. pont.

⁹⁵ S/2002/161, 14. pont.

⁹⁶ S/2002/161, 24. pont.

⁹⁷ S/2002/161, 25. pont.

134. E kritérium elegendő továbbá a vitatott jogi aktusok bírósági felülvizsgálatának megalapozására. A Parlament ugyanis eredetileg megakadályozta a végül 2013-ban megkötött jegyzőkönyv elfogadását, mivel úgy ítélte meg, hogy az nem ír elő elégséges garanciákat annak biztosítására, hogy Nyugat-Szahara természeti erőforrásainak az uniós hajók általi halászati kiaknázására e terület népének javára kerüljön sor. Ezenfelül, a Tanács és a Bizottság elismerik, hogy a Nyugat-Szahara népének javával kapcsolatos kritérium az Unió és a Marokkói Királyság között kötött, e területre vonatkozó megállapodások jogszerűségének egyik feltétele.

3) A nemzetközi humanitárius jognak a megszállt terület természeti erőforrásainak kiaknázását célzó nemzetközi megállapodások megkötésére alkalmazandó szabályai

135. A kérdést előterjesztő bíróság, a WSC, a brit adó- és vámhatóság, valamint a környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter szerint a Marokkói Királyság nyugat-szaharai jelenléte megszállás.⁹⁸

136. E tekintetben rámutatok, hogy az a kérdés, hogy a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara megszálló hatalma-e, vagy sem, illetve, hogy a halászati megállapodást és a 2013. évi jegyzőkönyvet e minőségében kötötte-e, a nemzetközi jog értelmezésére vonatkozó olyan kérdés, amelyre az uniós jog hivatkozhatóságának feltételei nem vonatkoznak.

137. Ugyanakkor, ha a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara megszálló hatalma (e kérdésre később visszatérek⁹⁹), akkor szükségképpen hivatkozni lehet a nemzetközi humanitárius jog szabályaira, amelyeket a szárazföldi háború törvényeiről és szokásairól szóló, Hágában 1907. október 18-án kelt egyezményhez (kihirdette: 1913. évi XLIII. törvénycikk) mellékelt szabályzat (a továbbiakban: 1907. évi hágai szabályzat) és a polgári lakosság háború idején való védelméről szóló, 1949. augusztus 12-i genfi egyezmény (kihirdette: az 1954. évi 32. tvr., a továbbiakban: IV. genfi egyezmény) kodifikált, és amelyek a megszállt területen alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötésére (az 1907. évi hágai szabályzat 43. cikke és a IV. genfi egyezmény 64. cikkének második bekezdése), valamint e terület természeti erőforrásainak kiaknázására (az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke) vonatkoznak.

138. E rendelkezések ugyanis ebben az esetben megfelelnek a nemzetközi jogra való hivatkozás jelen indítvány 96. pontjában hivatkozott feltételeinek.

139. Először, az 1907. évi hágai szabályzat és a IV. genfi egyezmény rendelkezései a nemzetközi szokásjog sérthetetlen és *erga omnes* hivatkozható elveit jelentik,¹⁰⁰ amelyek, mint ilyenek, kötelezik az Uniót.

140. Másodszor, tartalmuk kellően pontos és feltétel nélküli ahhoz, hogy az általuk a megszálló hatalmak részére előírt kötelezettségek végrehajtása vagy hatálya semmilyen későbbi aktusnak ne legyen alárendelve.

141. Harmadszor és végül, sérthetetlen szabályokként jellegük és rendszerük nem zárja ki a vitatott jogi aktusok, így különösen a 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet bírósági felülvizsgálatát, amennyiben azok jóváhagyják és végrehajtják a nyugat-szaharai természeti erőforrások Unió és a Marokkói Királyság között kikötött kiaknázását. Márpedig az Unió kötelezettsége, hogy ne ismerje el az e rendelkezések megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást az e jogsértés által eredményezett helyzet fenntartásához.¹⁰¹

98 Lásd az előzetes döntéshozatal iránti kérelem 27., 44.1. és 47.4. pontját, valamint a 2015. október 19-i Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs ítélet [2015] EWHC 2898 (Admin) 40., 43., 48. és 49. pontját.

99 Lásd a jelen indítvány 234–255. pontját.

100 Lásd a jelen indítvány 238. pontját.

101 Lásd a jelen indítvány 127. pontját.

142. A nemzetközi jog hivatkozható szabályainak meghatározását követően most a vitatott jogi aktusok e szabályokkal való összeegyeztethetőségét fogom megvizsgálni.

3. A 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet érvényességéről, valamint a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv a nemzetközi jog azon hivatkozható szabályaival való összeegyeztethetőségéről, amelyekre az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése utal

a) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogát, valamint azon kötelezettséget, hogy ne ismerjenek el az e jog megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtsanak segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához

143. 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítéletében (C-104/16 P, EU:C:2016:973) a Bíróság kimondta, hogy az Unió és a Marokkói Királyság között kötött társulási megállapodás, amely „a Marokkói Királyság területére” alkalmazandó, nem alkalmazandó Nyugat-Szahara területére, mivel annak alkalmazása összeegyeztethetetlen lenne e terület népének önrendelkezéshez való jogával, valamint a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 29. cikkével (a szerződések területi hatálya) és 34. cikkével (a szerződések relatív hatályának elve, amely szerint a szerződések se harmadik személy előnyére, se hátrányára nem válhatnak annak beleegyezése nélkül).¹⁰²

144. A Tanács és a Bizottság szerint a jelen ügyet meg kell különböztetni a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) alapjául szolgáló ügytől, amennyiben a társulási megállapodással ellentétben a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv alkalmazandó Nyugat-Szaharára. Ezen ítélettel kapcsolatos értelmezésük szerint ugyanis a társulási megállapodással az volt a probléma, hogy azt anélkül alkalmazták Nyugat-Szaharára, hogy arra jogilag alkalmazható lenne, mivel annak alkalmazása összeegyeztethetetlen lenne e terület népének önrendelkezéshez való jogával, valamint a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 29. cikkével (a szerződések területi hatálya) és 34. cikkével (a szerződések relatív hatályának elve, amely szerint a szerződések se harmadik személy előnyére, se hátrányára nem válhatnak annak beleegyezése nélkül). Ezen érvelés alapján a Tanács és a Bizottság által annak érdekében elképzelt megoldás, hogy a társulási megállapodás Nyugat-Szaharára történő alkalmazását összeegyeztethetővé tegyék a 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélettel (C-104/16 P, EU:C:2016:973), az lenne, hogy annak hatályát az Unió és a Marokkói Királyság között levélváltás formájában létrejött megállapodás révén kiterjesztik, annak érdekében, hogy az kifejezetten lefedje Nyugat-Szaharát.

145. Ez az érvelés számomra nem meggyőző. Ha a Marokkói Királysággal kötött olyan nemzetközi megállapodás Nyugat-Szaharára történő alkalmazása, amelynek területi hatálya kifejezetten nem foglalja magában e területet, ellentétben e terület népének önrendelkezéshez való jogával, úgy *a fortiori* az lenne egy olyan nemzetközi megállapodás is, amely a halászati megállapodáshoz és a 2013. évi jegyzőkönyvhöz hasonlóan alkalmazandó Nyugat-Szahara területére és a szomszédos vizekre,¹⁰³ továbbá megengedi az Unió számára a nyugat-szaharai halászati erőforrások kiaknázását.¹⁰⁴

146. Ez az *a fortiori* érv álláspontom szerint elegendő a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való joga megsértésének megállapításához. A teljesség kedvéért szeretném hozzátenni, hogy a vitatott jogi aktusok nem tartják tiszteletben a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogát, amennyiben nem felelnek meg sem gazdasági fejlődésük *szabad* biztosításának, sem a természeti kincseikkel és

¹⁰² Lásd a 87., 92., 93., 97., 106–108., 114., 116., 123. és 125. pontot.

¹⁰³ Lásd a jelen indítvány 60–74. pontját.

¹⁰⁴ Lásd ebben az értelemben: 2014. október 9-i Ahlström és társai ítélet (C-565/13, EU:C:2014:2273, 33. pont).

erőforrásaikkal való *szabad* rendelkezésnek,¹⁰⁵ valamint, hogy – még ha nem is sértik önmagukban az önrendelkezéshez való jogot – semmiféleképpen nem tartják tiszteletben az Unió azon kötelezettségét, hogy ne ismerje el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához.¹⁰⁶

1) A nyugat-szaharai nép arra irányuló szabad szándékának fennállásáról, hogy a vitatott jogi aktusok révén valósítsa meg gazdasági fejlődését, valamint rendelkezzen természeti kincseivel és erőforrásaival

147. E szándék fenn nem állását véleményem szerint alátámasztják az alábbi tények,¹⁰⁷ amelyekre lényegében a WSC hivatkozott a kérdést előterjesztő bíróság előtt, és amelyeket az utóbbi felidézett.¹⁰⁸

148. 1966. december 20-án az ENSZ Közgyűlése elfogadta az ifni és a spanyol szaharai kérdéstről szóló 2229. (XXI) sz. határozatot, melyben „[m]egerősít[ette] Spanyol Szahara [...] népének az önrendelkezéshez való elidegeníthetetlen jogát”, és felszólította a Spanyol Királyságot, hogy adminisztratív hatalomként a lehető legrövidebb időn belül „határozza meg egy olyan népszavazás megszervezésének részletes szabályait, amelyet az [ENSZ] égisze alatt tartanak majd annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a terület őslakosainak az önrendelkezéshez való joguk szabad gyakorlását”.

149. 1974. augusztus 20-án a Spanyol Királyság arról tájékoztatta az ENSZ-t, hogy ez utóbbi égisze alatt népszavazást kíván tartani Nyugat-Szaharában.¹⁰⁹

150. 1975. májusban a felmerülő nehézségek ellenére az ENSZ Nyugat-Szaharába látogató küldöttsége „a területen tett látogatását követően azt tudta megállapítani, hogy a Spanyol-Szaharában található lakosság többsége egyértelműen a függetlenség mellett áll”¹¹⁰.

151. 1975. október 16-án a Nemzetközi Bíróság az ENSZ Közgyűlésének felkérésére a Nyugat-Szahara dekolonizációját érintő munkálatai keretében tanácsadó véleményt adott, amely szerint egyrészt Nyugat-Szahara nem volt uratlan terület (*terra nullius*) a Spanyolország általi gyarmatosítás idején, másrészt pedig, hogy bár bizonyos körülmények bizonyítják honossági jogi kötelékek fennállását a spanyol gyarmatosítás idején a marokkói szultán és a Nyugat-Szahara területén élő bizonyos törzsek között, ezek nem támasztják alá területi szuverenitásra utaló viszony fennállását Nyugat-Szahara

105 Lásd a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának közös 1. cikkét, az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV) sz. határozatának 2. pontját, valamint az 1975. évi Helsink-i Záróokmány VIII. címét.

106 Lásd: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 159. pont).

107 A teljes tényállás ismertetéséhez lásd: „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 203–225. o.; „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1980, II. kötet, 105–117. o.

108 Lásd: 2015. október 19-i Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs ítélet [2015] EWHC 2898 (Admin), 12–18. pont.

109 A népszavazás ötletét a Marokkói Királyság nem fogadta lelkesen. Egy H. Kissingerrel, az Amerikai Egyesült Államok külügyminiszterével folytatott magánbeszélgetés során II. Hasszán, Marokkó királya a következőket jelentette ki: „Azt mondtam [a spanyol külügyminiszternek], hogy egyetértek azzal, hogy Spanyolország maradjon, de nem értek egyet azzal, hogy Nyugat-Szahara függetlenné váljon. Jobb a spanyol jelenlét, mint az önrendelkezéshez való jog 30 000 embernek.” H. Kissinger erre a következőket válaszolta: „[Az algériai elnök] tegnap azt kérdezte tőlem, hogy mit gondolok erről, és azt mondtam: önrendelkezés 30–40 000 embernek, akik azt sem tudják, hogy hol élnek?”. Lásd a megbeszélésekről szóló emlékeztetőt (Rabat, 1974. október 15., 13h15), in: Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1969–1976*, United States Government Printing Office, Washington, 2014, E-9. kötet, 1. rész (Észak-Afrikáról szóló dokumentumok, 1973–1976), 258–261. o., különösen 258. o.

110 Lásd az Egyesült Nemzetek Spanyol-Szaharába látogató küldöttségének 1975. október 10-i jelentését, in: „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/10023/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, III. kötet, 12–133. o., 229. pont.

területe, és a Marokkói Királyság között.¹¹¹ A Bíróság tehát nem állapította meg olyan jellegű jogi kötelekek fennállását, amelyek módosíthatják az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV) sz. határozatának Nyugat-Szahara dekolonizációját illető alkalmazását, és különösen az önrendelkezéshez való jog elvének alkalmazását, amely a terület lakosságának akarata szabad és őszinte kifejezésének köszönhető.¹¹²

152. A fent említett tanácsadó vélemény közzétételének napján tartott beszédében „a marokkói király megállapította, hogy »mindenki elismerte, hogy [Nyugat-]Szahara a Marokkói Királysághoz tartozik«, és hogy a marokkóiaknak »békésen el kell foglalniuk a területet«, és ennek érdekében felhívott egy békés felvonulást, az úgynevezett zöld menet megszervezésére, amelyen 350 000 fő vett részt.¹¹³

153. A Spanyol Királyság az ENSZ Biztonsági Tanácsához fordult, amely felkérte az ENSZ főtitkárát, K. Waldheimet, hogy készítsen jelentést az érintett felekkel, többek között a Marokkói Királysággal folytatott konzultációiról.¹¹⁴

154. Az utóbbi e jelentésben ismertetett álláspontja az volt, hogy nincs szükség népszavazásra, mivel a Nemzetközi Bíróság elismerte a történelmi honossági jogi kötelekek fennállását a marokkói szultán és a Nyugat-Szahara területén hagyományosan élő törzsek között, valamint, hogy mindenesetre „a terület lakossága már gyakorolta önrendelkezéshez való jogát, és a terület Marokkóhoz való visszatérése mellett döntött”, aminek legfrissebb bizonyítéka „a [Khatri Ould Said a Ould El Jomaini], a Djemââ^[115] elnöke által a szahravi törzsek nevében Marokkói király részére tett hűségeskü” egy 1975. november 4-én az agadiri palotában tartott ceremónia keretében.¹¹⁶

155. A Spanyol Királyság zöld menet elleni tiltakozásainak eredményeként 1975. november 6-án az ENSZ Biztonsági Tanácsa elfogadta a Nyugat-Szaharáról szóló 380. (1975) sz. határozatot, melyben „[e]lítél[te] a [meghirdetett] felvonulás végrehajtását”, és „[a] [Marokkói Királyságot] felszólít[otta] arra, hogy Nyugat-Szahara területéről azonnal vonja vissza [az említett] felvonulás valamennyi résztvevőjét”. A Marokkói Királyság néhány nappal később eleget tett e felhívásnak.

156. A zöld menet által eredményezett válság során a Spanyol Királyság, a Marokkói Királyság és a Mauritániai Iszlám Köztársaság háromoldalú tárgyalásokat folytattak, amelyek eredményeként 1975. november 14-én aláírták Spanyolország, Marokkó és Mauritánia Nyugat-Szaharával kapcsolatos elvi nyilatkozatát¹¹⁷ (a továbbiakban: madridi megállapodás). E megállapodás értelmében „Spanyolország haladéktalanul ideiglenes igazgatást hoz létre [Nyugat-Szahara] területén, amelyben részt vesz Marokkó és Mauritánia, a Djemââ-val együttműködve, és amelyre átruházzák [az őt e területen adminisztratív hatalomként megillető] felelősségi és hatásköröket”, amire sor is került.

157. Az említett megállapodás azt is kimondta, hogy „[a] spanyol jelenlét véglegesen 1976. február 28-án ér véget”, valamint előírta, hogy „[a] szahravi lakoságnak a Djemââ révén kifejtett véleményét tiszteletben kell tartani”.

111 Lásd: Nyugat-Szahara, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1975, 12. o., 162. pont).

112 Lásd: Nyugat-Szahara, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1975, 12. o., 162. pont).

113 Lásd: 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélet (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 30. pont.

114 Lásd az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1975. november 2-i 379. (1975) sz. határozatát.

115 A spanyol közigazgatás által 1967-ben létrehozott Djemââ egy 103 tagú konzultatív szerv volt, amelynek tagjai közé tartoztak a jelentős városok polgármesterei, 40 törzsfőnök (sejk), a családi csoportok 40 képviselője és a szakmai csoportok 16 képviselője. Lásd az ENSZ Spanyol-Szaharába látogató küldöttségének 1975. október 10-i jelentését, in: „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/10023/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, III. kötet, 12–133. o., 126–142. pont.

116 Lásd a főtitkár által a nyugat-szaharai helyzetről szóló 379. (1975) sz. határozat alkalmazása kapcsán készített 1975. november 8-i jelentés (S/11874) 17. pontját. Lásd még a Biztonsági Tanács 1975. november 6-án tartott 1854. ülésének jegyzőkönyvét (S/PV.1854), 47. és 48. pont

117 *Recueil des traités des Nations unies*, 988. kötet, 259. o.

158. A későbbiekben kiderült, hogy az említett megállapodáshoz több, e három ország között kötött, hivatalosan „megbeszéléses aktusoknak” nevezett megállapodás csatlakozott, amelyek a nyugat-szaharai igazgatás átadása egyes gazdasági vetületeinek, így többek között az e területtel szomszédos vizeken a halászati jogoknak a szabályozására irányultak.¹¹⁸ E megállapodások fennállását, valamint azt, hogy azok a halászatra irányultak, megerősítette a Spanyol Királyság külügyminisztere, M. Oreja Aguirre, a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság között kötött halászati megállapodás megerősítéséről szóló parlamenti vita során 1977-ben.¹¹⁹ Álláspontja szerint „iránymutatásokról [vagy] irányelvekről” volt szó.¹²⁰

159. A Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken a halászati jogokról szóló megállapodás fennállását, valamint azt, hogy ennek létezését nem közölték az ENSZ főtitkárával, megerősítik az Amerikai Egyesült Államok külügyminiszterének diplomáciai táviratai is.¹²¹

160. 1975. november 28-án a Djemâa El Guelta Zemmurban (Nyugat-Szahara) összegyűlt 67 tagja (köztük az alelnök) egyhangúlag kinyilvánították, hogy a Djemâa – mivel nem a nyugat-szaharai nép választotta demokratikusan – nem dönthet annak önrendelkezéséről. Egyhangúan kimondták a Djemâa végleges feloszlását.¹²²

161. 1975. december 10-én az ENSZ Közgyűlése két határozatot hozott Nyugat-Szahara kérdésében, amelyek tartalma nem azonos,¹²³ mivel nem volt konszenzus a madridi megállapodásból levonandó következtetéseket illetően. Ebben az értelemben a 3458 A. (XXX) sz. határozat egyáltalán nem hivatkozik e megállapodásra és úgy utal a Spanyol Királyságra, mint Nyugat-Szahara „adminisztratív [h]atalmára”,¹²⁴ míg a 3458 B. (XXX) sz. határozat „tudomásul veszi”¹²⁵ e megállapodást és nem adminisztratív hatalomra hivatkozik, hanem „az 1975. november 14-i madridi megállapodás feleire”¹²⁶ és az „ideiglenes igazgatásra”¹²⁷.

162. Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a Közgyűlés 2435. ülésén részt vevő 144 részes állam közül 88 szavazta meg a 3458 A. (XXX) sz. határozatot, egyik sem szavazott ellene, 41 tartózkodott, 15 pedig nem szavazott. Az Unió jelenlegi tagállamai e határozat ellen szavaztak, a Portugál Köztársaság és a Spanyol Királyság kivételével, amelyek tartózkodtak, illetve a Máltai Köztársaság kivételével, amely pedig nem szavazott. A Marokkói Királyság sem szavazott.

118 E megállapodások szerint a spanyol, marokkói és mauritániai küldöttségek megállapodtak a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken 800 spanyol hajó halászati jogának 20 éves tartamra való elismerésében, ugyanolyan feltételek mellett, mint amelyek 1975. november 14-én álltak fenn. Lásd: Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, 15. sz., 498. o. (Manuel Marín González, a Partido Socialista Obrero Español képviselőjének [később az Európai Bizottság alelnöke és ideiglenes elnöke] beszéde). Lásd még ebben az értelemben: Dessaints, J., „Chronique politique Maroc”, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1975, 14. kötet, 457–476. o., különösen 463. o.; Alemany Torres, F., „Acuerdo de pesca con Marruecos”, *El País*, 1978. február 8.

119 Lásd: Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, 15. kötet, 522. és 546. o.

120 Lásd: Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, 15. kötet, 546. o.

121 Lásd: W. Stabler nagykövet 1975. november 15-i 1975MADRID08029 távirata H. Kissinger miniszter részére „[Estepan] Herrera [miniszter] azt is kiemelte, hogy »keretmegállapodásokat« dolgoztak ki Marokkóval és Mauritániával egyéb releváns kérdésekben: [...] és a halászati jogok”; H. Kissinger miniszter 1975. november 21-i 1975STATE276309 távirata az Amerikai Egyesült Államok ENSZ melletti Állandó Képviselőjének („[Abdelhadi Boutaleb marokkói nagykövet szerint] a megállapodás másolatát az aláírók letétbe fogják helyezni K. Waldheim [ENSZ-főtitkárnál, de a letétbe helyezett változat nem fogja tartalmazni azokat a kiegészítő megállapodásokat, amelyek halászati jogokat biztosítanak Spanyolország részére a nyugat-szaharai vizeken, illetve 35%-os spanyol részvételt tartalmaznak a foszfátbányában”). A diplomáciai táviratok elérhetők a <https://wikileaks.org/> weboldalon.

122 Lásd: „Az 1975. november 28-án a saharai gyűlés 67 tagja, a Cortes (spanyol parlament) 3 saharai tagja, a Djemâa egyéb tagjai, valamint a saharai törzsek több mint 60 sejkje és jeles tagja által aláírt El Guelta-i történelmi dokumentum”, amelyet az Algéria állandó ENSZ-képviselője által 1975. december 9-én az ENSZ főtitkára részére küldött levélhez csatoltak (S/11902).

123 Lásd az 1975. december 10-i 3458 A. és B. (XXX) sz. határozatokat.

124 Lásd e határozat 8. pontját.

125 Lásd e határozat 1. pontját.

126 Lásd e határozat 3. pontját.

127 Lásd e határozat 4. pontját.

163. A vitatottabb 3458 B. (XXX) sz. határozatot csak 56 szavazó állam hagyta jóvá, míg 42 állam ellene szavazott, 34 tartózkodott, 12 pedig nem szavazott. Az Unió jelenlegi tagállamai közül csak 11 szavazta meg e határozatot,¹²⁸ 10 ellene szavazott,¹²⁹ 6 tartózkodott,¹³⁰ egy pedig nem szavazott.¹³¹ A Marokkói Királyság mellette szavazott.

164. Eltéréseik ellenére a két határozat az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV) sz. határozatának megfelelően „megerősítette [Nyugat]-Szahara népének az önrendelkezéshez [...] való elidegeníthetetlen jogát”¹³², és megegyeznek abban, hogy e jogot szabadon kell gyakorolni.¹³³

165. Ezenfelül a 3458 A. (XXX) sz. határozat azt írja elő, hogy az önrendelkezéshez való jogot „az [ENSZ] felügyelete alatt kell gyakorolni”, valamint „[f]elkéri a [f]őtitkárt, hogy a spanyol [k]ormánnyal mint adminisztratív hatalommal konzultálva [...] hozza meg az önrendelkezési aktus felügyeletéhez szükséges intézkedéseket”¹³⁴.

166. Ugyanebben a szellemben a 3458 B. (XXX) sz. határozat azt írja elő, hogy Nyugat-Szahara népe önrendelkezéshez való jogát „az [ENSZ] [f]őtitkár által kijelölt képviselőjének segítségével megszervezett szabad konzultáció révén” kell gyakorolni.¹³⁵

167. 1975 végén a Spanyol Királyság megkezdte igazgatása kivonását Nyugat-Szaharából. Míg a spanyol csapatok kivonultak, addig a marokkói és mauritániai csapatok behatoltak Nyugat-Szahara területére. Bizonyos helyeken fegyveres összetűzésekre került sor ezen erők és a Front populaire pour la libération de la sagaia-el-hamra et du rio de oro (a Saguia el Hamra és a Rio de Oro felszabadításáért népfront; a továbbiakban: Front Polisario) között.¹³⁶

168. Egy 1976. februárban tartott sajtókonferencia során Olof Rydbeck, Svédország ENSZ-nagykövete és az ENSZ főtitkárának Nyugat-Szaharával foglalkozó különmegbízottja kijelentette, hogy „jelenlegi állása szerint a [nyugat-szaharai] katonai helyzet igen nehéz, sőt lehetetlenné teszi a szaharaiakkal folytatott konzultációt”¹³⁷.

169. Az ENSZ főtitkárához 1976. február 25-én intézett memorandumában a Spanyol Királyság arról tájékoztatta a főtitkárt, hogy úgy döntött, másnap (1976. február 26-án) véglegesen megszünteti nyugat-szaharai jelenlétét, valamint, hogy erre a napra összehívták a Djemâa ülését, amelyen a spanyol kormány mint az ideiglenes igazgatás tagja tájékoztatta a testületet e döntésről.¹³⁸

128 Az akkori kilenc tagállam, valamint a Spanyol Királyság, illetve a Máltai Köztársaság.

129 A Bolgár Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Cseh Köztársaság és a Szlovák Köztársaság, amelyek akkoriban Csehszlovákiát alkották, valamint a Szlovén Köztársaság és a Horvát Köztársaság (mint Jugoszlávia szövetségi államai), valamint Észtország, a Lett Köztársaság és a Litván Köztársaság (mint a Szovjetunió szövetségi államai).

130 A Görög Köztársaság, Magyarország, az Osztrák Köztársaság, a Portugál Köztársaság, Finnország és a Svéd Királyság.

131 Románia.

132 A 3458 A. (XXX) sz. határozat 1. pontja. Lásd még ebben az értelemben a 3458 B. (XXX) sz. határozat 2. pontját.

133 Lásd a 3458 A. (XXX) sz. határozat 7. pontját, valamint a 3458 B. (XXX) sz. határozat 4. pontját.

134 Lásd e határozat 7. és 8. pontját.

135 Lásd e határozat 4. pontját.

136 Lásd: A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 203–225. o., 44. pont; Dessaints, J., „Chronique politique Maroc”, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1975, 14. kötet, 457–476. o., különösen 464. o.

137 Lásd: *Keesing's Record of World Events*, 1976. február 13., 27746. o.

138 A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 203–225. o., 45. pont.

170. 1976. február 26-án a Spanyol Királyság véglegesen megszüntette jelenlétét Nyugat-Szahara területén és e napon kelt, az ENSZ főtitkárához intézett levelében kijelentette, hogy „úgy tekinti, hogy mentesül [a Nyugat-Szahara] igazgatásával kapcsolatos valamennyi nemzetközi jellegű felelősség alól, felhagyva az ott kialakított ideiglenes igazgatásban való részvétellel”¹³⁹, továbbá azt állította, hogy „Nyugat-Szahara dekolonizációja akkor fejeződik be, amikor a szahravi lakosság érvényesen kifejezheti álláspontját”.¹⁴⁰

171. Ugyanezen a napon, annak ellenére, hogy 67 tagja elhatározta annak feloszlását, a Djemâa jóváhagyta „[Nyugat-Szahara] visszatérését Marokkóhoz és Mauritániához”, valamint ily módon „kifejezte a szahravi lakosság és valamennyi törzs egyhangú akarátát, amelyeknek hiteles és legitim megtestesítője és képviselője”¹⁴¹. A Marokkói Királyság szempontjából e határozat a madridi megállapodás azon rendelkezésének konkretizációja, amely szerint „[a] szahravi lakosságnak a Djemâa révén kifejtett véleményét tiszteletben kell tartani”.

172. A Djemâa ezen ülését sem a Spanyol Királyság, sem az ENSZ nem ismerte el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való joga olyan gyakorlásának, amely megfelel az ENSZ Közgyűlése 3458 A. és B. (XXX) sz. határozatának.¹⁴²

173. Az ENSZ főtitkárához 1976. február 25-én a Spanyol Királyság által intézett memorandum szerint „ez az ülés nem helyettesíti az 1975. november 14-i madridi megállapodásokban, illetve a Közgyűlés 3458 B. (XXX) sz. határozatában előírt népi konzultációt, kivéve, ha teljesülnek a szükséges feltételek, beleértve különösen az [ENSZ] [főtitkár által kijelölt] képviselőjének jelenlétét, a fent hivatkozott határozat 4. pontjának megfelelően”¹⁴³.

174. Az ENSZ főtitkára a hozzá 1976. február 25-én a Spanyol Királyság által intézett memorandumra adott válaszában felidézte a 3458 A. (XXX) sz. határozat 7. és 8. pontját, valamint a 3458 B. (XXX) sz. határozat 4. pontját és a következőket állapította meg:

„A fent hivatkozott pontokból úgy tűnik, hogy sem a [s]panyol kormány mint adminisztratív hatalom, sem az ideiglenes igazgatás, amelynek a Spanyol [Királyság] is a tagja, nem hozta meg az annak biztosításához szükséges intézkedéseket, hogy Nyugat-Szahara lakossága számára biztosítsák az önrendelkezéshez való jog gyakorlását. Következésképpen, még ha az idő lehetővé is tette volna, és sor

139 E nem teljesen pontos. A Spanyol Királyság ugyanis továbbra is igazgatja Nyugat-Szahara légterét, amely a Kanári-szigetek „repüléstájékoztató körzetének” [Flight Information Region (FIR)] „OCE” szektorához tartozik. Lásd az ENAIRE weboldalon közzétett térképeket (http://www.enaire.es/csee/ccurl/130/603/fir_canarias.swf).

140 Spanyolország állandó ENSZ képviselőjének a főtitkárhoz intézett, 1976. február 26-án kelt levele (S/11997).

141 A Djemâa által megszavazott 1976. február 27-i javaslat, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, 15. kötet, 847. és 848. o. Az ENSZ főtitkáranak küldött üzenetében Khatri Ould Said a Ould El Jomaini, a Djemâa elnöke bejelentette, hogy „a ma, 1976. február 26-án csütörtökön El Aaiunban rendkívüli ülésen összeült szahravi Djemâa egyhangúlag jóváhagyta Szahara területének visszatérését Marokkóhoz és Mauritániához, a történelmi realitásoknak, illetve azon kapcsolatoknak megfelelően, amely mindig is e két országgal egyesítették a szahravi lakosságot”. Lásd: „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 203–225. o., 51. pont.

142 Az Egyesült Államok külügyminisztere, Cyrus Vance szerint „Waldheim azt mondta [nekem], hogy [...] Hassan király szerint a probléma megoldódott, és az önrendelkezésre vonatkozó feltétel teljesült a szahravi gyűléssel való konzultáció révén. Ugyanakkor sem Spanyolország, sem Algéria nem fogadta azt el, utalva arra, hogy Hassan [király] csak a marokkói szolgák csonkagyűlésével konzultált [a *rump assembly consisting of Moroccan stooges*]”. Lásd Vance miniszternek az Egyesült Államok marokkói nagykövetének küldött, 1977. május 20-i táviratát, in: Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1977–1980*, United States Government Printing Office, Washington, 2017, XVII. kötet, 3. rész (Észak-Afrikáról szóló dokumentumok), 507–508. o., különösen 508. o.

143 Ugyanezen kérdést ismételtelen feltették a spanyol parlamentben a Spanyol Királyság és a Marokkói Királysági közötti 1977. évi halászáti megállapodás megerősítéséről szóló vitában, amelynek során a spanyol külügyminiszter, M. Oreja Aguirre kijelentette, hogy Spanyolország nem ismeri el a Marokkói Királyság szuverenitását Nyugat-Szahara felett, valamint, hogy Nyugat-Szahara dekolonizációs folyamata csak akkor fog befejeződni, ha az e területről származó nép az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV) sz. határozatának megfelelően gyakorolja önrendelkezéshez való jogát. Lásd: Cortes, *Diario de sesiones del Congreso de los diputados*, 1978, 15. sz., 522. és 523. o. Lásd még ebben az értelemben: „Contestación del Gobierno a la pregunta formulada por don Gregorio Lopez Raimundo, del Grupo Parlamentario Mixto del, sobre política española hacia el Sahara”, *Boletín oficial de las Cortes generales*, D. sorozat, 1983. szeptember 23., 223. és 224. o.

került volna a Djemâa azon ülésével kapcsolatosan szükséges felvilágosítások nyújtására, amelyről tegnap tájékoztattott, hogy az Ön kormánya nem értesült, az [ENSZ] általam kijelölt képviselőjének ezen ülésen való jelenléte önmagában nem jelentette volna a Közgyűlés fent hivatkozott határozatainak alkalmazását”¹⁴⁴.

175. 1976. április 14-én a Marokkói Királyság egy Nyugat-Szahara területének felosztásáról szóló szerződést kötött a Mauritániai Iszlám Köztársasággal¹⁴⁵ és hivatalosan annektálta az e szerződés által neki juttatott tartományokat.¹⁴⁶

176. Időközben fegyveres konfliktus bontakozott ki e régióban a Marokkói Királyság, a Mauritániai Iszlám Köztársaság és a Front Polisario között.

177. 1979. májusban a Mauritániai Iszlám Köztársaság arról tájékoztatta az ENSZ főtitkárát, hogy kész alkalmazni az ENSZ Közgyűlése 3458 A. (XXX) sz. és 3458 B. (XXX) sz. határozatait, valamint tanulmányozni, hogy milyen módon és eszközökkel érhető el Nyugat-Szaharában az önrendelkezéshez való jog gyakorlása.¹⁴⁷ Ugyanakkor „1978 július óta a [m]arokkói [k]ormány több alkalommal kijelentette, hogy nem adja át egyetlen »visszaszerzett saharai tartományát sem«, valamint, hogy nem fogadja el a Front [Polisario]által ellenőrzött miniállam létrehozását Nyugat-Szahara mauritániai szektorában”¹⁴⁸.

178. 1979. augusztus 10-én a Mauritániai Iszlám Köztársaság békemegállapodást kötött a Front Polisarióval, amelynek alapján lemondott minden területi követeléséről Nyugat-Szahara tekintetében.¹⁴⁹ A Marokkói Királyság azonnal átvette az ellenőrzést a mauritániai erők által kiürített területen¹⁵⁰ és annektálta azt.¹⁵¹

179. Az ENSZ Közgyűlése 1979. november 21-én elfogadta a nyugat-szaharai kérdésről szóló 34/37. sz. határozatot, amelyben „az [ENSZ] Alapokmányának [...] és az 1514.(XV) sz. határozat[a] céljainak megfelelően megerősít[ette] Nyugat-Szahara népének az önrendelkezéshez és a függetlenséghez való elidegeníthetetlen jogát”, „[h]atározottan elítél[te] a Nyugat-Szahara Marokkó által történő folyamatos megszállásából eredő helyzet súlyosbodását”, „[n]yomatékosan kérte Marokkót arra, hogy ez utóbbi is vegyen részt a béke megteremtésében, és vessen véget Nyugat-Szahara területe megszállásának”, és „[e]bben a tekintetben javasol[ta], hogy a [Front Polisario], Nyugat-Szahara népének képviselője, teljeskörűen vegyen részt a nyugat-szaharai kérdésre vonatkozó igazságos, tartós és végleges politikai megoldás mindennemű keresésében, az [ENSZ] határozatainak és nyilatkozatainak megfelelően”¹⁵².

144 „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/31/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 203–225. o., 46. pont.

145 Lásd a Mauritániai Iszlám Köztársaság és a Marokkói Királyság közötti államhatár megállapításáról szóló, Rabatban 1976. április 14-én aláírt megállapodást, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, 15. kötet, 848. és 849. o.

146 Lásd a jelen indítvány 73. pontját, valamint az ott hivatkozott dokumentumokat. 1976. április 14-én a Marokkói Királyság és a Mauritániai Iszlám Köztársaság aláírták a visszaszerzett saharai területek hasznosításáról szóló együttműködési megállapodást (*Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, 15. kötet, 849. és 850. o.), amely rögzítette a Mauritániai Iszlám Köztársaság részesedését a Fos Bucraâ társaság (amely a nyugat-szaharai foszfátot aknáztá ki) társasági tőkéjében és együttműködést írt elő a halászat területén.

147 Lásd a Mauritánia állandó ENSZ-képviselőjéhez delegált ideiglenes ügyvivő által 1979. május 23-án az ENSZ főtitkára részére írt levelet (A/34/276).

148 „A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat alkalmazása kapcsán a helyzet tanulmányozásával megbízott különbizottság jelentése” (A/34/23/Rev.1), *Documents officiels de l'Assemblée générale*, 1977, II. kötet, 105–117. o., 32. pont. E jelentés szerint „II. Hasszán király kijelentette, hogy az elfogadott békemegoldás nem [...] vezethet külföldi ország létrejöttéhez Marokkó és Mauritánia között” (32. pont).

149 Lásd az Algírban 1979. augusztus 10-én aláírt mauritániai-szaharai megállapodást, amelyet a Mauritániai Iszlám Köztársaság állandó ENSZ-képviselője által 1979. augusztus 18-án az ENSZ főtitkára részére írt levélhez csatoltak (A/34/427).

150 Lásd: Hodges, T., *The Western Saharans*, *Chicago Review Press*, Chicago, 1984, 12. o.

151 Lásd a jelen indítvány 73. pontját, valamint az ott hivatkozott dokumentumokat.

152 85 állam szavazott mellette, 6 ellene, 41 tartózkodott és 20 nem szavazott. Az Unió jelenlegi tagállamai mellette szavaztak vagy tartózkodtak. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlése 35/19. sz. határozatának 3. pontját (88 állam szavazott mellett, 8 ellene, 43 tartózkodott és 15 nem szavazott).

180. A fegyveres konfliktus a Marokkói Királyság és a Front Polisario között folytatódott, míg 1988. augusztus 30-án a felek lényegében elfogadták a többek között az ENSZ főtitkárától származó rendezési javaslatokat, amelyek előírták különösen a fegyverszünet bejelentését, valamint az ENSZ ellenőrzése alatt az önrendelkezésről szóló népszavazás megtartását.¹⁵³

181. Ezen időszak óta semmilyen afelé mutató előrehaladást nem jegyeztek fel, hogy lehetővé tegyék Nyugat-Szahara népe számára az önrendelkezéshez való joga gyakorlását. Amint arra az ENSZ főtitkára Nyugat-Szaharáról szóló utolsó jelentésében rámutatott, „[a megoldás megtalálásával kapcsolatos] nehézség lényegében a felek között a konfliktus történetével és az ahhoz kapcsolódó dokumentumokkal kapcsolatos eltérő álláspontokból és értelmezésekből adódik. Marokkó fenntartja, hogy Nyugat-Szahara már az államterület részét képezi, és hogy a tárgyalások csak a marokkói fennhatóság alatti autonómiát érintő javaslatára vonatkozhatnak, azzal, hogy Algériának részt kell vennie a tárgyalásokon. A Front Polisario előadja, hogy mivel a Közgyűlés Nyugat-Szaharát önkormányzattal nem rendelkező területként határozta meg, a terület őslakosainak kell dönteniük annak jövőjéről egy olyan népszavazás keretében, ahol a függetlenség is lehetséges választás, továbbá, hogy minden, valamelyik fél által előterjesztett javaslatot és elképzelést meg kell vitatni, illetve, hogy kizárólag Marokkó és a Front Polisario vehet részt a tárgyalásokon”¹⁵⁴.

182. E tények összességéből az következik, hogy ahelyett, hogy gyakorolhatta volna önrendelkezéshez való jogát a Nemzetközi Bíróság által a Nyugat-Szaharáról szóló tanácsadó véleményében meghatározottak alapján,¹⁵⁵ a nyugat-szaharai népet egy sor, Nyugat-Szahara területének 1976-ban történt felosztását és 1976-ban, illetve 1979-ben történt annexióját eredményező intézkedés mindeddig megfosztotta még attól is, hogy e jogot az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV), 1541. (XV), 2625. (XXV), valamint 3458. A. és B. (XXX) sz. határozataiban előírt feltételek alapján gyakorolja. Az, hogy ezen intézkedések közül egyesek több államnak is betudhatók, egyáltalán nem csökkenti e nép önrendelkezéshez való joga megsértésének fennállását és súlyát.

183. Ezenfelül, míg e határozatok azt írják elő, hogy az önrendelkezéshez való jog szabad választást jelent három lehetőség,¹⁵⁶ így a függetlenség,¹⁵⁷ egy másik független állammal való társulás, illetve egy független államhoz való csatlakozás között, továbbá, hogy népszavazás tartásával jár¹⁵⁸ (a Djemâa-val folytatott konzultáció helyett), addig a Marokkói Királyság felosztás és annexió révén csatolta Nyugat-Szaharát saját területéhez, a nyugat-szaharai néppel folytatott konzultáció és az ENSZ felügyelete nélkül.

153 Lásd az ENSZ Biztonsági Tanácsának 1988. szeptember 20-i 621. (1988) sz. határozatát, valamint az ENSZ Közgyűlésének 1988. november 22-i 43/33. sz. határozatát.

154 Az ENSZ főtitkára nyugat-szaharai helyzetről szóló, 2017. április 10-i jelentésének (S/2017/307) 82. pontja.

155 Érdeklődéssel jegyzem meg, hogy megbízása megszűnését követően a holland nagykövet, Peter van Walsum, az ENSZ nyugat-szaharai különmegbízottja (2005–2008) elismerte, hogy „a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleménye alapján a Front Polisario rendelkezik az erősebb nemzetközi jogi helyzettel”. Lásd van Walsum, P., „The question of Western Sahara”, 2012. december 16., valamint „The question of Western Sahara (II)”, 2013. február 7., közzé téve weboldalán: <http://www.petervanwalsum.com/the-question-of-western-sahara/>.

156 Lásd az ENSZ Közgyűlése 1541. (XV) sz. határozatának VI. alapelvét.

157 Lásd az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV) sz. határozatának 3. és 4. pontját; Bedjaoui, M., „Article 73” in Cot, J.-P., Pellet, A. és Forteau, M., *La Charte des Nations unies: commentaire article par article*, 3. kiadás, Economica, Párizs, 2005, 1751–1767. o., különösen 1761. o.; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, II. kötet, 1829–1839. o., különösen 1834. és 1835. o.

158 Lásd az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2351. (2017) sz. határozatát, amely „felidézi és megerősíti a Nyugat-Szaharával kapcsolatos valamennyi korábbi határozatot”, továbbá „kimondja az [ENSZ nyugat-szaharai népszavazást felügyelő missziója (MINURSO)] megbízásának meghosszabbítását”. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlése 1966. december 20-i 2229. (XXI) sz. határozatának 4. és 5. pontját; az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1988. szeptember 20-i 621. (1988) sz. határozatának 2. pontját, valamint az ENSZ Közgyűlése 1988. november 22-i 43/33. sz. határozatát.

184. Ebben az értelemben a Djemâa elnöke által a szahravi törzsek nevében Marokkó királya részére 1975. november 4-én tett hűségeskü és a Djemâa 1976. február 26-i ülése, amelyeket az ENSZ és a Spanyol Királyság mint a Nyugat-Szahara feletti adminisztratív hatalom és ideiglenes igazgatás tagja nem ismernek el, nem minősülnek a Nyugat-Szahara népével folytatott, az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV), 1541. (XV), 2625. (XXV), valamint 3458. A. és B. (XXX) sz. határozataiban az önrendelkezéshez előírt konzultációnak.

185. A fentiekből az következik, hogy Nyugat-Szahara anélkül csatlakozott a Marokkói Királysághoz, hogy e terület népe szabadon kifejezte volna akaratát e tekintetben. Mivel a halászati megállapodást és a 2013. évi jegyzőkönyvet Nyugat-Szahara egyoldalú Marokkóhoz csatolása és szuverenitásának e területre való kiterjesztése alapján kötötték meg a Marokkói Királysággal, így egyértelmű, hogy Nyugat-Szahara népe nem rendelkezett szabadon természeti erőforrásaival, amint azt a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának, valamint a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának közös 1. cikke, az ENSZ Közgyűlése 1514. (XV). sz. határozatának 2. pontja, valamint az 1975. évi Helsinki Záróokmány VII. címe előírja.

186. Ennélfogva Nyugat-Szahara szomszédos vizeinek a vitatott jogi aktusok által bevezetett és végrehajtott halászati kiaknázása nem tartja tiszteletben e terület népének önrendelkezéshez való jogát.¹⁵⁹

2) Az arra irányuló kötelezettségről, hogy ne ismerjék el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtsanak segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához

187. Még ha a Bíróság úgy is ítélné meg, hogy a vitatott jogi aktusok önmagukban nem sértik a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogát, valamint, hogy e jog megsértése nem tudható be az Uniónak, hanem kizárólag a Marokkói Királyságnak, akkor is megállapítható lenne, hogy a vitatott jogi aktusok sértik az Unió azon kötelezettségét, hogy ne ismerje el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához.¹⁶⁰

188. Amint az a szövegezésükből kitűnik, a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv hatálya olyan megállapodás módjára terjed ki Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre, mint egy *kizárólag* a nemzetközi közösség által a Marokkói Királyság szuverén területeként elismert területen alkalmazandó megállapodásé.

189. E tekintetben hangsúlyozni kell, amint azt az Állandó Nemzetközi Bíróság is kimondta, hogy a kötelezettségvállalások által érintett területen „a nemzetközi kötelezettségvállalás képessége éppen az állami szuverenitás egyik jegye”¹⁶¹.

190. Ez érvényes a tengerre vonatkozó nemzetközi megállapodásokra is. A Nemzetközi Bíróság állandó ítélezési gyakorlata szerint ugyanis „a tengerre vonatkozó jogok a parti állam szárazföldön gyakorolt szuverenitásából erednek; ez az elv úgy foglalható össze, hogy »a föld uralja a tengert« [...]. A szárazföldi területi helyzetet kell tehát figyelembe venni kiindulási pontként a parti állam tengeri jogainak meghatározásánál”¹⁶².

159 Lásd Crawford, J., „Third Party Obligations with respect to Israeli Settlements in the Occupied Palestinian Territories”, 2012. január 24-i jogi vélemény, 131. pont, elérhető a következő weboldalon: <https://www.tuc.org.uk/sites/default/files/tucfiles/LegalOpinionIsraeliSettlements.pdf>.

160 Lásd: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 159. pont).

161 Vapeur Wimbledon ügy (Egyesült Királyság és társai kontra Németország), 1923. augusztus 17-i ítélet, CPJI A. sorozat 1. sz., 25. o.

162 Tengeri határ és területei kérdések Katar és Bahrein között, érdemi ítélet (CIJ Recueil 2001, 40. o., 185. pont). Lásd még ebben az értelemben: Az északi-tengeri kontinentális talapzat ítélet (CIJ Recueil 1969, 3. o., 96. pont); Az égei-tengeri kontinentális talapzat ítélet (CIJ Recueil 1978, 3. o., 86. pont); Tengeri határ a Fekete-tengeren, Románia kontra Ukrajna ítélet (CIJ Recueil 2009, 61. o., 77. pont); Területi és tengeri vita, Nicaragua kontra Kolumbia ítélet (CIJ Recueil 2012, 624. o., 140. pont).

191. Továbbra is a Nemzetközi Bíróság szerint „[n]em vitatott, hogy »egy állam jogcíme [...] a kizárólagos gazdasági övezetre azon az elven alapul, amely szerint a föld uralja a tengert, a partok vagy a partvidékek kivetítése révén« [...]. Ahogyan e Bíróság kimondta [...] »a föld a jogi forrása annak a hatalomnak, amelyet az állam a tengerre kiterjeszkedő területeken gyakorolhat« [...]»¹⁶³

192. Ha tehát a föld uralja a tengert, úgy nem kétséges, hogy a Comader állításának megfelelően a Marokkói Királyság a halászati megállapodást úgy kötötte meg, hogy saját magát Nyugat-Szahara szuverénjének tekintette, amely azokkal a jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik az e területtel szomszédos vizeket illetően, amelyeket a nemzetközi jog a parti államra ruház.¹⁶⁴ Amint ugyanis azt VI. Mohammed király a zöld menet 39. évfordulója kapcsán kijelentette, „nemet mondok az e regionális konfliktus jellegének módosítására irányuló kezdeményezésre, amely azt úgy mutatja be, mint dekolonizációs ügyet. Marokkó ugyanis a Szahara hozzá tartozó részében soha nem volt megszálló hatalom vagy adminisztratív hatalom. Ehelyett a szuverenitás elemeit gyakorolja területe felett”¹⁶⁵.

193. Ennek alapján el kell utasítani a Tanács és a Bizottság azon érvét, amely szerint „a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizekre” hivatkozás révén a vitatott jogi aktusok egyáltalán nem tartalmazzák a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara területe felett gyakorolt szuverenitására, illetve az e területtel szomszédos vizek felett gyakorolt szuverenitásra vagy joghatóságra vonatkozó igény elismerését.

194. Először, egy Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodás Marokkói Királysággal való megtárgyalása és megkötése önmagában Nyugat-Szahara 1976-ban és 1979-ben történt annexió révén a Marokkói Királysághoz való csatolásának *de iure* elismerése,¹⁶⁶ ami Nyugat-Szahara területe, belvizei és parti tengere feletti szuverenitásának, valamint a nemzetközi jog által a parti állam részére a parti tengeren kívül eső tengeri területek vonatkozásában biztosított szuverén jogok és joghatóság elismerésével jár.

195. Emlékeztetek arra, hogy a Portugál Köztársaság (mint a Kelet-Timorból az Indonéz Köztársaság által elűzött adminisztratív hatalom) és az Ausztrál Államszövetség (mint az Indonéz Köztársasággal Kelet-Timorra alkalmazandó nemzetközi megállapodást kötő harmadik ország) között folyó Kelet-Timor ügyben az Ausztrál Államszövetség úgy ítélte meg, hogy „[az 1989. évi Timor Gap-re vonatkozó szerződés megkötésére irányuló] tárgyalások megkezdése Kelet-Timor Indonéziához csatolásának Ausztrália általi *de iure* elismerését jelent[ette]”¹⁶⁷.

196. Azt, hogy egy területre és tengeri övezeteire alkalmazandó halászati megállapodás bizonyítéka lehet a szuverenitás elismerésének, maga Nyugat-Szahara története bizonyítja. E tekintetben emlékeztetek arra, hogy a Marokkói Királyság a Nyugat-Szahara feletti szuverenitásának bizonyítékeként hozta fel azokat a nemzetközi megállapodásokat, amelyeket több állammal kötött, így különösen a Spanyol Királysággal 1767 óta kötött kereskedelmi és halászati megállapodásokat.¹⁶⁸

163 Területi és tengeri vita, Nicaragua kontra Kolumbia ítélet (CIJ Recueil 2012, 624. o., 140. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

164 Lásd ebben az értelemben a jelen indítvány 73. pontját, valamint a hivatkozott marokkói jogszabályt.

165 Öfelsége VI. Mohammed király beszéde a zöld menet 2014. november 6-i 39. évfordulója alkalmából, elérhető a weboldalon (<http://www.sahara.gov.ma/blog/messages-royaux/discours-de-sa-majeste-le-roi-mohammed-vi-a-l'occasion-du-39eme-anniversaire-de-la-marche-verte/>).

166 Az e kifejezés által az önrendelkezéshez való jog gyakorlása összefüggésében hordozott értelemben. Lásd a VI., VIII. és IX. elvet azon, az ENSZ Közgyűlésének 1541. (XV) sz. határozatában jóváhagyott elvek közül, amelyeket az ENSZ tagállamainak annak eldöntése során kell követniük, hogy az ENSZ Alapokmánya 73. cikkének e) pontjában előírt tájékoztatási kötelezettség alkalmazandó-e rájuk (lásd a jelen indítvány 117. és 118. pontját).

167 Lásd: Kelet-Timor (Portugália kontra Ausztrália), ítélet, CIJ, Recueil 1995, 90. o., 17. pont (kiemelés tőlem). Lásd még az Ausztrál Államszövetség ezen ügyben benyújtott ellenkérelmének 69. pontját. A Nemzetközi Bíróság nem bírálta el érdemben ezt az ügyet, mivel úgy döntött, hogy az, hogy az Indonéz Köztársaság nem vesz részt a perben, nem teszi számára lehetővé azt, hogy gyakorolja joghatóságát.

168 Lásd: Nyugat-Szahara, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1975, 12. o., 108–127. Pont, és különösen 109., 110., 113. és 121. pont).

197. Márpedig, amint azt a Nemzetközi Bíróság megállapította, egy olyan terület annektálása, amelynek népét megilleti az önrendelkezéshez való jog, de e jogot még nem gyakorolta, az említett jog tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség megsértésének minősül.¹⁶⁹ Következésképpen valamely harmadik személy megsérti az e jogsértésből eredő jogellenes helyzet el nem ismerésére vonatkozó kötelezettségét, ha nemzetközi megállapodás megkötése révén *de iure* elismeri az ilyen terület annektálását.

198. Másodszor, az „a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizek” kifejezés két fő okból nem elegendő a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara feletti szuverenitása *de iure* elismerésének kizárásához.

199. Az első ok az, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv nem kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre, hanem annak területére is alkalmazandó.¹⁷⁰ Ebben az értelemben az „a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizek” kifejezés nem zárhatja ki a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara feletti szuverenitásának *de iure* elismerését, és így e terület népe önrendelkezéshez való jogának megsértését.

200. A második ok a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre való alkalmazását érinti. A Bizottság állításával ellentétben „a Marokkó joghatósága alá tartozó vizek” kifejezés,¹⁷¹ amelyet a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság között a Spanyol Királyság Európai Unióhoz való csatlakozását megelőzően kötött halászati megállapodásokból vettek át, nem teszi lehetővé a Nyugat-Szaharával szomszédos vizek azonosítását anélkül, hogy elismernénk azokat a *szuverén* jogokat, illetve azt a joghatóságot, amelyek gyakorlását a Marokkói Királyság e vizek felett parti államként igényli.¹⁷² A föld uralja a tengert elvhez hasonlóan a szárazföldi szuverenitás elismerése a tenger feletti szuverén jogok elismerésével jár és fordítva.

201. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság közötti halászati megállapodásokat azt megelőzően kötötték, hogy az Unió,¹⁷³ annak tagállamai és a Marokkói Királyság ratifikálták az Egyesült Nemzetek tengerjogi egyezményét, amelyet Montego Bayben, 1982. december 10-én írtak alá (a továbbiakban: CNUDM),¹⁷⁴ míg a jelen ügyben szereplő halászati megállapodást ezen egyezmény égisze alatt írták alá, és a „részes államok között ennek az egyezménynek az 1958. április 29-i [genfi tengerjogi egyezményekhez] képest elsőbbsége van”¹⁷⁵.

169 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 121. és 122. pont).

170 Lásd a jelen indítvány 71. pontját.

171 A halászati megállapodás 11. cikke.

172 Lásd: Cortes, Diario de sesiones del Congreso de los diputados, 1978, 15. sz., 523. o., 546. és 547. o. (M. Oreja Aguirre külügyminiszter beszéde) a Spanyol Királyság kormánya és a Marokkói Királyság kormánya között 1977. február 17-én Rabatban a tengeri halászat területén aláírt együttműködési megállapodást illetően, valamint „Contestación del Gobierno a la pregunta formulada por don Gregorio Lopez Raimundo, del Grupo Parlamentario Mixto del, sobre política española hacia el Sahara”, *Boletín oficial de las Cortes generales*, D. sorozat, 1983. szeptember 23., 224. o., valamennyi ezen időszakig a Spanyol Királyság és a Marokkói Királyság között kötött halászati megállapodást illetően.

173 Lásd az 1998. március 23-i 98/392/EK tanácsi határozatot (HL 1998. L 179., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 4. fejezet, 3. kötet, 260. o.).

174 *Recueil des traités des Nations unies*, 1834. kötet, 3. o.

175 Lásd a CNUDM 311. cikkének (1) bekezdését. A genfi tengerjogi egyezmények a következők: a parti tengerről és a csatlakozó övezetről szóló, Genfben, 1958. április 29-én aláírt szerződés (*Recueil des traités des Nations unies*, 516. kötet, 205. o.; kihirdette: 1964. évi 31. tvr.), a nyílt tengerről szóló, Genfben, 1958. április 29-én aláírt szerződés (*Recueil des traités des Nations unies*, 450. kötet, 11. o.), a nyílt tengeri halászatról és a nyílt tengeri élővilág védelméről szóló, 1958. április 29-én Genfben aláírt egyezmény (*Recueil des traités des Nations unies*, 559. kötet, 258. o.) és a kontinentális talapzatról szóló, Genfben, 1958. április 29-én aláírt szerződés (*Recueil des traités des Nations unies*, 499. kötet, 311. o.).

202. A nyílt tengeri halászatról és a nyílt tengeri élővilág védelméről szóló, 1958. április 29-én Genfben aláírt egyezmény, illetve a nyílt tengerről szóló, Genfben, 1958. április 29-én aláírt szerződés (kihirdette: 1963. évi 6. tvr.) nem rögzítették az államok jogát a kizárólagos gazdasági övezet létrehozására, de az utóbbi szerződés 2. cikke kimondta, hogy egyetlen állam sem tarthat igényt arra, hogy a nyílt tenger bármely részét szuverenitása alá vonja, valamint, hogy a nyílt tenger szabadsága magában foglalja a halászat szabadságát. Ezenfelül 6. cikke szerint a hajók a nyílt tengeren a lobogó szerinti állam kizárólagos joghatósága alá tartoznak.

203. E jogi összefüggés, amelyben „a Marokkó joghatósága alá tartozó vizek” (*„aguas bajo jurisdicción marroquí”*) kifejezésnek adott értelme volt, nem pusztán nem áll már fenn az Unió és a Marokkói Királyság között, hanem azt felváltotta a CNUDM. Az „a Marokkói Királyság felségterülete vagy joghatósága alá tartozó vizek” mondatot tehát a CNUDM által kialakított jogi szabályozás fényében kell értékelni, amely a nemzetközi jogban rögzíti az államok gyakorlatában már meglevő kizárólagos gazdasági övezet fogalmát.

204. A halászati megállapodás ezen, a CNUDM fényében történő értelmezését megerősíti mind a halászati megállapodás második preambulumbekzdése,¹⁷⁶ mind ezen megállapodás 5. cikkének (4) bekezdése, amely „a Marokkó joghatósága alá tartozó vizeken folytatott halászat tekintetében irányadó [jogszabályokra utal, a CNUDM-nak] megfelelően”.

205. Márpedig a CNUDM szerint az állam belvizei és parti tengere a szuverenitása alatt álló vizeket alkotnak,¹⁷⁷ míg a kizárólagos gazdasági övezet a parti állam „joghatósága” alá tartozik.¹⁷⁸ Ebben az értelemben a vitatott jogi aktusok által használt mondat első része, vagyis „a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizek” kifejezés a Marokkói Királyság belvizeire és parti tengerére utal (a felségterületéhez tartozó vizek), míg a második rész a kizárólagos gazdasági övezetre (a joghatósága alá tartozó vizek).

206. Ugyanakkor, amint azt a Bizottság is elismeri a Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre adott válaszai 14. pontjában, a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság (az Unió és tagállamai által el nem ismert jogalany) által megállapított kizárólagos gazdasági övezettel ellentétben a jelenlegi, 1981-ben, még a CNUDM Marokkói Királyság általi megerősítését megelőzően létrehozott marokkói kizárólagos gazdasági övezet nem terjed ki a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre, amelyeket a halászati megállapodás 3–6. halászati övezete érint,¹⁷⁹ és ez az oka annak, hogy a Marokkói Királyság kormányzótanácsa egyébként 2017. július 6-án elfogadta a Marokkó és Nyugat-Szahara partjai mentén 200 tengeri mérföldes kizárólagos gazdasági övezet létrehozásáról szóló 1–18. sz. törvény módosításáról és kiegészítéséről szóló 38–17. sz. törvénytervezetet.¹⁸⁰

¹⁷⁶ „[tekintettel] az Egyesült Nemzetek Szervezete Tengerjogi Egyezményének rendelkezéseire”.

¹⁷⁷ Lásd a CNUDM 2. cikkének (1) bekezdését, amely szerint „[a] parti állam szuverenitása szárazföldi területén és belvizein, valamint szigetcsoportból álló állam esetén a szigetek közötti vizeken túl kiterjed a parti tengerként megjelölt szomszédos tengersávra”.

¹⁷⁸ Lásd a CNUDM 55. cikkét, amely szerint „[a] kizárólagos gazdasági övezet a parti tengeren túl lévő és azzal szomszédos terület, amelyre az [említett egyezmény 55–75. cikkében] megállapított olyan különleges jogi rendszer vonatkozik, amely szerint a parti állam jogait és joghatóságát, továbbá más államok jogait és szabadságait ezen egyezmény vonatkozó rendelkezései szabályozzák”. Kiemelés tőlem.

¹⁷⁹ Lásd a Marokkó partjai mentén 200 tengeri mérföldes kizárólagos gazdasági övezet létrehozásáról szóló 1–18. sz. törvény kihirdetéséről szóló, 1981. április 8-i 1–81–179. sz. dahir 8. és 9. cikkét, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, 3575. sz., 232. o., valamint a marokkói partokon az öblök záróvonalainak és a marokkói parti tenger, valamint a kizárólagos gazdasági övezet határa földrajzi koordinátáinak meghatározásáról szóló, 1975. július 21-i 2–75–311. sz. rendelet 4. cikkét, *Bulletin officiel du Royaume du Maroc*, 3276. sz., 996. o. E rendelkezések szerint a marokkói kizárólagos gazdasági övezet nem terjed ki a Cap Juby/Pointe Stafford-tól délre, ami megfelel a Marokkói Királyság és Nyugat-Szahara közötti határnak.

¹⁸⁰ Lásd: „Domaine maritime: Le Conseil de gouvernement adopte deux projets de lois”, *Huffington Post Maroc*, 2017. július 7., amely elérhető a következő weboldalon: http://www.huffpostmaghreb.com/2017/07/07/loi-domaine-maritime-_n_17422798.html. A Marokkói Királyság külügy- és nemzetközi együttműködési ügyekkel foglalkozó minisztere szerint a kizárólagos gazdasági övezet létrehozására Nyugat-Szahara partjai mentén azért volt szükség, hogy „rögzítsék Marokkó jogi fennhatóságát e vizeken és útját állják minden olyan állításnak, amely megkérdőjelezi a Királyság szuverenitását e terület felett”.

207. E körülmények között „a Marokkó joghatósága alá tartozó vizeken folytatott halászatnak [a CNUDM-nak] megfelelően”¹⁸¹ meg kell szűnnie az é. sz. 27°42'-nél, ami mind a jelenlegi marokkói kizárólagos gazdasági övezet határa,¹⁸² mind pedig a Marokkói Királyság és Nyugat-Szahara közötti határ.¹⁸³ Márpedig a 3–6. sz. halászati övezetek lényegében az e határtól délre található, Nyugat-Szaharával szomszédos vizeket fedik le.

208. Amint azt a Bizottság elismeri, a kizárólagos gazdasági övezetben a halászat a parti állam *szuverén* joga.¹⁸⁴ Következésképpen a Nyugat-Szahara kizárólagos gazdasági övezetét alkotó vizekre vonatkozó halászati megállapodás megkötésével az Unió *de iure* elismeri, hogy a Marokkói Királyság e vizeken szuverén jogot gyakorol.

209. Végül, ellentétben a Bizottság által előadottakkal, a „joghatóság alá tartozó vizek” és „felségterülethez és joghatóság alá tartozó vizek” kifejezések nem a vitatott jogi aktusok sajátosságai, ami alapján azt lehetne gondolni, hogy azok Nyugat-Szahara sajátos helyzetére utalnak. Ellenkezőleg, az Unió által kötött halászati megállapodások hatályának klasszikus leírásairól van szó,¹⁸⁵ és ebben az értelemben mind a harmadik ország belvizeire és parti tengerére (a felségterületéhez tartozó vizek), mind kizárólagos gazdasági övezetére (a joghatósága alá tartozó vizek) utalnak.

210. Következésképpen, ellentétben a Tanács és a Bizottság által előadottakkal, „a Marokkói Királyság felségterületéhez és joghatósága alá tartozó vizek” kifejezés a Marokkói Királyság által Nyugat-Szahara és a szomszédos vizek feletti szuverén jogok gyakorlásának elismerését jelenti. Ez az elismerés még egyértelműbb lesz a 38–17. sz. törvénytervezet hatálybalépésével, amely révén a Marokkói Királyság kizárólagos gazdasági övezetét hoz majd létre a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken.

211. Ezenfelül a vitatott jogi aktusokkal az Unió segítséget és támogatást nyújt a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának megsértése által eredményezett jogellenes helyzet fenntartásához. E segítség azon gazdasági előnyök (többek között a pénzügyi hozzájárulás) formáját ölti, amelyeket a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv biztosít a Marokkói Királyság számára.¹⁸⁶

212. Mivel a Nyugat-Szahara feletti marokkói szuverenitással kapcsolatos állítás e terület lakossága önrendelkezéshez való jogának megsértéséből fakad, a jelen indítvány 147–186. pontjában kifejtett okokból, az Unió elmulasztotta azon kötelezettségét, hogy ne ismerje el a nyugat-szaharai nép önrendelkezéshez való jogának a Marokkói Királyság által történő megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint azon kötelezettségét, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást e helyzet

181 Lásd a halászati megállapodás 5. cikkének (4) bekezdését.

182 Lásd a 179. lábjegyzetet.

183 Ilyen értelemben számomra nem világos, hogy az Unió miért fizet évente több millió eurót a Marokkói Királyság részére pénzügyi hozzájárulásként azért, hogy halászhaszon a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken, amelyeken a Marokkói Királyság nem alakított ki semmilyen tengeri övezetet, és így természetesen kizárólagos gazdasági övezetet sem, holott az általa a CNUDM 75. cikke (2) bekezdésének megfelelően az ENSZ számára benyújtott okmányok szerint a Nyugat-Szaharával szomszédos vizek nem tartoznak a marokkói tengeri övezetekbe.

184 Lásd a CNUDM 56. cikke (1) bekezdésének a) pontját („[a] kizárólagos gazdasági övezetben a parti államnak [...] *szuverén* jogai vannak a tengerfenék feletti vízréteg, a tengerfenék és az alatalaj akár élő, akár élettelen természeti erőforrásainak felkutatása, kiaknázása, megóvása és kezelése céljából [...]”. Kiemelés tőlem.

185 Lásd például az Európai Közösség és a Seychelle-szigetek között létrejött halászati partnerségi megállapodás (HL 2006. L 290., 2. o.) 5. cikkének (4) bekezdését; az Európai Közösség és a Mauritániai Iszlám Köztársaság közötti halászati partnerségi megállapodás (HL 2006. L 343., 4. o.) 2. cikkének a) pontját, valamint 11. cikkét; az Európai Közösség és a Bissau-Guineai Köztársaság közötti, a 2007. június 16-tól 2011. június 15-ig terjedő időszakra terjedő halászati partnerségi megállapodás (HL 2007. L 342., 5. o.) 2. cikkének a) pontját, valamint 11. cikkét; az Elefántcsontparti Köztársaság és az Európai Közösség közötti halászati partnerségi megállapodás (HL 2008. L 48., 41. o.) 2. cikkének c) pontját; az Európai Unió és a Szenegáli Köztársaság közötti fenntartható halászati partnerségi megállapodás (HL 2014. L 304., 3. o.) 1. cikkének f) pontját.

186 Lásd a halászati megállapodás 7. cikkét, valamint a 2013. évi jegyzőkönyv 3. cikkének (1), (4) és (5) bekezdését, továbbá 6. cikkét. E rendelkezések nem biztosítják azt, hogy a pénzügyi hozzájárulás a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeken ejtett fogások mennyiségével arányosan a nyugat-szaharai nép javát szolgálják. Lásd a jelen indítvány 271–285. pontját.

fenntartásához.¹⁸⁷ Ennélfogva, a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv, amennyiben Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre vonatkoznak, összeegyeztethetetlenek az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdésével, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontjával, az EUSZ 23. cikkel, valamint az EUMSZ 205. cikkel, amelyek arra kötelezik az Uniót, hogy külső fellépése védje az emberi jogokat és szigorúan tartsa tiszteletben a nemzetközi jogot.

213. A 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet tehát ellentétes az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdésével, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontjával, az EUSZ 23. cikkel, valamint az EUMSZ 205. cikkel, amennyiben jóváhagyják és végrehajtják a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv Nyugat-Szahara területére és a szomszédos vizekre történő alkalmazását.

3) A Nyugat-Szaharára alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat az e terület feletti szuverenitásra vonatkozó állításától eltérő jogalapon kötötték meg a Marokkói Királysággal?

214. A fenti elemzés azon alapul, hogy a Marokkói Királyság azt állítja, hogy fennáll a szuverenitása Nyugat-Szahara felett, ami lehetővé tette számára, hogy megkösse az Unióval a halászati megállapodást és a 2013. évi jegyzőkönyvet.

215. Amint azt a tárgyalás során a Comader kifejtette, függetlenül attól, hogy a Marokkói Királyságnak milyen elképzelése van erről a kérdésről, elfogadja, hogy az Uniónak és tagállamainak eltérő elképzelése lehet.

216. Így tehát azt a kérdést fogom tanulmányozni, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv megkötése igazolható-e más olyan jogcímen, amellyel a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara vonatkozásában rendelkezhet, és amely biztosítaná számára Nyugat-Szahara önkormányzattal nem rendelkező területet kötelező jelleggel a Bizottság által a tárgyaláson „szerződésalkötési jogkörnek” (*treaty-making power*) nevezett jogkört.

217. E tekintetben a francia kormány, a Bizottság és a Tanács előadják, hogy a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara „*de facto* adminisztratív hatalma”, ami lehetővé teszi a Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötését, népe önrendelkezéshez való jogának megsértése nélkül.

218. Ezzel szemben a WSC azt állítja, hogy Nyugat-Szahara megszálló hatalmaként¹⁸⁸ a Marokkói Királyság egyáltalán nem köthet Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodást.

219. A spanyol és a portugál kormány nem foglalt állást e kérdésben, a spanyol kormány ugyanis annak kiemelésére szorítkozott, hogy a Marokkói Királyság nem Nyugat-Szahara megszálló hatalma, anélkül azonban, hogy pontosította volna, hogy akkor milyen minőségben köthetne az e területre és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat.

¹⁸⁷ Lásd Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?”, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, 22. kötet, 413–457. o., különösen 442–447. o. és Dawidowicz, M., „Trading Fish or Human Rights in Western Sahara? Self-Determination, Non-Recognition and the EC-Morocco Fisheries Agreement” in French, D. (szerk.), *Statehood, Self-Determination and Minorities: Reconciling Tradition and Modernity in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, 250–276. o.

¹⁸⁸ A kérdést előterjesztő bíróság osztja ezt az álláspontot. Ugyanez áll a brit adó- és vámhatóságra és környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszterre. Lásd az előzetes döntéshozatalra előterjesztő határozat 27., 44.1. és 47.4. pontját, valamint a *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin) ügyben 2015. október 19-én hozott ítélet 40., 43., 48. és 49. pontját. A Bizottság nem zárja ki, hogy a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara megszálló hatalmának tekinthető. Lásd a Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszainak 43. pontját.

220. Ez a kérdés, miszerint a nemzetközi jogban van-e olyan jogalap, amely lehetővé teszi az Unió részére, hogy a Marokkói Királysággal Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat kössön, a nemzetközi jog olyan értelmezési kérdése, amelyre a nemzetközi jog hivatkozhatóságának feltételei nem vonatkoznak.

i) A Marokkói Királyság mint Nyugat-Szahara de facto adminisztratív hatalma

221. Álláspontom szerint el kell utasítani a francia kormány, a Tanács és a Bizottság azon álláspontját, amely szerint a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara „*de facto* adminisztratív hatalma”. Hangsúlyozni kell, hogy sem a spanyol kormány, sem a portugál kormány nem fogadta el e megfogalmazást.

222. Az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének szövegezéséből az következik, hogy az „adminisztratív hatalom” fogalma alatt „[a]z Egyesült Nemzeteknek [azon tagjait értjük], amelyek [önkormányzattal nem rendelkező] területek igazgatásáért vállalták vagy készek vállalni a felelősséget”. A Marokkói Királyságot nem terhelte Nyugat-Szahara igazgatásának felelőssége, amikor 1956-ban csatlakozott az ENSZ-hez és soha nem vállalt hasonló felelősséget, mivel e terület szuverénjének tekinti magát.¹⁸⁹

223. Egyébként a „*de facto* adminisztratív hatalom” fogalma nem létezik a nemzetközi jogban és azt először a Bizottság használta egy a nevében Catherine Ashton, az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője és a Bizottság alelnöke által az E-001004/11., P-001023/11. és E-002315/11. hivatkozási számú parlamenti kérdésre adott válasz során.¹⁹⁰

224. A Tanács és a Bizottság ugyanis nem tudott egyetlen más példát sem felhozni arra, hogy e kifejezést egy állam és egy önkormányzattal nem rendelkező terület közötti kapcsolat leírására alkalmazták. E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy Kelet-Timor Indonéz Köztársaság általi annektálásának időben közeli és igen hasonló esetében a „*de facto* adminisztratív hatalom” kifejezést nem használták ezen államnak a Kelet-Timorral fennálló kapcsolatában való minőségének leírására. Ellenkezőleg, a Nemzetközi Bíróság megszállásnak minősítette az Indonéz Köztársaság katonai beavatkozását Kelet-Timorban.¹⁹¹

225. Az, hogy a madridi megállapodás révén a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara ideiglenes igazgatásának tagja lett, szintén nem biztosíthatja számára a Nyugat-Szaharára alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötésére jogosult adminisztratív hatalmi jogállást anélkül, hogy meg ne sértenék e terület lakosságának önrendelkezéshez való jogát. Egyrészt ugyanis a madridi

189 Lásd a jelen indítvány 192. pontját. Lásd Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?”, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, 22. kötet, 413–457. o., különösen 430. o.

190 HL 2011. C 286. E, 1. o. E válasz szerint „[a]z ENSZ e kérdéssel kapcsolatos álláspontja szerint, amelyhez az EU is csatlakozik, Nyugat-Szaharát »önkormányzattal nem rendelkező területnek« kell tekinteni, és Marokkó a *de facto* adminisztratív hatalma”.

191 Lásd: a Kelet-Timor (Portugália kontra Ausztrália) ügyben hozott ítélet, CIJ Recueil 1995, 90. o., 13. pont. Ebben az ügyben a Portugál Köztársaság azt állította, hogy Kelet-Timor Indonéz Köztársaság általi megszállása ellenére az Ausztrál Államszövetség csak a Portugál Köztársasággal köthetett Kelet-Timorra alkalmazandó nemzetközi megállapodást, figyelemmel adminisztratív hatalmi státuszára ezen a területen. Nem meglepő tehát, hogy a jelen ügyben benyújtott írásbeli észrevételeiben a portugál kormány nem foglalt állást a vitatott jogi aktusok érvényességét illetően, és csak annak rögzítésére szorítkozott, hogy ezek érvényességét nem lehet megítélni az EUSZ 3. cikk (5) bekezdése alapján, valamint, hogy a nemzetközi jog WSC által hivatkozott szabályaira nem lehet hivatkozni. A Portugál Köztársaság nem válaszolt a Bíróság által hozzá intézett kérdésekre sem, illetve a tárgyaláson sem vett részt.

megállapodás jogszerűsége erősen vitatott,¹⁹² amit megerősít az is, hogy a 3458 B. (XXX) sz. határozatot, amely tudomásul veszi az említett megállapodást, csak 56 állam hagyta jóvá, míg az Unió több tagállama ellene szavazott vagy tartózkodott.¹⁹³ Másrészt, amint az kitűnik a 3458 B. (XXX) sz. határozat 4. pontjából, az ENSZ Közgyűlése csak annyiban vette tudomásul a madridi megállapodást és az ideiglenes igazgatás fennállását, amennyiben ezen igazgatásnak meg kellett hoznia minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy lehetővé tegyék a nyugat-szaharai nép számára önrendelkezéshez való joga gyakorlását. Ebben az értelemben még azok az államok sem ismerik el az adminisztratív hatalom jogállását a Marokkói Királyság számára, amelyek e határozat mellett szavaztak – köztük az Egyesült Államok –, hanem azon tényről ismerik el, hogy a Marokkói Királyság adminisztratív ellenőrzése (administrative control) alá helyezte Nyugat-Szaharát.¹⁹⁴ Ezzel összefüggésben a nemzetközi megállapodások, és különösen a halászáti megállapodáshoz hasonló, Nyugat-Szahara természeti kincseinek kiaknázására irányuló megállapodások megkötése jelentősen túllép még a legszélesebb értelmezésen is, amelyet a nyugat-szaharai ideiglenes igazgatás – amelynek a Marokkói Királyság is tagja volt – részére adott mandátumnak lehetne tulajdonítani.

226. Mindenesetre kizárólag az ENSZ Közgyűlése ismerhet el egy területet önkormányzattal nem rendelkező területként, és ennél fogva kizárólag a Közgyűlés jelölheti meg annak adminisztratív hatalmát.¹⁹⁵

227. A Bizottság által hivatkozott két példa, amelyek a Kókusz (Keeling)-szigetekre és Nyugat-Új-Guineára vonatkoznak,¹⁹⁶ megerősítik az ENSZ Közgyűlésének ezen privilegizált szerepét. A Kókusz (Keeling)-szigetek esetében az Egyesült Királyság leválasztotta e szigeteket Szingapúr gyarmatról és azokat az Ausztrál Államszövetség fennhatósága alá helyezte.¹⁹⁷ Noha az ENSZ Közgyűlése nem is adott előzetesen engedélyt erre az átadásra, az Ausztrál Államszövetség az Egyesült

192 Lásd a *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin) ügyben 2015. október 19-én hozott ítélet 40. pontját, valamint az ENSZ Közgyűlésének 3458 A. (XXX) sz. határozatát, amely nem említi ezt a megállapodást és a Spanyol Királyságra hivatkozik mint adminisztratív hatalomra. Lásd még ebben az értelemben Brownlie, I., *African Boundaries: a Legal and Diplomatic Encyclopaedia*, C. Hurst & Company, London, 1979, 149–158. o., amely szerint „1976-ban Spanyolország átadta Spanyol-Sahara területét Marokkónak, illetve Mauritániának, és megszervezték annak felosztását [...]. Mivel a felosztásról szóló megállapodás jogszerűségét vitatják és annak nincs jogalapja, érdemes megvizsgálni Nyugat-Sahara határait” (149. o.) („In 1976 Spain transferred the territory of Spanish Sahara to Morocco and Mauritania and a partition was arranged [...] Since the legitimacy of the partition arrangement is in question and lacks a legal basis, the frontiers of Western Sahara merit examination”). Ugyanezen szerző szerint „[k]ockázatos a Spanyolország, Marokkó és Mauritánia által kialakított *fait accompli* elfogadása, amíg a politikai helyzet alakulóban van. Az ezen eredmény más államok általi el nem ismerésének megvan a nemzetközi jogi alapja.” (157. o.) („Until the political situation evolves further, it is unsafe to accept the *fait accompli* (if that is what it is) arranged by Spain, Morocco and Mauritania. Non-recognition of the outcome by other States has a basis in International Law.”). Lásd végül Soroeta Licerias, J., „La posición de la Unión Europea en el conflicto del Sahara Occidental, una muestra palpable (más) de la primacía de sus intereses económicos y políticos sobre la promoción de la democracia y de los derechos humanos”, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2009, 34. kötet, 823–864. o., 832. o., valamint Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources”, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper*, 15/81. sz. (2015. szeptember), 18. o.

193 Lásd a jelen indítvány 163. pontját. Ezzel szemben a 3458 A. (XXX) sz. határozatot, amely nem ismerte el a madridi megállapodást, 88 állam hagyta jóvá, ellenszavazat nélkül, és az Európai Unió jelenlegi államai a tartózkodó Spanyol Királyság és Portugál Köztársaság, illetve a nem szavazó Máltai Köztársaság kivételével a határozat mellett szavaztak.

194 Lásd például Burton, M. F., *Foreign Relations of the United States, 1977–1980*, United States Government Printing Office, Washington, 2017, XVII. kötet, 3. rész (Észak-Afrikáról szóló dokumentumok), 90., 371., 372. és 575. o.

195 Lásd Bedjaoui, M., „Article 73” in Cot, J.-P., Pellet, A. és Forteau, M., *La Charte des Nations Unies: commentaire article par article*, 3. kiadás, Economica, Párizs, 2005, 1751–1767. o., különösen 1763. o.; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, II. kötet, 1829–1839. o., különösen 1836. o. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlése 1953. november 27-i 742. (VIII) sz. határozatának 3. pontját.

196 Lásd a Bizottságnak a Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszainak 57. pontját.

197 Lásd a Kókusz-szigetetről szóló 1955. évi törvényt (Cocos Islands Act 1955) és a Kókusz-szigetetről szóló, tanácsban hozott 1955. évi végzést (Cocos Islands Order in Council 1955, SI 1955/1642. sz.). Lásd ebben az értelemben Kerr, A., *A Federation in These Seas*, Attorney General's Department of the Commonwealth of Australia, 2009, 271–273. o. és 308–310. o.; Spagnolo, B., *The Continuity of Legal Systems in Theory and Practice*, Hart Publishing, Oxford, 2015, 62. o.

Királyság gyakorlatát folytatva 1957-től szolgáltatta az ENSZ részére az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének e) pontjában előírt tájékoztatást,¹⁹⁸ és a későbbiekben a Közgyűlés jóváhagyta ezt az átadást, feltüntetve az Ausztrál Államszövetséget mint a Kókusz (Keeling)-szigetek adminisztratív hatalmát az önkormányzattal nem rendelkező területek listáján.¹⁹⁹

228. Nyugat-Új-Guinea esetében, amelynek adminisztratív hatalma a Holland Királyság volt, a Bizottság által előadottakkal ellentétben e terület Holland Királyság részéről történő átadására az ENSZ Ideiglenes Végrehajtó Hatósága részére, majd az utóbbi részéről az Indonéz Köztársaság részére olyan nemzetközi szerződés révén került sor, amely csak az ENSZ Közgyűlése általi jóváhagyását követően lépett hatályba.²⁰⁰

229. A jelen ügyben, míg az ENSZ Közgyűlése 1960-ban elismerte Nyugat-Szaharát mint önkormányzattal nem rendelkező területet,²⁰¹ addig soha nem ismerte el a Marokkói Királyság (*de iure* vagy *de facto*) adminisztratív hatalmi jogállását, és mindmáig a Spanyol Királyságot szerepelteti ilyenként az önkormányzattal nem rendelkező területek és az adminisztratív hatalmak listáján.²⁰²

230. E következtetést megerősíti a Hans Corell, az ENSZ jogi ügyekért felelős főtítkárhelyettese, jogtanácsosa által 2002. január 29-én a Biztonsági Tanács részére küldött levél, amely szerint „[a] madridi megállapodás nem írta elő a terület feletti szuverenitás átadását és egyik aláíróra sem ruházta az adminisztratív hatalom jogállását, amely jogállást egyébként Spanyolország nem is ruházhatott át egyoldalúan”²⁰³. Ezenfelül, noha megjegyezte, hogy „Marokkó [1976] óta egyedül igazgatja Nyugat-Szahara területét”, ami vitathatatlan tény, ehhez hozzátette, hogy „Marokkó ugyanakkor nem szerepel a terület adminisztratív hatalmaként az önkormányzattal nem rendelkező területek ENSZ által vezetett listáján, és ebből következően nem szolgáltatja az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének e) pontjában előírt tájékoztatást”²⁰⁴.

231. Egyebekben a jogi ügyekért felelős főtítkárhelyettes az adminisztratív hatalmak önkormányzattal nem rendelkező területek ásványkincseire vonatkozó tevékenységekkel kapcsolatos hatásköreire és felelősségi köreire vonatkozó elvek alapján *analógia útján* elemezte azon határozatok jogszerűségét, amelyeket a marokkói hatóságok a nyugat-szaharai ásványkincsek kínálatát, valamint a Nyugat-Szahara ásványkincseinek feltárására vonatkozó, külföldi magánvállalatokkal kötött szerződések aláírását illetően hoztak volna.²⁰⁵ Ezt az adminisztratív hatalmakra vonatkozó jogi szabályozással felállított analógiát arra az elgondolásra alapította, hogy mivel Nyugat-Szahara önkormányzattal nem rendelkező terület és e szabályozás a terület népének érdekében létezik, ezért a Marokkói Királyságot legalább olyan kötelezettségeknek kell terhelniük, mint egy adminisztratív hatalmat.

232. E levél ugyanakkor semmilyen módon nem alapozhatja meg a nemzetközi jogban a „*de facto* adminisztratív hatalom” fogalmát, többek között a nemzetközi megállapodások megkötésének kérdése vonatkozásában, amely, a magánvállalatokkal kötött szerződések aláírásával ellentétben, „a szuverenitás egyik jegye”²⁰⁶.

198 Lásd: *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, 2. sz. kiegészítés (1955–1959), 3. kötet, 6. pont.

199 Lásd: *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, 3. sz. kiegészítés (1959–1966), 3. kötet, 215. pont. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlésének 39/30. sz. határozatát, amely az Ausztrál Államszövetségre hivatkozik adminisztratív hatalomként.

200 Lásd az Indonéz Köztársaság és a Holland Királyság között Nyugat-Új-Guinea (Nyugat-Irián) tárgyában az ENSZ székhelyén, New Yorkban 1962. augusztus 15-én aláírt megállapodás (*Recueil des traités des Nations unies*, 437. kötet, 274. o.) I. és XXVII. cikkei. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlésének 1752. (XVII) sz. határozatát.

201 Lásd: *Répertoire de la pratique suivie par les organes des Nations unies*, 3. sz. kiegészítés (1959–1966), 3. kötet, 52–55. pont.

202 Lásd az ENSZ főtítkárának az önkormányzattal nem rendelkező területekre vonatkozóan az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének e) pontja alapján közölt információkról szóló, 2017. február 3-i jelentését (A72/62).

203 S/2002/161, 6. pont.

204 S/2002/161, 7. pont.

205 S/2002/161, 8. és 21. pont.

206 Vapeur Wimbledon ügy (Egyesült Királyság és társai kontra Németország), 1923. augusztus 17-i ítélet, CPJI A. sorozat 1. sz., 25. o.

233. Végül meg kell jegyezni, hogy az adminisztratív hatalom azon jogosítványa, hogy az önkormányzattal nem rendelkező területre alkalmazandó és a népek jogának lényeges elemeire, így az önrendelkezéshez való jogra és a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvére vonatkozó nemzetközi megállapodásokat kössön, korlátozott onnantól kezdve, hogy „[a nemzeti felszabadító mozgalom] tevékenysége nemzetközi kiterjedésűvé válik”.²⁰⁷ Ebből következően, még ha el is ismernénk a Marokkói Királyság adminisztratív hatalmi jogállását, a Nyugat-Szaharára alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötésére irányuló jogosítványa „korlátozott” volt.²⁰⁸

ii) A Marokkói Királyság mint Nyugat-Szahara megszálló hatalma

234. A kérdést előterjesztő bíróság és a WSC úgy vélik, hogy a Marokkói Királyság megszállva tartja Nyugat-Szaharát. Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bírósággal ellentétben a WSC úgy véli, hogy megszálló hatalomként a Marokkói Királyság semmiképpen sem köthet az Unióval Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó nemzetközi megállapodást.

235. Az Unió intézményeit illetően fontos különbség van a Tanács és a Bizottság álláspontja között. A Tanács ugyanis kategorikusan elveti a nemzetközi jog katonai megszállásokra vonatkozó szabályainak alkalmazását Nyugat-Szaharára, míg a Bizottság ezt nem zárja ki, arra hivatkozva, hogy az adminisztratív hatalmakra és a megszálló hatalmakra alkalmazandó szabályozások nem zárják ki egymást.

236. Nem értek egyet a WSC álláspontjával, mivel bizonyos feltételek mellett a megszálló hatalom köthet a megszállt területre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat. Fennáll-e ez a helyzet a jelen ügyben?

– A nemzetközi humanitárius jog Nyugat-Szaharára való alkalmazhatóságáról

237. A nemzetközi humanitárius jog (vagy a fegyveres konfliktusok joga) alábbi elemzés szempontjából releváns rendelkezései az 1907. évi hágai szabályzat 42. és 43. cikke, a IV. genfi egyezmény 2. és 64. cikke, valamint az 1949. augusztus 12-én kötött genfi egyezményeket kiegészítő és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről szóló, 1977. június 8-i I. jegyzőkönyv²⁰⁹ (kihirdette: 1989. évi 20. tvr.; a továbbiakban: I. kiegészítő jegyzőkönyv)²¹⁰ 1. cikkének (4) bekezdése.

238. Kiindulásként meg kell jegyezni, amint azt a Nemzetközi Bíróság is kimondta, hogy „[a nemzetközi humanitárius jog alapvető szabályai, így az 1907. évi hágai szabályzat rendelkezései] egyébként minden államra kötelezőek, függetlenül attól, hogy ratifikálták-e az azokat rögzítő szerződéses okmányokat, vagy sem, mivel azok a nemzetközi szokásjog áthághatatlan elveit képezik”²¹¹, és „lényegében *erga omnes* jellegű kötelezettségeket tartalmaznak”²¹².

207 Lásd: a Bissau-Guinea és Szenegál közötti tengeri határ megállapítása, 1989. július 31-i választottbírói ítélet, *Recueil des sentences arbitrales*, XX. kötet, 119–213. o., 51. és 52. pont. E választottbírói ítélet érvényességét helyben hagyta a Nemzetközi Bíróság (Lásd: 1989. július 31-i választottbírói ítélet, ítélet, CIJ Recueil 1991, 53. o.). A választottbírói ítélet szerint a nemzeti felszabadítási mozgalom tevékenységei „onnantól kezdve nemzetközi szintűek, hogy a terület államának intézményes életében olyan abnormális eseményt jelentenek, amely azt arra kényszeríti, hogy kivételes intézkedéseket hozzon, vagyis amikortól az események irányítása vagy irányításának megkísérlése érdekében az említett állam olyan eszközökhöz kénytelen folyamodni, amelyek nem azonosak azokkal, amelyeket alkalmi zavarok esetén rendesen alkalmaznak”. A Front Polisario, illetve a marokkói és mauritániai hadseregek közötti fegyveres konfliktus fennállásának eredményeként e feltétel teljesül.

208 Lásd a Bissau-Guinea és Szenegál közötti tengeri határ megállapításának ügyét, 1989. július 31-i választottbírói ítélet, *Recueil des sentences arbitrales*, XX. kötet, 119–213. o., 52. pont.

209 *Recueil des traités des Nations unies*, 1125. kötet, 3. o.

210 E szabályok mindenféleképpen megfelelnek a hivatkozhatóság jelen indítvány 96. pontjában rögzített feltételeinek, ugyanazon okokból, mint amelyek a jelen indítvány 139. pontjában szerepelnek.

211 A nukleáris fegyverekkel való fenyegetés vagy azok használatának jogszerűsége, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1996, 226. o., 79. pont). Lásd még ebben az értelemben a nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék Amerikai Egyesült Államok és társai kontra Göring és társai ügyben 1946. október 1-jén hozott ítéletét, in *Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal (Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946)*, 1947, 171–341. o., különösen 253. és 254. o.; A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 89. és 157. pont).

212 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 157. pont).

239. A IV. genfi egyezmény mind a négy genfi egyezményben közös 1. cikkének szövege szerint ugyanis „[a] Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy minden körülmények között tiszteletben tartják és *tiszteletben tartatják* a jelen Egyezményt”²¹³.

240. A Nemzetközi Bíróság szerint „[e] rendelkezésből az ezen egyezményben részes valamennyi állam kötelezettsége következik arra, hogy tiszteletben tartassa az érintett okmányok előírásait, függetlenül attól, hogy részt vesz-e egy adott konfliktusban, vagy sem”²¹⁴.

241. Ebben az értelemben, az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésének megfelelően, a nemzetközi jog szigorú betartásával eljáró Unió kötelezettsége, hogy ne ismerje el az e szabályok megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást a helyzet fenntartásához.²¹⁵

242. A IV. genfi egyezmény alkalmazható, amennyiben teljesül két feltétel, vagyis a fegyveres konfliktus fennállása (függetlenül attól, hogy a hadiállapotot elismerték-e vagy sem), illetve e konfliktus két szerződő fél közötti felmerülése.²¹⁶ A Nemzetközi Bíróság szerint „[a] 2. cikk második bekezdésének nem célja az egyezmény első bekezdésben így módon megállapított hatályának korlátozása, kizárva e hatály alól azon területeket, amelyek nem tartoznak valamelyik szerződő fél szuverenitása alá. Pusztán annak a pontosítására irányul, hogy még ha a konfliktus során történt megszállásra katonai ellenállás nélkül került is sor, az egyezmény akkor is alkalmazható marad”²¹⁷.

243. Ezenfelül, az I. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkének (4) bekezdése kiterjeszti a négy 1949. évi genfi egyezmény alkalmazását „[azokra] a fegyveres [összeütközésekre], amelyek során a népek [...] önrendelkezési joguk gyakorlásával a gyarmati uralom [és] az idegen megszállás [...] ellen harcolnak”²¹⁸. Ez a helyzet a nyugat-szaharai néppel, amely még nem gyakorolta e jogot és dekolonizációs folyamaton esik át.²¹⁹

244. A fentiekből következik, hogy a Nyugat-Szaharában 1976 és 1988 között folyt fegyveres konfliktus nemzetközi fegyveres konfliktus, ami alkalmazhatóvá teszi az 1907. évi hágai szabályzatot Nyugat-Szaharára.

– *A katonai megszállás Nyugat-Szaharában való fennállásáról*

245. Ebben az összefüggésben meg kell vizsgálni, hogy a Marokkói Királyság nyugat-szaharai jelenléte az 1907. évi hágai szabályzat 42. cikke értelmében vett megszállás-e, amelyet az Unió nem ismerhet el, illetve amelyhez nem nyújthat segítséget vagy támogatást. E rendelkezés szerint „[m]egszállottnak kell tekinteni azt a területet, amely tényleg az ellenség hadseregének hatalmába került”.

213 Kiemelés tőlem. Az Unió valamennyi tagállama és a Marokkói Királyság is részese ezen egyezményeknek, illetve az I. kiegészítő jegyzőkönyvnek. Ezenfelül, a Svájci Szövetségi Tanács mint a genfi egyezmények letéteményese részére 2015. június 23-án megküldött egyoldalú nyilatkozatával, amelyet megküldtek ezen egyezmények részes államainak, a Front Polisario vállalta, hogy alkalmazza a négy 1949. évi genfi egyezményt és az 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyvet a Marokkói Királysággal folytatott konfliktusban.

214 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 158. pont).

215 Lásd a jelen indítvány 127. pontját.

216 Lásd ezen egyezmény 2. cikkét, valamint: A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 95. pont).

217 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 95. pont).

218 Az I. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkének (4) bekezdése, valamint a Vöröskereszt Nemzetközi Bizottságának (CIRC) 1987. évi kommentárjai, 114. pont. Lásd még ebben az értelemben, Roberts, A., „What is military occupation?”, *British Yearbook of International Law*, 1985, 55. kötet, 249–305. o., 254. és 255. o.

219 Lásd David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. kiadás, Bruylant, Brüsszel, 2012, 189. és 190. o.; Milanovic, M., „The Applicability of the Conventions to »Transnational« and »Mixed« Conflicts” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 27–50. o., 43. pont; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources”, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper*, 15/81. sz., 2015. szeptember, 5. és 6. o.

246. E tekintetben mindenekelőtt hangsúlyozni kell azt, hogy a megszállás fennállása ténykérdés.²²⁰ A kérdést előterjesztő bíróság, a brit adó- és vámhatóság, valamint a környezetvédelmi, élelmiszer- és vidékügyi miniszter úgy véli, hogy Nyugat-Szahara marokkói megszállás alatt áll,²²¹ amit megerősít az ENSZ Közgyűlésének 34/37. sz. határozata,²²² amelyre a Bíróság hivatkozik 2016. december 21-i Tanács kontra Front Polisario ítélete (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 35. és 105. pontjában.

247. Ezenkívül Nyugat-Szahara marokkói megszállása széles körben elismert tény,²²³ még Hans Corell²²⁴ is elismeri, aki az ENSZ jogi ügyekért felelős főtítkárhelyetteseként és jogtanácsosaként jogi véleményt adott azon határozat jogszerűségét illetően, amelyet a marokkói hatóságok a Nyugat-Szahara ásványkincseinek feltárására vonatkozó, külföldi társaságokkal kötött szerződéseket illetően hoztak volna.²²⁵

248. Végül, a Nemzetközi Bíróság szerint annak megállapítása érdekében, hogy „egy olyan állam, amelynek katonai erői egy beavatkozás eredményeként egy másik állam területén találhatók, a háború joga értelmében véve »megszálló hatalomnak« minősül-e, [meg kell vizsgálni,] hogy rendelkezésre áll-e azt alátámasztó elegendő bizonyíték, hogy a beavatkozó állam [az ellenséges hadsereg] fennhatóságát ténylegesen megszilárdította és gyakorolja az érintett övezetekben”.²²⁶

220 Lásd a volt Jugoszláviában elkövetett háborús bűncselekményeket vizsgáló nemzetközi törvényszék elsőfokú tanácsának Ügyészség kontra Mladen Naletilić és Vinko Martinović (IT-98–34-T. sz.) ügyben 2003. március 31-én hozott ítélete 211. pontját; Stato maggiore de la difesa, *Manuale di diritto umanitario*, 1991, I. kötet, 32. pont; Federal Ministry of Defence of the Federal Republic of Germany, *Humanitarian Law in Armed Conflicts Manual*, 1992, 526. pont; Cabinet du Juge-Avocat général du Canada, *Law of Armed Conflict*, 2001, 1203(1) pont; UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004, 11.2. pont; Ministerio de defensa, *El derecho de los conflictos armados*, 2. kiadás, Centro Geográfico del Ejército, Madrid, 2007, I. kötet, 2–20. o.; U. S. Department of Defense, *Law of War Manual*, 2015, 744. o.; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 42. o., 96. pont; Sassòli, M., „The Concept and the Beginning of Occupation” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1389–1419. o., 8. pont.

221 Lásd az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről szóló határozat 27., 44.1. és 47.4. pontját, valamint lásd a *Western Sahara Campaign UK, R (on the application of) v HM Revenue and Customs* [2015] EWHC 2898 (Admin) ügyben 2015. október 19-én hozott ítélet 40., 43., 48. és 49. pontját.

222 Lásd az 5. és 6. pontot. 85 állam szavazott mellette, 6 ellene, 41 tartózkodott és 20 nem szavazott. Az Unió jelenlegi tagállamai mellett szavaztak vagy tartózkodtak. Lásd még ebben az értelemben az ENSZ Közgyűlése 35/19. sz. határozatát.

223 Lásd többek között Roberts, A., „What is military occupation?”, *British Yearbook of International Law*, 1985, 55. kötet, 249–305. o., különösen 280–281. o.; Gasser, H. P., „The Conflict in Western Sahara – An Unresolved Issue from the Decolonization Period”, *Yearbook of International Humanitarian Law*, 2002, 5. kötet, 375–380. o., különösen 379. o.; Arai-Takahashi, Y., *The Law of Occupation: Continuity and Change of International Humanitarian Law, and its Interaction with International Human Rights Law*, Martinus Nijhoff, Hága, 2009, 140. o.; Chinkin, C., „Laws of occupation” in Botha, N., Olivier, M. és van Tonder, D. (szerk.), *Multilateralism and International Law with Western Sahara as a Case Study*, VerLoren van Themaat Centre, Pretoria, 2010, 197–221. o., különösen 197–200. o.; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 171. o.; Fastenrath, U., „Chapter XI Declaration Regarding Non-self-governing Territories” in Simma, B., Khan, D.-E., Nolte, G. és Paulus, A. (szerk.), *The Charter of the United Nations: A Commentary*, 3. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, II. kötet, 1829–1839. o., különösen 1837. o.; Koutoulis, V., „The application of international humanitarian law and international human rights law in prolonged occupation: only a matter of time?”, *International Review of the Red Cross*, 2012, 94. kötet, 165–205. o., különösen 171. o.; David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. kiadás, Bruylant, Brüsszel, 2012, 192. o.; Ruiz Miguel, C., „La responsabilité internationale et les droits de l’homme: le cas du Sahara occidental”, *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, 2013, 11. kötet, 105–130. o., különösen 107. o.; Dawidowicz, M., „Trading Fish or Human Rights in Western Sahara? Self-Determination, Non-Recognition and the EC-Morocco Fisheries Agreement” in French, D. (szerk.), *Statehood, Self-Determination and Minorities: Reconciling Tradition and Modernity in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, 250–276. o.; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1455–1484. o., különösen 1459. o.; Kontorovich, E., „Economic Dealings with Occupied Territories”, *Columbia Journal of Transnational Law*, 2015, 53. kötet, 584–637. o., különösen 611. és 612. o.; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources”, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper*, 15/81. sz. (2015. szeptember). Lásd még a High Court of South Africa (Dél-Afrika legfelsőbb bírósága) 1487/17. sz., *The Saharawi Arab Democratic Republic and Front Polisario v The Owner and charterers of the MV „NM Cherry Blossom”*, ügyben 2017. június 15-én hozott ítéletének 29. pontját.

224 Lásd Corell, H., „Western Sahara – status and resources”, *New Routes*, 2010, 15. kötet, 10–13. o., különösen 11. o.

225 Lásd az ENSZ jogi ügyekért felelős főtítkárhelyettese, jogtanácsosa által 2002. január 29-én az ENSZ Biztonsági Tanácsa elnökének küldött levelet (S/2002/161).

226 Lásd: Kongó területén folytatott fegyveres tevékenységek (Kongói Demokratikus Köztársaság kontra Uganda), ítélet (CIJ Recueil 2005, 168. o., 173. pont). Az I. kiegészítő jegyzőkönyv 1. cikkének (4) bekezdése alapján ugyanezen elv alkalmazandó az önkormányzattal nem rendelkező területek megszállására.

249. Egyértelműen ez a helyzet Nyugat-Szahara legnagyobb részében, amely a marokkói hadsereg által épített és felügyelt homokfaltól nyugatra helyezkedik el és két ütemben (1976-ban és 1979-ben²²⁷) történt annektálása óta a Marokkói Királyság fennhatósága alatt áll. Ezen időszakról kezdődően strukturált módon²²⁸ a Marokkói Királyság igazgatta, a nyugat-szaharai nép hozzájárulása nélkül, amely még nem gyakorolta önrendelkezéshez való jogát.²²⁹

250. Meg kell egyébként jegyezni, hogy a megszállás fennállása nem korlátozódik a kontinentális területre, hanem kiterjed a belvizekre és a parti tengerre is.²³⁰ Mivel a kizárólagos gazdasági övezet nem tartozik a parti állam fennhatósága alá, a megszállás nem terjed ki rá, hanem a parti terület megszálló hatalma, a jelen esetben a Marokkói Királyság gyakorolhatja ebben az övezetben azt a joghatóságot, amelyet a tengerjog a parti területre ruház.²³¹

– A megszálló hatalom azon jogosítványáról, hogy a megszállt területre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat kössön, valamint az ilyen megállapodások megkötése jogszerűségének feltételeiről

251. A megszálló hatalom azon jogosítványát illetően, hogy a megszállt területre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat kössön, meg kell jegyezni, hogy az 1907. évi hágai szabályzat 43. cikkéből,²³² valamint a IV. genfi egyezmény 64. cikkének második bekezdéséből²³³ az következik, hogy a megszálló hatalom törvényeket hozhat a megszállt terület közéletének és rendes igazgatásának biztosítása érdekében.²³⁴ Amint azt a Bizottság megjegyzi, e törvényes hatalom, amellyel a megszálló hatalom e megszállt területen rendelkezik, magában foglalja az említett területre alkalmazandó nemzetközi megállapodások megkötésének jogosítványát.²³⁵ E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Nemzetközi Bíróság nem zárta ki automatikusan azt a lehetőséget, hogy harmadik személyek kizárólag a katonai beavatkozás miatt feladatait immár el nem látó adminisztratív hatalommal köthessenek a megszállt, önkormányzattal nem rendelkező területre alkalmazandó nemzetközi megállapodásokat.²³⁶

227 Emlékeztetek arra, hogy a Mauritániai Iszlám Köztársaság 1979. augusztus 14-én kivonult Nyugat-Szaharából, miután békemegállapodást kötött a Front Polisarióval. Ugyanezen a napon a Marokkói Királyság annektálta Nyugat-Szahara eredetileg a Mauritániai Iszlám Köztársaság által elfoglalt részét. Az utóbbi miniszterelnöke 1979. augusztus 14-i, a Mauritániai Iszlám Köztársaság állandó ENSZ-képviselője által 1979. augusztus 18-án az ENSZ főtitkára részére írt levélhez (A/34/427) csatolt nyilatkozatával elismerte ezt az „erőszakos megszállást”.

228 A Nyugat-Szahara marokkói fennhatóság alá vonásával kapcsolatos részletes beszámolót lásd: Dessaints, J., „Chronique politique Maroc”, *Annuaire de l'Afrique du nord*, 1975, 14. kötet, 457–476. o., különösen 463–465. o.; Santucci, J. C., „Chronique politique Maroc”, *Annuaire de l'Afrique du Nord*, 1976, 15. kötet, 357–379. o., különösen 359–361. o.

229 Azt is hangsúlyozom, hogy még ha érvényesnek is tekintenék, a madridi megállapodás egyáltalán nem engedélyezett marokkói katonai jelenlétet Nyugat-Szahara területén a nyugat-szaharai nép hozzájárulása nélkül, amelynek megadására soha nem került sor.

230 Lásd: Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 47. és 48. o.; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 55. o.; Sassòli, M., „The Concept and the Beginning of Occupation” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1389–1419. o., 15. pont.

231 Lásd: Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 55. o.

232 „Ha tényleg a megszálló kezébe került a törvényes hatalom, ennek minden tőle függő intézkedést meg kell tennie a végből, hogy amennyire lehetséges, helyreállítsa és biztosítsa a közrendet és közéletet, mégpedig – ha ez elháríthatatlan akadályba nem ütközik – az országban érvényes törvények tiszteletben tartásával.”

233 „A megszálló [h]atalom azonban a megszállt terület lakossága részére oly rendelkezéseket bocsáthat ki, amelyek a jelen [e]gyezményből folyó kötelezettségek teljesítése, a terület rendes igazgatásának biztosítása, valamint akár a megszálló [h]atalom, akár a megszálló erők és a megszálló igazgatás tagjainak és javainak, akár az általa használt kommunikációs intézményeknek és vonalnak biztonsága érdekében elengedhetetlenek.”

234 Lásd: Sassòli, M., „Legislation and Maintenance of Public Order and Civil Life by Occupying Powers” *European Journal of International Law*, 2005, 16. kötet, 661–694. o.; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 115. és 116. o.; Arai-Takahashi, Y., *The Law of Occupation: Continuity and Change of International Humanitarian Law, and its Interaction with International Human Rights Law*, Martinus Nijhoff, Hága, 2009, 120. és 121. o.

235 Lásd: Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 83–86. o.; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1455–1484. o., 98. pont.

236 Lásd: Kelet-Timor (Portugália kontra Ausztrália), ítélet (CIJ, Recueil 1995, 90. o., 13. és 32. pont). Bár a Nemzetközi Bíróság nem gyakorolta joghatóságát ebben az ügyben, ennek oka az volt, hogy Kelet-Timor Indonéz Köztársasághoz csatlakozásának jogszerűségéről kellett volna döntenie. Ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy megszállásnak minősítse az indonéz katonai beavatkozást (lásd az ítélet 13. pontját), ami egyébként ténykérdés (lásd a jelen indítvány 246. pontját).

252. Ugyanakkor a megszállt területre alkalmazandó nemzetközi megállapodás megkötése során a megszálló hatalomnak megszálló hatalmi minőségében, nem pedig a megszállt terület szuverénjeként kell eljárnia,²³⁷ mivel a megszállt terület annektálása szigorúan tilos.²³⁸

253. Ebben az értelemben például a Svájci Államszövetség megállapodást kötött kifejezetten az Iraki Köztársaság nevében eljáró Ideiglenes Koalíciós Hatósággal²³⁹ az exportkockázatokra vonatkozó garanciákról,²⁴⁰ úgy ítélve meg, hogy „a megszálló állam az általa megszállt országban törvényes hatalommal rendelkezik (az 1907. évi hágai szabályzat 43. cikke), [ami azt] jelenti különösen, hogy a megszálló hatalom törvényeket hozhat, illetve megállapodásokat köthet a megszállt állam nevében”.²⁴¹ E gyakorlatot támasztja alá az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2003. május 23-i 1483. (2003) sz. határozata²⁴² és 2003. október 16-i 1511. (2003) sz. határozata.²⁴³

254. E keretmegállapodás szövegéből egyértelműen kitűnik, hogy azt nem az Iraki Köztársaság megszálló hatalmaival, hanem az Ideiglenes Koalíciós Hatósággal kötötték, amely „a háború törvényeit és szokásait alkalmazva [...] ideiglenes kormányzati hatalommal rendelkező Irakban”²⁴⁴. Nem volt tehát szó a Svájci Államszövetség részéről a nemzetközi szokásjog *erga omnes* kötelezettségeket rögzítő sérthetetlen normáinak megsértéséből eredő jogellenes helyzet elismeréséről.

255. A jelen ügyben a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv szövegezése nem utal arra kifejezetten, hogy azokat a Marokkói Királysággal mint Nyugat-Szahara megszálló hatalmával kötötték. Ellenkezőleg, minden arra utal, hogy a Marokkói Királyság e megállapodásokat Nyugat-Szahara szuverénjeként kötötte. Következésképpen, ellentétben a Bizottság által észrevételei 139. pontjában állítottakkal, az 1907. évi hágai szabályzat 43. cikke, valamint a IV. genfi egyezmény 64. cikkének második bekezdése nem engedik meg a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv megkötését olyan formában és módon, ahogyan azokat megkötötték, még akkor sem, ha a Marokkói Királyságot Nyugat-Szahara megszálló hatalmának kell tekinteni.

237 Lásd: Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 85. o.; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1455–1484. o., 98. pont.

238 Lásd az I. kiegészítő jegyzőkönyv 4. cikkét; a IV. genfi egyezmény 47. cikkét; az Ottomán államadósság ügyben (Bulgária, Irak, Palesztina, Transzjordánia, Görögország, Olaszország és Törökország) 1925. április 18-án hozott választottbírósi ítéletet, *Recueil des sentences arbitrales*, 1. kötet, 529–614. o., különösen 555. o.; az I. sz. katonai bíróság RuSHA ügyben (Amerikai Egyesült Államok kontra Greifelt és társai) 1948. március 10-én hozott ítéletét, *Trials of War Criminals before the Nuerenberg Military Tribunals*, U.S. Government Printing Office, Washington, 1950, V. kötet, 154. o.; Oppenheim, L., „The Legal Relations between an Occupying Power and the Inhabitants”, *Law Quarterly Review*, 1917, 33. kötet, 363. o., 364. o.; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 49–51. o.; David, É., *Principes de droit des conflits armés*, 5. kiadás, Bruylant, Brüsszel, 2012, 582. és 583. o.; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 85. o.; Bothe, M., „The Administration of Occupied Territory” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1455–1484. o., 10. pont.

239 Az Irakban az Amerikai Egyesült Államok és koalíciója által annak érdekében létrehozott megszálló hatóságról van szó, hogy 2003 és 2004 között kormányozza az országot.

240 Lásd az Ideiglenes Koalíciós Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) – amely a háború törvényei és szokásai, valamint az ENSZ Biztonsági Tanácsának vonatkozó határozatait, különösen az 1483. (2003) sz. határozat alapján ideiglenesen kormányzati hatalommal rendelkező Irakban –, a Hatóság 20. sz. rendelete alapján létrehozott Trade Bank of Iraq (TBI) és a Svájci Államszövetség nevében eljáró Exportkockázati-Garanciairoda (GRE) között létrejött, 2003. december 5-én, Rómában aláírt keretmegállapodást, *Recueil systématique du droit fédéral*, 0.946.144.32.

241 A Svájci Államszövetség Nemzetközi Jogi Irodájának 2003. december 15-i feljegyzése, közli Ferraro, T. (szerk.), A CIRC szakértőinek jelentése „Occupation and other forms of administration of foreign territory”, 2012, 59. o. Lásd még ebben az értelemben: Caflisch, L. C., „La pratique suisse en matière de droit international public 2003”, *Revue suisse de droit international et de droit européen*, 2004, 5. kötet, 661–719. o., különösen 663. és 664. o.

242 Lásd a 4. pontot, amely szerint a Biztonsági Tanács „az Egyesült Nemzetek Alapokmányának és a nemzetközi jog vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően [felkérte] az [Ideiglenes Koalíciós] Hatóságot, hogy mozgítsa elő az iraki lakosság jólétét, a terület hatékony igazgatásának biztosításával, többek között törekedve a biztonság és stabilitás helyreállítására, valamint olyan feltételek kialakítására, amelyek lehetővé teszik az iraki nép számára, hogy szabadon döntsön politikai jövőjéről”. Kiemelés tőlem.

243 Lásd az 1. pontot, amely szerint a Biztonsági Tanács „[újra megerősítette] Irak szuverenitását és területi integritását, valamint hangsúlyoz[t]a ebben az összefüggésben, hogy az Ideiglenes Koalíciós Hatóság (a továbbiakban: Hatóság) a nemzetközi jog tekintetében ideiglenes jelleggel gyakorolja azokat a feladatokat, hatásköröket és kötelezettségeket, amelyeket az 1483. (2003) sz. határozat elismer és kimond, mindaddig, amíg az iraki nép nem alakít nemzetközileg elismert reprezentatív kormányt és az át nem veszi a Hatóság feladatait.” Kiemelés tőlem.

244 Lásd a keretmegállapodás címét (*Recueil systématique du droit fédéral*, 0.946.144.32).

b) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét, valamint a nemzetközi humanitárius jognak a megszállt terület természeti erőforrásainak kiaknázására vonatkozó szabályait

1) A természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve

256. Nyugat-Szahara dekolonizáció alatt álló önkormányzattal nem rendelkező terület. Ennek alapján természeti erőforrásainak kiaknázása az Egyesült Nemzetek Alapokmánya 73. cikkének, illetve a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás szokásjogi elvének hatálya alá tartozik.²⁴⁵ Ezenfelül a CNUDM az Egyesült Nemzetek harmadik tengerjogi konferenciájának záróokmányához csatolt III. határozatban azt írja elő, hogy „az olyan terület esetében, amelynek népe nem érte el a teljes függetlenséget vagy az autonómia Egyesült Nemzetek által elismert valamelyik másik rendszerét, a [CNUDM-ban] hivatkozott jogokra vagy érdekekre vonatkozó rendelkezéseket e terület népének javára kell alkalmazni, jólétének és fejlődésének előmozdítása érdekében”.

257. Ebben az összefüggésben, az önkormányzattal nem rendelkező terület természeti erőforrásai kiaknázásának, beleértve az e területtel szomszédos vizek halászati kiaknázását is, a terület népének javát kell szolgálnia.²⁴⁶

2) Az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke

258. A Marokkói Királyságot mint Nyugat-Szahara megszálló hatalmát,²⁴⁷ kötelezi az 1907. évi hágai szabályzatnak a megszállt ország köztulajdon kiaknázásáról szóló 55. cikke. E cikk szerint „[a] megszálló Állam az ellenséges Államnak a megszállt országban lévő középületeire, ingatlanaira, erdeire és mezőgazdasági üzemeire nézve magát csakis kezelő és haszonélvező gyanánt tekintheti. E vagyontárgyak állagát meg kell óvnia és azokat a haszonélvezet szabályainak megfelelően kell kezelnie.”

259. A Bizottsághoz hasonlóan úgy vélem, hogy az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke a megszállt terület partjainál található tengeri övezetek halállományainak kiaknázására is alkalmazható.

260. A haszonélvezet a más tulajdonában álló dolog használatának (*ius utendi*), illetve a dolog gyümölcssei szedésének (*ius fruendi*) joga, a dolog állagának megváltoztatása nélkül.²⁴⁸ Ez azt jelenti, hogy a megszálló hatalom nem rendelkezhet a megszállt ország állami vagyontárgyaival, de kiaknázhatja azokat, beszedheti és értékesítheti gyümölcsseiket, továbbá felhasználhatja a kiaknázás gyümölcsseivel való rendelkezés hasznait, anélkül azonban, hogy e kiaknázás elpazarolná, megszüntetné vagy tönkretenné a szóban forgó vagyontárgyak gazdasági értékét, vagy túlmenne a szükséges vagy szokásos mértéken.²⁴⁹

²⁴⁵ Lásd: Kongó területén folytatott fegyveres tevékenységek (Kongói Demokratikus Köztársaság kontra Uganda), ítélet (CIJ Recueil 2005, 168. o., 244. pont).

²⁴⁶ Lásd a jelen indítvány 130–134. pontját.

²⁴⁷ Lásd a jelen indítvány 245–249. pontját.

²⁴⁸ Lásd „Iustiniani Institutiones”, II. könyv, IV. fejezet (De usu fructu), principium, in Krueger, P. (szerk.), *Corpus Iuris Civilis*, Weidmann, Berlin, 1889, I. kötet; U. S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel’s right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez”, 1976. október 1., *International Law Materials*, 1977, 16. kötet, 733–753. o., különösen 736. o.; Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez”, 1977. augusztus 1., *International Law Materials*, 1978, 17. kötet, 432–444. o., 2. pont; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 214. o.; Van Engeland, A., „Protection of Public Property” in Clapham, A., Gaeta, P. és Sassòli, M. (szerk.), *The 1949 Geneva Conventions: A commentary*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 1535–1550. o., 20–22. pont.

²⁴⁹ Lásd Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 215. o.; Cabinet du Juge-Avocat général du Canada, *Law of Armed Conflict*, 2001, 1243. o.; UK Ministry of Defence, *The Manual of the Law of Armed Conflict*, Oxford University Press, Oxford, 2004, 11.86. pont; U. S. Department of Defense, *Law of War Manual*, 2015, 793. o.

261. Az 55. cikk szövegezése nem ír elő semmilyen konkrét korlátozást a köztulajdon kiaknázása gyümölcsseivel való rendelkezés céljait illetően.²⁵⁰ Ugyanakkor olyan döntés született, amely szerint „[az 1907. évi hágai szabályzat] köztulajdonról szóló 53, 55. és 56. cikke egyértelműen azt mutatja, hogy a háború törvényei alapján a megszállt ország gazdaságának [csak] a megszállás költségeit kell viselnie [...] ezenfelül ezek is csak akkor terhelik, ha azokat észszerűen képes fedezni”.²⁵¹

262. Ezenkívül, az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke megengedi a köztulajdon kiaknázását a megszállt terület népe szükségleteinek kielégítése érdekében, különösen hosszú megszállás keretében.²⁵²

263. Ily módon, Irak megszállása során az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és a koalíció tagjai azonnal elfogadták, hogy „az iraki kőolajat meg kell védeni és azt az iraki nép javára kell felhasználni”²⁵³, továbbá, az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1483. (2003) sz. határozata 20. pontjának megfelelően létrehozták az Iraki Fejlesztési Alapot,²⁵⁴ annak érdekében, hogy oda utalják az Irakból exportált kőolaj, kőolajtermékek és földgáz értékesítésének valamennyi hasznát, amíg létre nem jön egy reprezentatív és a nemzetközi közösség által elismert iraki kormány.

3) Arról, hogy a vitatott jogi aktusok tiszteletben tartják-e a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét, valamint az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikkét

264. Mindenekelőtt rá kell mutatni, hogy a nemzetközi humanitárius jog, beleértve az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikkét, *lex specialist-t* jelent a nemzetközi jog más, ugyanezen összefüggésben szintén alkalmazható szabályaihoz képest, beleértve az emberi jogokat is.²⁵⁵

265. A Nemzetközi Bíróság a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve kapcsán vitathatatlanul kimondta, hogy „semmi [...] nem utal arra, hogy [az] alkalmazandó lenne egyes természeti erőforrások egy másik állam területén katonai beavatkozást folytató állam hadseregének tagjai általi kifosztásának és kiaknázásának sajátos esetére”²⁵⁶.

266. Ugyanakkor a jelen ügy nem a természeti erőforrásoknak a hadsereg egyedi tagjai általi kifosztására és kiaknázására vonatkozik, hanem a halászati erőforrások kiaknázásának a Marokkói Királyság és az Unió által együttesen végrehajtott hivatalos és rendszerszerű politikájára.²⁵⁷

250 Lásd Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez”, 1977. augusztus 1., *International Law Materials*, 1978, 17. kötet, 432–444. o., 12. pont; Cassese, A., „Powers and Duties of an Occupant in Relation to Land and Natural Resources” in Cassese, A., Gaeta, P. és Zappalà, S. (szerk.), *The Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, 2008, Oxford University Press, Oxford, 250–271. o., különösen 258. o.; Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, 2009, 217. o.

251 A nürnbergi Nemzetközi Katonai Törvényszék Amerikai Egyesült Államok és társai kontra Göring és társai ügyben 1946. október 1-jén hozott ítélete, in *Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal (Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946)*, 1947, 171–341. o., különösen 239. o.; Lásd még ebben az értelemben: U.S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel’s right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez”, 1976. október 1., *International Law Materials*, 1977, 16. kötet, 733–753. o., különösen 743. o.; Ministry of Foreign Affairs of Israel, „Memorandum of Law on the Right to develop new oil fields in Sinai and the Gulf of Suez”, 1977. augusztus 1., *International Law Materials*, 1978, 17. kötet, 432–444. o., különösen 437. o.

252 Lásd: U.S. Department of State, „Memorandum of Law on Israel’s right to develop new oil field in Sinai and the Gulf of Suez”, 1976. október 1. *International Law Materials*, 1977, 16. kötet, 733–753. o., különösen 743–745. o.; Cassese, A., „Powers and Duties of an Occupant in Relation to Land and Natural Resources” in Cassese, A., Gaeta, P. és Zappalà, S. (szerk.), *The Human Dimension of International Law: Selected Papers of Antonio Cassese*, 2008, Oxford University Press, Oxford, 250–271. o., különösen 257. és 261. o.; Benvenisti, E., *The International Law of Occupation*, 2. kiadás, Oxford University Press, Oxford, 2012, 82. o.

253 Lásd az Amerikai Egyesült Államok, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága állandó ENSZ-képviselői által a Biztonsági Tanács elnökéhez intézett 2003. május 8-i levelet (S/2003/538).

254 Lásd az Ideiglenes Koalíciós Hatóság Iraki Fejlesztési Alapról szóló, 2003. június 15-i 2. sz. rendeletét.

255 Lásd: A nukleáris fegyverekkel való fenyegetés vagy azok használatának jogszerűsége, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1996, 226. o., 25. pont); A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 105. és 106. pont).

256 Kongói területén folytatott fegyveres tevékenységek (Kongói Demokratikus Köztársaság kontra Uganda), ítélet (CIJ Recueil 2005, 168. o., 244. pont).

257 Lásd ebben az értelemben Dinstein, Y., *The International Law of Belligerent Occupation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, 219. és 220. o.

267. Ebben az értelemben egyes helyzetek kizárólag a nemzetközi humanitárius jog hatálya alá tartozhatnak; vagy kizárólag az önkormányzattal nem rendelkező területek természeti erőforrásainak kiaknázására vonatkozó jog hatálya alá tartozhatnak; míg más helyzetek egyszerre tartozhatnak a nemzetközi jog e két ágának hatálya alá.²⁵⁸

268. Amint azt a Bizottság a Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre adott válaszai 43. pontjában megjegyzi, az önkormányzattal nem rendelkező területekre és a megszállt területekre alkalmazandó jogi szabályozások nem zárják ki egymást. Ezenfelül, ami a jelen ügyet illeti, a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elve, valamint az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke egybevág egy ponton, mégpedig abban, hogy Nyugat-Szahara (mint önkormányzattal nem rendelkező terület és mint megszállt terület) természeti erőforrásainak kiaknázására nem kerülhet sor a Marokkói Királyság gazdasági előnyére (a megszállás költségein kívül, ha azokat Nyugat-Szahara észszerűen képes fedezni), hanem annak a nyugat-szaharai nép javára kell történnie.

269. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy mind a Tanács, mind a Bizottság egyetértene abban, hogy a Nyugat-Szaharai partjainál található halászati övezeteket e terület népének javára kell kiaknázni, azzal, hogy úgy vélik, a halászati megállapodás, valamint a 2013. évi jegyzőkönyv rendelkezései alkalmasak ennek garantálására.

270. Az alábbi okok miatt nem értek egyet ezzel az állítással.

271. Meg kell jegyezni, hogy a halászati megállapodás a halállományok fenntartható kiaknázását (angolul: „sustainable exploitation”)²⁵⁹ írja elő, és ennek megfelelően nem eredményezi ezen erőforrás kimerülését. Ennek alapján a halászati megállapodás első ránézésre megfelelni látszik mind a haszonélvezet szabályainak, amelyekre az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikke utal,²⁶⁰ mind pedig a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvének. A Nyugat-Szaharával szomszédos vizek olyan kiaknázását ugyanis, amely kimerítené a halállományt, nem lehetne olyannak tekinteni, mint amely e terület népének javát szolgálja.

272. Ugyanakkor a 764/2006 rendelet 2. cikkéből, a 3–6. sz. halászati övezetek technikai adatlapjaiból,²⁶¹ illetve a Bizottság által a tárgyaláson szolgáltatott információkból²⁶² kitűnik, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv által előírt kiaknázás nagyobb része szinte kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre korlátozódik. Ugyanis csak a 6. sz. halászati zónában (amely kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizekre terjed ki) elért fogások körülbelül 91,5%-át teszik ki a halászati megállapodás, valamint a 2013. évi jegyzőkönyv által kialakított halászati kiaknázás keretében elért valamennyi fogásnak.

273. Ha tehát a halászati megállapodás szinte kizárólagosan Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre alkalmazandó, ebből az következik, hogy az Unió által a halászati megállapodás 7. cikkének megfelelően a Marokkói Királyság részére fizetett pénzügyi hozzájárulásnak, amint azt a Tanács és a Bizottság is elfogadja, szinte kizárólagosan a nyugat-szaharai nép javát kellene szolgálnia (kivéve, ha azt a megszállás költségeinek fedezésére fordítják, amennyiben azokat e terület észszerűen képes fedezni²⁶³).

258 A megszállt palesztin területen történő falépítés jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 2004, 136. o., 106. pont); Kongó területén folytatott fegyveres tevékenységek (Kongói Demokratikus Köztársaság kontra Uganda), ítélet (CIJ Recueil 2005, 168. o., 216., 217. és 220. pont).

259 Lásd a halászati megállapodás preambuláját, valamint 1. cikkét, 3. cikkének (1) bekezdését, 4. cikkét, 8. cikkét és 9. cikkét. Lásd még ebben az értelemben a 2013. évi jegyzőkönyv 4. és 5. cikkét.

260 Lásd a jelen indítvány 258. és 260. pontját.

261 Ezek az adatlapok a halászati megállapodás mellékletének 2. függelékében találhatók. A halászati megállapodás 16. cikkének megfelelően a melléklet függelékeivel együtt a megállapodás elválaszthatatlan részét képezi.

262 Lásd a jelen indítvány 70. pontját.

263 Lásd a jelen indítvány 261. pontját. Az iratok e tekintetben nem tartalmaznak semmilyen elemet, mivel az uniós intézmények úgy tekintették, hogy a Marokkói Királyság Nyugat-Szahara „de facto” adminisztratív hatalma”, így nem foglalkoztak a kérdéssel.

274. Ugyanakkor a 2013. évi jegyzőkönyv 3. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a 40 millió eurós éves pénzügyi hozzájárulás két részre oszlik, egy 30 millió eurós részre, amelyet a halászati megállapodás 7. cikke alapján fizetnek meg (16 millió euró pénzügyi támogatás az erőforrásokhoz való hozzáférés fejében és 14 millió euró a marokkói halászati ágazati politika támogatására), és egy 10 millió eurós részre, amely megfelel az európai hajótulajdonosok által a halászati megállapodás 6. cikke alapján kiállított halászati engedélyekért fizetett díjak becsült összegének.

275. A 2013. évi jegyzőkönyv 3. cikke (4) bekezdésének megfelelően e hozzájárulást a Marokkói Királyság Államkincstára vezetőjének a részére kell utalni a Marokkói Királyság Államkincstáránál nyitott számlára (míg Irak megszállása esetében a kőolaj értékesítésének hasznát az Iraki Fejlesztési Alap részére utalták át).

276. Ami a hozzájárulás felhasználását illeti, a 2013. évi jegyzőkönyv 3. cikkének (5) bekezdése és 6. cikkének (1) bekezdése azt írja elő, hogy a 40 millió eurós éves pénzügyi hozzájárulás felhasználása a marokkói hatóságok *kizárólagos* hatáskörébe tartozik, de a 14 millió euró (a marokkói halászati ágazati politika támogatása) marokkói hatóságok általi felhasználása tekintetében uniós nyomkövetési és felügyeleti mechanizmust alakítanak ki egy vegyes bizottság keretében.

277. Márpedig a 2013. évi jegyzőkönyv 5. cikkének (6) bekezdésének megfelelően e mechanizmus csak „[a halászati megállapodás] várt gazdasági és társadalmi következménye[inek], különösen a foglalkoztatásra és a beruházásokra gyakorolt hatás[ának], valamint a megvalósított intézkedések bármilyen számszerűsíthető eredményé[nek] és azok földrajzi eloszlásá[nak]” általános nyomkövetését teszi lehetővé.

278. A Bizottság szerint e nyomkövetési mechanizmus lehetővé tette számára, hogy meggyőződjön arról, hogy a 2013. évi jegyzőkönyv érvényességi időszakában (2014 és 2018 között) 54 millió eurót fordítottak vagy fognak fordítani új generációs halpiacok, a halászokat szolgáló helyiségek, valamint felszerelt vízi kirakodóhelyek építésére, továbbá arról, hogy az e támogatásból finanszírozott projektek körülbelül 80%-a Nyugat-Szaharában található.

279. Álláspontom szerint e körülményekből kitűnik, hogy sem a halászati megállapodás, sem a 2013. évi jegyzőkönyv nem tartalmazza az annak érdekében szükséges jogi garanciákat, hogy a halászati kiaknázás megfeleljen a nyugat-szaharai nép javának szolgálatára vonatkozó feltétel követelményeinek.

280. Először, a 2013. évi jegyzőkönyv nem tartalmaz olyan kötelezettséget a Marokkói Királyság részéről, hogy az Unió által fizetett pénzügyi hozzájárulást a nyugat-szaharai nép javára használja fel, arányosan a Nyugat-Szahara szomszédos vizein ejtett fogások mennyiségeivel. Ellenkezőleg, míg a fogások 91,5%-ára kizárólag a 6. sz. halászati övezetben (amely csak a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeket fedi le) kerül sor, addig a pénzügyi hozzájárulásnak csak 35%-a (40 millióból 14 millió euró) tartozik a 2013. évi jegyzőkönyv 6. cikke alapján kialakított nyomkövetési mechanizmus hatálya alá.

281. Másodszor, semmilyen bizonyíték nincs arra, hogy a 14 millió eurót ténylegesen Nyugat-Szahara népének javára használják fel. Ellenkezőleg, a Bizottság által szolgáltatott bizonyítékok azt mutatják, hogy a négyéves időszak (2014–2018) alatt folyósítandó 160 millió euróból csak 54 millió eurót (vagyis 33,75%-ot) használtak fel projektek fejlesztésére, amelyek 80%-a található Nyugat-Szaharában.

282. Harmadszor, az, hogy az ebből az 54 millió euróból részesülő projektek 80%-a Nyugat-Szaharában található, önmagában nem mond semmit. Ami fontos, az az, hogy ennek az 54 millió eurós összegnek mekkora részét fordítják Nyugat-Szaharában található projektek finanszírozására, de a Bizottság erről nem szolgáltatott információt.

283. Végül rá kell mutatni, hogy a IV. genfi egyezmény 49. cikkének hatodik bekezdése megtiltja a megszálló hatalom számára, hogy „[áttelepítse] saját polgári lakossága egy részét az általa megszállott területre”.²⁶⁴ Ugyanakkor a halászati megállapodásban és a 2013. évi jegyzőkönyvben nincs olyan rendelkezés, amely arra kötelezné a Marokkói Királyságot, hogy a pénzügyi hozzájárulásnak a Nyugat-Szahara partjainál található halászati övezetek halászati kiaknázásának megfelelő részét oly módon használja fel, amely főként „a területéről származó saharavik”²⁶⁵ vagy „a területéről származó saharavi népesség”²⁶⁶ javát szolgálja.

284. Például a 6. sz. halászati övezet technikai adatlapja (Ipari célú nyílt tengeri halászat) a hajó úrtartalmától függően²⁶⁷ 2–16 „marokkói tengerész” felvételét írja elő az uniós hajókra, holott e halászati övezet kizárólag a Nyugat-Szaharával szomszédos vizeket fedi le.

285. Következésképpen úgy vélem, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv rendelkezései semmilyen garanciát sem biztosítanak arra, hogy a Nyugat-Szaharával szomszédos vizek halászati kiaknázása e terület népének javára történjen. Ebben az értelemben a vitatott jogi aktusok nem tartják tiszteletben sem a természeti erőforrások feletti állandó szuverenitás elvét,²⁶⁸ sem az 1907. évi hágai szabályzat 55. cikkét, sem az Unió azon kötelezettségét, hogy ne ismerje el az e rendelkezések megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához.

286. A fentiekből az következik, hogy a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv, amennyiben Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre vonatkoznak, összeegyeztethetetlenek az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdésével, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontjával, az EUSZ 23. cikkel, valamint az EUMSZ 205. cikkel, amelyek arra kötelezik az Uniót, hogy külső fellépése tartsa tiszteletben a nemzetközi jogot.

287. A 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet ellentétes az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdésével, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontjával, az EUSZ 23. cikkel, valamint az EUMSZ 205. cikkel, amennyiben jóváhagyják és végrehajtják a halászati megállapodás és a 2013. évi jegyzőkönyv Nyugat-Szahara területére és a szomszédos vizekre történő alkalmazását.

264 Az ilyen áttelepítés az I. kiegészítő jegyzőkönyv súlyos megsértésének (lásd e jegyzőkönyv 85. cikke (4) bekezdésének a) pontját), valamint háborús bűncselekménynek minősül (a Nemzetközi Büntetőbíróság Római Statútuma 8. cikke (2) bekezdése b) pontjának viii. alpontja, *Recueil des traités des Nations unies*, 2187. kötet, 3. o.). Meg kell jegyezni, hogy a Marokkói Királyság aláírta a Római Statútumot, de nem erősítette meg azt.

265 Lásd az ENSZ Közgyűlése 3458 A. (XXX) sz. határozatának 7. pontját.

266 Lásd az ENSZ Közgyűlése 3458 B. (XXX) sz. határozatának 2. és 4. pontját.

267 Lásd a 2013. évi jegyzőkönyv mellékletének 2. függelékét.

268 Lásd Milano, E., „The New Fisheries Partnership Agreement between the EC and Morocco: Fishing too South?”, *Anuario español de derecho internacional*, 2006, 22. kötet, 413–457. o., különösen 435–442. o.; Soroeta Licerias, J., „La posición de la Unión Europea en el conflicto del Sahara Occidental, una muestra palpable (más) de la primacía de sus intereses económicos y políticos sobre la promoción de la democracia y de los derechos humanos”, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 2009, 34. kötet, 823–864. o., különösen 829–837. o. és 844–847. o.; Corell, H., „The legality of exploring and exploiting natural resources in Western Sahara” in Botha, N., Olivier, M. és van Tonder, D. (szerk.), *Multilateralism and International Law with Western Sahara as a Case Study*, VerLoren van Themaat Centre, Pretoria, 2010, 231–247. o., különösen 242. o.; Etienne, J., „L'accord de pêche CE-Maroc: quels remèdes juridictionnels européens à quelle illicéité internationale”, *Revue belge de droit international*, 2010, 77–107. o., különösen 86–88. o.; Saul, B., „The Status of Western Sahara as Occupied Territory under International Humanitarian Law and the Exploitation of Natural Resources”, *Sydney Law School Legal Studies Research Paper* 15/81. szám (2015. szeptember), 29–31. o. Lásd még ebben az értelemben: „Az Afrikai Unió jogtanácsosának jogi véleménye azon határozatok nemzetközi jogi jogszerűsége kapcsán (különös tekintettel az ENSZ határozataira, valamint az Afrikai Egységsszervezet és az Afrikai Unió határozataira), amelyeket a marokkói hatóságok vagy más államok, államcsoportok, külföldi vállalkozások vagy egyéb jogalanyok hoztak Nyugat-Szahara természeti erőforrásainak feltárását vagy kiaknázását, illetve az ott folytatott bármilyen más gazdasági tevékenységet illetően”, amelyet a Zimbabwe állandó ENSZ-képviselője által a Biztonsági Tanács elnökéhez intézett 2015. október 9-i levélhez csatoltak (S/2015/786).

c) Az el nem ismerés kötelezettségének korlátairól

288. E tekintetben a tárgyalás során mind a Comader, mind a Bizottság azt állította, hogy azon kötelezettség, hogy ne ismerjék el a nemzetközi jog *erga omnes* hatályú szabályainak megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtsanak segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához, nem eredményezheti a nyugat-szaharai nép gazdasági fejlődését előmozdító nemzetközi megállapodások kötésének tilalmát, mivel az ilyen tilalom végső soron e nép hátrányára válna.

289. Ily módon hivatkoznak a Namíbiával kapcsolatos tanácsadó vélemény²⁶⁹ 125. pontjára, amelyben a Nemzetközi Bíróság kimondta, hogy „a területen a dél-afrikai igazgatás el nem ismerése nem járhat azzal a következménnyel, hogy megfosztják a namíbiai népet azon előnyöktől, amelyekre a nemzetközi együttműködés révén tehet szert”²⁷⁰.

290. Álláspontom szerint az el nem ismerés kötelezettségének e korlátozása semmilyen kihatással nincs a jelen ügyre.

291. Először, a Bizottság már megpróbálta felhasználni a Namíbiával kapcsolatos tanácsadó vélemény ugyanezen 125. pontját annak igazolása érdekében, hogy a brit vámhatóságok elfogadták a megszállt ciprusi területről származó mezőgazdasági termékek olyan szállítási bizonyítványait, amelyeket az Unió és tagállamai által el nem ismert entitás, az ún. „Észak-Ciprusi Török Köztársaság” bocsátott ki.²⁷¹ A Bíróság azonban elutasította ezt a megközelítést, úgy ítélve meg, hogy semmilyen analógia nem állítható fel Namíbia helyzete és az Észak-Cipruson továbbra is fennálló katonai megszállás között.²⁷² Álláspontom szerint ugyanez igaz a jelen ügyben is.

292. Másodszor, az el nem ismerés kötelezettségének a Nemzetközi Bíróság által a Namíbiával kapcsolatos tanácsadó véleménye 125. pontjában annak érdekében megállapított korlátozása, hogy ne fosszák meg a namíbiai népet azon előnyöktől, amelyekre a nemzetközi együttműködés révén tehet szert, nem igazolhatja a nemzetközi kereskedelmi megállapodások megkötését. Egyrészt az ilyen megállapodások kötése az el nem ismerés kötelezettségének hatálya alá tartozott.²⁷³ Másrészt, az azon előnyök tekintetében hivatkozott példák, amelyekben a namíbiai nép továbbra is részesülhet, távol állnak a nemzetközi kereskedelmi megállapodások megkötésétől. A Nemzetközi Bíróság által hivatkozott példák ugyanis a születések, házasságok, illetve halálesetek anyakönyvezésére vonatkoznak, „amelyek hatásait kizárólag a terület lakosainak kárára lehetne figyelmen kívül hagyni”²⁷⁴.

269 1970-ben Dél-Afrika még nem vonta ki igazgatását Namíbiából, annak ellenére, hogy az ENSZ Közgyűlése megszüntette a Nemzetek Szövetsége által adott mandátumát ezen a területen, hogy ő maga közvetlenül vállalta Namíbia igazgatásának felelősségét, és hogy az ENSZ Biztonsági Tanácsa felkérte Dél-Afrikát, hogy haladéktalanul szüntesse meg Namíbia igazgatását. Emlékeztetni kell arra, hogy a Dél-Afrikai Köztársaság saját területéhez hasonlóan Namíbiában is bevezette az apartheid rendszert. Ezért 276. (1970). sz. határozatában a Biztonsági Tanács kimondta, hogy „a dél-afrikai hatóságok folyamatos namíbiai jelenléte jogellenes, és ennek következtében a dél-afrikai [k]ormány által mandátuma megszűnését követően Namíbia nevében vagy vele kapcsolatban hozott valamennyi intézkedés jogellenes” (2. pont). Arra is felkérte „valamennyi államot, különösen azokat, amelyek gazdasági és egyéb érdekekkel rendelkeznek Namíbiában, hogy tartózkodjanak a dél-afrikai [k]ormánnyal való minden olyan kapcsolattól, amely összeegyeztethetetlen a jelen határozat 2. pontjával” (5. pont). A későbbiekben a Biztonsági Tanács a Nemzetközi Bíróság elé terjesztette azt a kérdést, hogy milyen következményekkel jár az államok számára a 276. (1970). sz. határozata ellenére Namíbiában folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét.

270 A Biztonsági Tanács 276. (1970). sz. határozata ellenére Namíbiában (Dél-Nyugat Afrika) folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét államokra gyakorolt jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1971, 16. o.).

271 Lásd: 1994. július 5-i Anastasiou és társai ítélet (C-432/92, EU:C:1994:277, 35. pont).

272 Lásd: 1994. július 5-i Anastasiou és társai ítélet (C-432/92, EU:C:1994:277, 49. pont).

273 A Biztonsági Tanács 276. (1970). sz. határozata ellenére Namíbiában (Dél-Nyugat Afrika) folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét államokra gyakorolt jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1971, 16. o., 125. pont).

274 Lásd: A Biztonsági Tanács 276. (1970). sz. határozata ellenére Namíbiában (Dél-Nyugat Afrika) folyamatosan fenntartott dél-afrikai jelenlét államokra gyakorolt jogi következményei, tanácsadó vélemény (CIJ Recueil 1971, 16. o., 124. pont).

4. Összefoglalás

293. A fentiekből az következik, hogy a vitatott jogi aktusok, amelyek alkalmazhatók Nyugat-Szahara területén és a szomszédos vizeken, mivel azok a Marokkói Királyság felségterületéhez vagy joghatósága alá tartoznak, sértik az Unió kötelezettségét e terület népe önrendelkezéshez való jogának tiszteletben tartására, továbbá azon kötelezettségét is, hogy ne ismerje el az e jog megsértéséből eredő jogellenes helyzetet, valamint, hogy ne nyújtson segítséget vagy támogatást e helyzet fenntartásához. Ezenfelül, Nyugat-Szahara természeti erőforrásainak kiaknázását illetően a vitatott jogi aktusok nem tartalmazzák a szükséges garanciákat annak biztosítására, hogy e kiaknázásra e terület népének javára kerüljön sor.

VI. A Tanács arra irányuló kérelméről, hogy a Bíróság időben korlátozza az érvénytelenség megállapításának hatályát

294. A Tanács azt kérte a Bíróságtól, hogy „időben korlátozza [a 764/2006 rendelet, a 2013/785 határozat és az 1270/2013 rendelet] érvénytelensége megállapításának hatályát, oly módon, hogy az lehetővé tegye az Unió számára, hogy az őt a nemzetközi jog alapján terhelő kötelezettségeknek megfelelően meghozza a szükséges intézkedéseket”²⁷⁵.

295. A Tanács, kérelmét ezen túlmenően nem indokolva, ezzel azt kéri, hogy a vitatott jogi aktusok hatályát korlátozott ideig tartsák fenn, amint az például a 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461)²⁷⁶ esetében is történt. Mindazonáltal hangsúlyozni kell, hogy a 2013. évi jegyzőkönyv, amely a halászati megállapodás részét képezi,²⁷⁷ és amely elengedhetetlen annak végrehajtásához, 2018. július 14-én lejár.²⁷⁸ Mivel az ítélet 2018-ban történő meghozatala és e jegyzőkönyv lejártá közötti időtartam különösen rövid, így nem vagyok meggyőződve arról, hogy a vitatott jogi aktusok hatálya fenntartásának van értelme. Mindenesetre, a 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461)²⁷⁹ alapján szolgáló ügyben a vitatott jogi aktus hatályának három hónapra történő fenntartását megalapozó okok a jelen esetben nem állnak fenn.

VII. Véggövetkeztetés

296. A fenti megfontolásokra figyelemmel azt javaslom, hogy a Bíróság a High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Administrative Court) (felsőbíróság [Anglia és Wales], Queen’s Bench kollégium [közigazgatási tanács], Egyesült Királyság) által előzetes döntéshozatal céljából előterjesztett negyedik, majd harmadik kérdésre a következő választ adja:

1. a) Az Európai Unió által kötött nemzetközi megállapodások, valamint az ilyen megállapodásokat jóváhagyó vagy végrehajtó uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálata során a nemzetközi jog szabályaira való hivatkozás feltételei a következők, függetlenül attól, hogy ezek a nemzetközi jog egy vagy több forrásához tartoznak-e: e szabályoknak kötelezniük kell az Uniót, tartalmuknak feltétel nélkülinek és kellően pontosnak kell lenniük; végül jellegük és rendszerük nem zárhatja ki a vitatott jogi aktus bírósági felülvizsgálatát.

²⁷⁵ Lásd írásbeli észrevételeinek 59. pontját.

²⁷⁶ Lásd az ítélet 373–376. pontját.

²⁷⁷ Lásd a halászati megállapodás 16. cikkét, valamint a 2013. évi jegyzőkönyv 1. cikkének első bekezdését.

²⁷⁸ Lásd a 2013. évi jegyzőkönyv 2. cikkének első bekezdését.

²⁷⁹ Lásd ezen ítélet 373. és 374. pontját. A Bíróság annak kockázatára hivatkozott, hogy a korlátozó intézkedések által érintett személyek olyan intézkedéseket hozhatnak, amelyek célja annak elkerülése, hogy rájuk ismét pénzeszközök befagyasztására vonatkozó intézkedések lehessenek alkalmazhatók, valamint annak lehetőségére, hogy az ítéletében megállapított eljárási hibák ellenére a felperesekkel szemben kiszabott korlátozó intézkedések indokoltak bizonyulhatnak.

- b) A Nemzetközi Bíróság által a Rómából 1943-ban elszállított monetáris arany ügyében kimondott elv, amely szerint annak hozzájárulása nélkül nem gyakorolhatja joghatóságát olyan állammal szemben, amely az előtte folyó eljárásban nem vesz részt, nem alkalmazható az Európai Unió által kötött nemzetközi megállapodások, illetve ilyen megállapodásokat jóváhagyó vagy végrehajtó uniós jogi aktusok bírósági felülvizsgálata során.
2. a) Az Európai Közösség és Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodás és a halászati megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti jegyzőkönyv összeegyeztethetetlenek az EUSZ 3. cikk (5) bekezdésével, az EUSZ 21. cikk (1) bekezdésének első albekezdésével, az EUSZ 21. cikk (2) bekezdésének b) és c) pontjával, az EUSZ 23. cikkel, valamint az EUMSZ 205. cikkel, amennyiben Nyugat-Szaharára és a szomszédos vizekre vonatkoznak.
- b) Az Európai Közösség és Marokkói Királyság között létrejött halászati partnerségi megállapodás megkötéséről szóló, 2006. május 22-i 764/2006/EK tanácsi rendelet, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti halászati partnerségi megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti jegyzőkönyv megkötéséről [helyesen: az Európai Unió nevében történő megkötéséről] szóló, 2013. december 16-i 2013/785/EU tanácsi határozat és az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti halászati partnerségi megállapodással előírt halászati lehetőségek és pénzügyi hozzájárulás megállapításáról szóló, az Európai Unió és a Marokkói Királyság közötti jegyzőkönyv szerinti halászati lehetőségek elosztásáról szóló, 2013. november 15-i 1270/2013/EU tanácsi rendelet érvénytelen.